

HELTAI GÁSPÁR
SZÁZ FABULA

A HELYESÍRÁST KORSZERŰSÍTETTE
MUHARI ILONA

TARTALOM

**HELTAI GÁSPÁR MINDEN JÁMBOR
OLVASÓKNAK KÉVÁN ISTENTŐL
MIND LELKI S MIND TESTI JÓKAT
A BÖLCS EZOPUSNAK FABULÁI
ÉS BÖLCS OKTATÓ BESZÉDI**

ELSŐ FABULA
A kakasról és gyöngyről
MÁSODIK FABULA
A farkasról és a bárányról
HARMADIK FABULA
Az egérről, békáról és héjáról
NEGYEDIK FABULA
Az ebről és juhról
ÖTÖDIK FABULA
Az ebről és az konc húsról
HATODIK FABULA
Az oroszlánról, ökréről, kecskéről és juhról
HETEDIK FABULA
Az oroszlánról, rókáról és számárról
NYOLCADIK FABULA
A farkasról és a daruról
KILENCEDIK FABULA
Két ebről
TIZEDIK FABULA
Két egérről
TIZENEGYEDIK FABULA
A kesseléről és rókáról
TIZENKETTEDIK FABULA
A kesseléről, varjúról és csigáról
TIZENHARMADIK FABULA
A hollóról és rókáról
TIZENNEGYEDIK FABULA
Az oroszlánról, tulokról és számárról
TIZENÖTÖDIK FABULA
A számárról és szatinról
TIZENHATODIK FABULA
Az oroszlánról és egérről
TIZENHETEDIK FABULA
A fecskéről és egyéb madarokról
TIZENNYOLCADIK FABULA
A békákról, mint Jupitertől királyt
kévántanak és kértenek
TIZENKILENCEDIK FABULA
Két héjáról
HUSZADIK FABULA
A galambokról, héjáról és ölyvről
HUSZONEGYEDIK FABULA
Az orvról és komondorról
HUSZONKETTEDIK FABULA
Az agg lórol és agg agárról
HUSZONHARMADIK FABULA
A nyulakról és békákról

HUSZONNEGYEDIK FABULA
A farkasról és a kecskegelelecskéről
HUSZONÖTÖDIK FABULA
A szegény emberről és a kégyórol
HUSZONHATODIK FABULA
A rókáról és esztrágról
HUSZONHETEDIK FABULA
A farkasról és a képről
HUSZONNYOLCADIK FABULA
A hollórol és a pávákról
HUSZONKILENCEDIK FABULA
A légyről és a hangyáról
HARMINCADIK FABULA
A farkasról és rókáról
HARMINCEGYEDIK FABULA
A békáról és ökerről
HARMINCKETTEDIK FABULA
Az oroszlánról és a pásztorról
HARMINCHARMADIK FABULA
Az oroszlánról és lórol
HARMINCNEGYEDIK FABULA
A lórol és számárról
HARMINCÖTÖDIK FABULA
A négylábú lelkes állatokról és madarokról
és a puppeneverről
HARMINCHATODIK FABULA
A philomenéről és az ölvról
HARMINCHETEDIK FABULA
A farkasról és rókáról
HARMINCNYOLCADIK FABULA
A szarvasról és vadászról
HARMINCKILENCEDIK FABULA
A farkasról, juhokról és komondorokról
NEGYVENEDIK FABULA
A férfiúrol, fejszéről és fákról
NEGYVENEGYEDIK FABULA
A farkasról és komondorról
NEGYVENKETTEDIK FABULA
A kezekről, lábakról és hasról
NEGYVENHARMADIK FABULA
A majomról és rókáról
NEGYVENNEGYEDIK FABULA
A szarvasról, ökrökről és családós emberről
NEGYVENÖTÖDIK FABULA
Az oroszlánról és majomról
NEGYVENHATODIK FABULA
A nyúlról és kékkáposztáról
NEGYVENHETEDIK FABULA
Az varjúrol és veder vízról
NEGYVENNYOLCADIK FABULA
A farkasról, vadászról és pásztorról
NEGYVENKILENCEDIK FABULA
A madarászról és madarokról

ÖTVENEDIK FABULA
A majmokról és két emberről, egyik igazmondóról, másik hízelködéről

ÖTVENEGYEDIK FABULA
Egy lóról, szarvasról és vadászról

ÖTVENKETTEDIK FABULA
Egy számárról és oroszlánról

ÖTVENHARMADIK FABULA
A kesselőről és egyéb apró madarokról

ÖTVENNEGYEDIK FABULA
Egy oroszlánról és a rókáról

ÖTVENÖTÖDIK FABULA
Egy agg kosról és három gyermekdid kosokról

ÖTVENHATODIK FABULA
Egy emberről és oroszlánról

ÖTVENHETEDIK FABULA
A bolháról és tevéről

ÖTVENNYOLCADIK FABULA
A hangyáról és szekcsőről

ÖTVENKILENCEDIK FABULA
A juhról és varjúról

HATVANADIK FABULA
A fennyűfáról és nádszálról

HATVANEGYEDIK FABULA
Egy eszvérről, rókáról és farkasról

HATVANKETTEDIK FABULA
Egy gyermekdid vadkanról, a disznókról és bárányokról

HATVANHARMADIK FABULA
Egy rókáról és kakasról

HATVANNEGYEDIK FABULA
Egy pórról, sárkánról és rókáról

HATVANÖTÖDIK FABULA
A macskáról és rókáról

HATVANHATODIK FABULA
Egy farkasról és a pórokról

HATVANHETEDIK FABULA
A rókáról és kakasról

HATVANNYOLCADIK FABULA
A farkasról és bakról

HATVANKILENCEDIK FABULA
Egy farkasról és egy számárról

HETVENEDIK FABULA
Egy rókáról, farkasról és oroszlánról

HETVENEGYEDIK FABULA
Egy farkasról

HETVENKETTEDIK FABULA
Egy farkasról és egy éh komondorról

HETVENHARMADIK FABULA
A szegénből lött kazdag emberről és a kazdagból lött szegénről

HETVENNEGYEDIK FABULA
Egy farkasról, egy rókáról és a rókának a fiáról

HETVENÖTÖDIK FABULA
A komondorról, farkasról és kosról

HETVENHATODIK FABULA
Egy emberkéről és egy oroszlánról

HETVENHETEDIK FABULA
A kösseléről és hollóról

HETVENNYOLCADIK FABULA
Egy rókáról és egy bakról

HETVENKILENCEDIK FABULA
A kakasról és a macskáról

NYOLCVANADIK FABULA
Egy rókáról és szederiről

NYOLCVANEGYEDIK FABULA
Az emberről és a halványról

NYOLCVANKETTEDIK FABULA
Az egerőkről és macskáról

NYOLCVANHARMADIK FABULA
Egy juhásztor gyermekről

NYOLCVANNEGYEDIK FABULA
Egy hangyáról és galambról

NYOLCVANÖTÖDIK FABULA
A méhről és Jupiter istenről

NYOLCVANHATODIK FABULA
Egy férfúróról és annak két feleségéről

NYOLCVANHETEDIK FABULA
Egy asszonyállatról és farkasról

NYOLCVANNYOLCADIK FABULA
A tekenés békáról és kösseléről

NYOLCVANKILENCEDIK FABULA
Két rákról

KILENCVENEDIK FABULA
Két társról

KILENCVENEGYEDIK FABULA
A páváról és daruról

KILENCVENKETTEDIK FABULA
Négy ökerről és egy oroszlánról

KILENCVENHARMADIK FABULA
A fennyűfáról és galoganyáról

KILENCVENNEGYEDIK FABULA
Egy síró gyermekről és egy orvról

KILENCVENÖTÖDIK FABULA
Egy lúdról és arany lúdmonyról

KILENCVENHATODIK FABULA
Egy pórról és szép madárkáról

KILENCVENHETEDIK FABULA
Egy pórról, farkasról, rókáról és egy sajtról

KILENCVENNYOLCADIK FABULA
Egy madarászról és a madarokról

KILENCVENKILENCEDIK FABULA
Egy nemesemberről és az ördögről

SZÁZADIK FABULA
Egy pacsirtáról és annak fiairól

SZÓMAGYARÁZATOK

HELTAI GÁSPÁR
MINDEN JÁMBOR OLVASÓKNAK
KÉVÁN ISTENTŐL MIND LELKI
S MIND TESTI JÓKAT

Szerető uraim és szerelmes atyámfiai! Ím gyűtöttem és egybeszedtem száz fabulát, régieket és újakat. Mi okból műveltem legyen ezt, minden jámbor olvasó megértheti az értelmekből, melyeket minden fabula mellé csináltam, és utánavetöttem. Senkinek e munkámmal nem akartam ártani, senkit nem akartam bosszontani, senkit is megküsebbíteni: És vélem, hogyha valaki e fabulákat jó szível meg akarja olvasni, hogy sok jó hasznot vehet belőle. Mert noha e fabulák embertől talált és meggondolt dolgok, de azért ugyan velejesek, és külemb-külemb szép és hasznos tanóságok vannak benne.

De noha ídes és igen jó akaratból felvöttem ezt e munkát (mely bizony nemigen kicsin és alá való), és noha nem kevés haszon jó a jámbor olvasóknak belőle: de mindazáltal tudom, hogy sokan lesznek, kik az én jó szándékomat és nehéz munkámat mind vissza és gonoszra magyarázzák. Mert a szájaveszetteknek akármit adj eleikbe, azért ugyan nem kedvelik: mert a szájoknak íze elveszett. Olyan az irigységnek természete is. Ezeknek ez okaért semmit nem mondok, hanem ezt, hogyha az én munkám nekik nem tetszik, ottan üljenek le, és csináljanak jobbat. Én bizon nem irillem.

Ha ez okaért én is úgy járok, mint a szegény ember fiával és szamarával járt volt, nincs mit tennem. Mert mikoron a szegény vénember hozzávötte volna az ő gyermek fiát, és eleibe vötte volna az ő egyetlenegy szamarát, hogy a városba hajtáná eladnyi, megláták őket az út mellett cselekedő és munkálkodó emberek, és megmeveték a szegény vénembert, mondván: „Bezzek bolond ageb ez. Lá, mint hajtja előtte a számárt! Nem tud az ageb reája ülni, avagy a gyermeket reá ültötni, mely nehezen járhat, ő maga is csak alég ballaghatik.”

Hallván azt a szegény ember, felültöte a gyermeket a számárra, és ő maga utánaballaga. Látván azt az út mellett való dolgozók, mondának: „Bezzek bolond vénember ez, mert csak alég ballaghat, mégis nem ült fel a számárra, hanem a gyermeket ültöte fel reája: maga a gyermek könnyebb volna, és könnyebben járhatna, hogynem ő maga.”

Hallván ezt a szegény vénember, ismeg megmásolá tanácsát, és leszállítá a gyermeket, és ő maga üle fel a számárra. Látván azt az út mellett munkáló emberek, mondának: „Micsoda hitván kegyetlen vénember ez: ím ő maga felült a számárra, és utána kell gyalogalni a szegény gyermeknek. Lám ugyan rabbá tötte az önne fiát, és semmibe nem kímíli a szegény gyermeket.”

A vénember hallván e beszédöket, megharaguvék, és felvoná a gyermeket, és háta megé ültötte azt a számárra, és elindula a város felé. Mikoron ezt látták volna az út mellett való dolgozó emberek, mondának: „Micsoda bolond és kegyetlen vénember ez? Lám a természet dolgát sem érti meg. Mert azért vagyon a számárnak oly rövid háta, hogy csak egy ember üljen reá; ez kedig másodmagával hágott a szegény számárra. Kár, hogy olyan vénember és bolond.”

Hallván azt a szegény vénember, mondá: „E nagy dolog, hogy semmiképpen nem találhatom a módot, hogy úgy cselekdhessem, hogy az embereknek tessék.” És megharagván, mind a négy lábát egybeköté a számárnak, és egy rudat nyújta által, és mondá a fiának: „Jer, vigyük el: netalán e mód tetszik nekik.” És ketten vinni kezdék a rúdon a számárt.

Látván ezt az út mellett való emberek, kacagni kezdenek, és mondának: „Ó, bolond vénember mind fiastól, ím így viszik a számárt. Ki látott soha olyan dolgot? Maga mindketten ülhetnének a számár hátára, és szépen elhordozná őket a számár, de látod-é, mint bolondultanak meg mindketten.”

Hallván azt a szegény vénember, igen megbúsula, és mondá a fiának: „Ördeg győzi ezeknek kedvekre cselekedni. Ha imezt műveljük, nem jó, ha amazt műveljük, az sem jó: ha imígy cseleköszünk, nem tetszik nékik: ha amúgy cseleköszünk, az sem jó: Sem ekképpen, sem amaképpen jó. Jer, vessük a vizsla számár a vízbe, hogy megmeneködjünk tőle.” És beveték oda a vízbe, és meghala a szegény számár a vízbe. És ekképpen a szegény vénember az ő fiacskával pénz nélkül és számár nélkül hazatére.

Ha ez okaért énfelőlem és az én munkám felől így kezdnek ítélni, nincs mit tőnnem: el kell azt is túrnem: miérthogy tudom és bizonságot vöttem róla, hogy az emberek olyanok, hogy senki kedvekre nem cselekedhetik semmit; de mindazáltal nem szinte olyan kába leszek, mint a szegény vénember, hogy munkámat efféle harapásokért és mérges ítéletekért a tűzbe vessem avagy a vízbe hányjam: vaj nem! Hanem megérem avval, hogy jó szándékból és jó lelkiismeretből cseleköszem, és afféle irigy lángó irigyöknek mondom: Dicitis meliora.

De mindazáltal hiszem, hogy vannak jámborok, kiknek fog tetszeni e munkám, és kik jó hasznót vesznek belőle: miérthogy nemcsak a pusztá fabulákat szörzettem egybe, hanem minden fabulának az értelmét is melléje töttem, melyet megsperköltem és megékösítöttem szent írásokkal és egyéb szép bölcs mondásokkal és közbeszédökkel.

Ajánlom magamat e jámboroknak minden munkáimmal egyetembe, kiknek mindnyájan kívánok Istentől mind lelki s mind testi jókat.

Kolozsvárott,

HELTAI GÁSPÁR etc.

**A BÖLCS EZOPUSNAK
FABULÁI ÉS BÖLCS
OKTATÓ BESZÉDI**

ELSŐ FABULA
A kakasról és gyöngyről

Egy kakas a szeméten vakargatván keres vala mit enni. És talála egy szép gyöngyet. Látván kedig azt mondá: „Bezzek szép fénes állatot találtam. De metszek vele? Nem adnék egy árpaszömet rajta etc.”

ÉRTELME

A bölcs Ezópus e fabulával megcsúfolja a tudatlan és goromba népeket, kik semmi írást avagy egyéb szép mester és bölcs dolgokat nem tanoltanak, és miérthogy ítélet nélkül valók, nem tudják azokat megböcsülni. Avval kedig megelégsznek, hogy valami foldozással ételt-italt és a mindennapi életre valót találhatnak.

Mint a szebeni szócs mondja volt, midőn a szép török lovat dicsírik volt előtte: „Bizony szép és kellemes marha volna, ha ködment tudna csinálni. De nem tud! Mire való ez okaért?”

MÁSODIK FABULA

A farkasról és a bárányról

Egy farkas, igen szomjú, elméne innya a patakra. Midőn ijutt volna, alátekénte a patakon nagy messze, és láta ott egy báránt, hogy innék a patakból. Alásiete ez okaért a bárányhoz, és mondá annak: „Miért zavarod fel a vizet énnékem? Miért nem hagysz innom?” Mondá a nyavalyás bárány: „Hogy zavaríthattam volna fel a vizet tenéked, holott ide alá ittam legyen: te kedig tova fel, honnég aláfolly ide a víz.” Mondá a farkas: „Micsoda? Lám, szömbe mersz szökni velem! Miért szidogatsz?” Mondá a bárány: „Jaj, nem szidlak, jó uram.” Mondá a farkas: „Mind te, mind szüleid és minden nemzeted ellenségim voltak énnékem. Az apád is ugyanezen bosszúságot művelé rajtam hat hónappal ezelőtt.” Mondá a bárány: „E világon sem voltam én akkor.” Mondá tovább a farkas: „Mindenütt csak kárt tész. Vetésemet sem tarthatom meg miattad, mert mindenütt elragod.” Felelé a bárány: „Hogyhogy rághatom el vetésedet, holott nincsen fogam?” Megbúsulván a farkas, mondá: „Pokol érne okadásoddal. Bezzek megfűzetsz.” És ottan megfojtá s megövé.

ÉRTELME

E fabulával írta meg Ezópus e világi dúsoknak és kegyetleneknek hamisságát és kegyetlenségét, hogy nem gondolván sem az Istennel, sem annak igazságával, a szegény ártatlanokat minden ok nélkül megnyomorítják. Dühös nevet költnek az ebnek, csak hogy megölhessék. Vagy ötte meg a háját, avagy nem, de pálcát keresnek neki. Ugyan búnes a csörc, vagy vétkezett a szegény ember, avagy nem. Pauper ubique iacet. Jaj e nagy hamisságnak!

HARMADIK FABULA

Az egérről, békáról és héjáról

Egy egér futos vala a patak mellett, és eremest általment volna a vízen, de nem lehet. Találván egy békát a parton, tanácsot kérde tőle, miképpen általmegetne a vízen. A béka vévén egy fonalat, megkötöte az egernek a lábát az ő lábához, mondván: „Ülj a hátamra, és én általviszlek: tarts keményen magadat.” Midőn hátára ült volna, a béka beszekelek a vízbe, és úszni kezde. De midőn a kezepin volna, be kezde merülni a vízbe, és az egeret utánavonni fenék felé. Eszébe vévén a nyavalyás egér, mi volna a békának szándékja, kaporcskodni és tusakodni kezde a béka ellen. Midőn ez okaért ketten ekképpen veszeködnének a víz színén, meglátta egy héja az egeret, és alászállván, hertelen megkapá az egeret, és fel kezdé az égbe vinni. És íme tehát rajta függ a fonalon a béka is. És leülvén, mind a kettőt megövé.

ÉRTELME

E fabulával megjelenti Ezópus, mi legyen a hamisságnak és álnakságnak jutalma. Mert igaz az Isten, ki mikoron látja, hogy hamisságból valaki másnak veszedelmére jár, az ő áldott bölcsességéből úgy rendeli azt az igyeközetet, hogy nem másnak, hanem magának főképpen árt vele. Igaz ez okaért a közmondás, hogy valaki a más ember lovának vermet ás, az önne magá lovának nyaka szegik meg benne. Jobb ez okaért embernek jámbornak lenni és felebarátjával igazán cselekdni, tiszta szüből, minden álnakság nélkül.

NEGYEDIK FABULA Az ebről és juhról

Egy komondor beidézte egy juhot a bíró eléjbe. És a feleletbe vádolni kezdé a juhot, mivelhogy egy kenyérral tartoznék néki. A szegény juh meg tagadá, müvelhogy semmivel nem volna adós néki, ezt is mondá, hogy soha szömével sem látta volna. A bíró bizosságra bocsátá ki a pereseket. És midőn a komondor begyűtötte volna a tanúkat, beállatta előszer bizosságul egy farkast a törvénybe. Ez vallván, mondá a bírónak: „Jó bíró uram! Ez állat igen bünes állat: én jól tudom, hogy a komondor egy kenyeret kölcsenadott néki. Sőt szömemmel láttam.” Másodszor a kányát beállatta: az is úgy vállá, mint a farkas. Harmadszor egy saskeselyét beállata, az kedig megszólítván a juhot, mondá: „Te bünes állat, miért tagadod meg az adósságot, holott tudod, hogy adós légy véle.” Ez okaért a bíró kimondá a szentenciát a tanúknak hamis vallások szerént, müvelhogy a juh tartoznék megfűzetni a kenyeret a komondornak. Az ártatlan juhnak nem lőn mit tenni, hanem elmenvén, elnyíröté gyapjúját, és azt eladván, egy kenyeret vőn rajta, és adá azt oda a komondornak. Azonközben elérközék a tél, és a nyavalyás juh mezítelen lévén, hideggel meghala.

ÉRTELME

E fabula megjelenti, mint nyomorítják a hamis és kegyetlen emberek a szegényeket, kik ártatlanok lévén, nem tudják ügyeket forgatni, sem magokat megoltalmazni, mind törvénybe s mind törvény kővül. Minek okaért szegények mindenha bünesek, és oda kell fűzetniök a csörszet. Egy pokolba mind elfér, mind a hamis bíró, mind a hamis tanúk. Bizon nem használ, hogy ezt mondják: „Nem országunknak törvénye, nem városunknak szokása.” Jaj és örökké való jaj követhőzik utána.

ÖTÖDIK FABULA

Az ebről és az konc húsról

Egy eb szerencsére találta egy szép konc húst. Azt szájába vévén, által kezdte úszni egy folyóvízen. Midőn a vízbe tekintene, látta, hát egy szép konc hús vala a vízbe. Maga nem hús vala, hanem a szájabeli konc húsnak az árnyéka. És mikoron az árnyék után kapna a vízbe, kiesék a konc hús a szájából, és a víz alávivé, és ekképpen megcsalatkozáék az eb, és bánkódván kiméne a partra.

ÉRTELME

E fabula megjelenti, minémű természetűek legyének a telhetetlenek. Hogy nem tudnak megelégedni az Isten adta javaival, hanem ide s tova kapván, a más ember marháját vadásszák, és magoknak igyeköznek koporítani. De az Istennek akaratjából azt is elvesztik, ami azelőtt nálók volt.

HATODIK FABULA

Az oroszlánról, ökörről, kecskéről és juhról

Egy öker, egy kecske és egy juh egybetársolkodának egy oroszlánnal, és együtt menének vadászni a harasztosba. És midőn egy szarvast fogtanak volna, négyé vágák azt, hogy megsztoznának véle. Mikoron kedig nyilat készítenének az osztózásra, az oroszlán fél felé tevé az egyik részt, és mondá: „Ez engemet illet. Mert enyim az első rész, miérthogy én oroszlán vagyok, minden vadaknak királya.” A másik részét is elvévén, mondá: „Ez is engemet illet, mert erősb vagyok nálatoknál. A harmadikat is elveszem, mert többet futottam nálatoknál. Ahol vagyon a negyedik rész, de meglátom, ki nyúl hozzá: nyilván barátom nem leszen az, aki hozzányúl.” Alásüték fejeket az ökör, a kecske és a juh, és eltakarodának. És ekképpen marada mind a négy rész a kegyetlen oroszlánnak.

ÉRTELME

Ki-ki mind meglássa, kivel társolkodik egybe. A jámbor, szegény és együgyű ember békét hagyjon a dúsoknak: mert keveset gondolnak sem az Istennel, sem az igazsággal. Ezért szokták mondani közbeszéddel: Nem jó az urakkal cseresznet enni: mert ottan löveldözni kezdnek a magokkal etc.

HETEDIK FABULA

Az oroszlánról, rókáról és szamárról

Egybetársolkodának egy oroszlán, egy róka és egy szamár, és együtt menének vadászni. És mikoron egy szarvast fogtanak volna, mondá az oroszlán a szamárnak, hogy megosztanája. A szamár három részre kezdé osztani a szarvast. Látván azt oroszlán, vigyorogni kezdé és az fogait megmutatni. A szamár igen meg kezdé ijedni és reszketni. Mondá az oroszlán a rókának: „Oszd meg a szarvast; mert jó látod, hogy semmit nem tud hozzá.” A róka egybeháná mind a három részt, és odaadá az oroszlánnak. Mondá az oroszlán: „Bezzek jámbor vagy. Ugyan mesterséggel tudod az osztást. Hol tanoltad?” Felelé a róka: „A szamárnak ijedsége és félelme tanított reá.”

ÉRTELME

Ugyanazt jelenti e fabula, melyet az előbeli, tudniillik hogy felemáshoz meg ne társolkodjék senki. Mert a hatalmasság ellen nincsen orvosság. A magabíró dúsok nem gondolnak sem törvénnyel, sem igazsággal, sem tisztességgel. Ez a válasz: Úgy akarom, így legyen. Emellett ezt is jelenti e fabula, hogy igen jó, mikor ember eszébe veheti magát, és a más ember kárán és veszedelmén kezd tanolni.

NYOLCADIK FABULA

A farkasról és a daruról

Egy farkas lón nagy kénlódásba, mert egy darab csont akadt vala a torkába. Nagy sokat ígére, ha valaki volna, ki megmentenéje tőle. Talála egy darura, és mondá annak: „Kérlek, ne hagyj. Hosszú nyakod vagy, kérlek, ne hagyj: te beérhetsz, és kiveheted torkomból a darab csontot.” A daru benyúla a farkasnak torkába az ő hosszú nyakával, és kivoná a darab csontot belőle. És midő az ígéretet megkérné a farkastól, felele a farkas, és mondá: „Nem tudom, mit kívánsz. Bezzek hálaadatlan vagy. Mert szájamba vala a nyakad. Nem tudod-é, mely igen hegyes fogaim legyenek: nyilván köszenet volna benne, hogy el nem haraptam fejedet. Ám lásd, ha jól nem cselekedtem veled? Ezt kedig nem gondolván, eljössz, és nem tudom, micsoda jutalmot kívánsz?” Ezt meghallván a daru, megpirula és elméne.

ÉRTELME

E fabula ezt jelenti, hogy minden, aki kárt nem akar vallani, a gonoszságos és álnak embert elkörülje, és véle ne társolkodjék. Sem jámborságod, sem szolgálatod, sem jótéted nem használ ónála, és semminek becsüli. Az ő természeti az, hogy a jót mindenkor gonosszal füzeti meg. Azért igazán szokták ezt mondani: jótétel helyébe mást ne várj.

KILENCEDIK FABULA

Két ebről

Egy komondor temérdek kölykökkel más ebnek háza elejbe méne, és szép szóval kezdte az ebnek könyörgeni, mondván: „Jó felem, ím terhes vagyok kölkökkel, és reám érközött az idő. Kérlek, fogadj be házadba, hadd kölykezem ott, mert nincsen szállásom.” Felelé az eb: „Bátor jőj be, nyugodjál itt, és tödd dolgodat: én addig kimegyek a házból.” Midőn annak utána megkölközött volna, és a kölykök valamennyére felnőttek volna, eljőve az eb, és kéré a komondort, hogy kiürítené a házat. „Mert magamnak is kell” - úgy monda. De az nem akará. Néminemű idő múlva ismeg eljőve az eb, és haraggal kezdé a házat visszakérni. A komondor is haraggal kezdte felelni, és mondá: „Mit háborgatsz engemet méltatlan? Lám, reám támodtál. Meglátod, hogy semmi nem kél akaratodban. Erősb vagyok náladnál.” És azonközbe fogait kezdé reá fenni és a kölyköket reá nódítani. Az szegény eb alásüté a fejét, és elkele pironkodni.

ÉRTELME

Erre int e fabula, hogy az ember eszesen cselekedjék, és úgy tegyen jól más emberrel, hogy magát kárba ne ejtse. Nem hiába mondották a régiek: Kötve higgyed komádat, vajki ártalmas a hízelkedő beszéd. Pokolmadár az hipokrita. Egyfelől kenyeret mutat, másfelől követ tart kezében.

TIZEDIK FABULA

Két egérről

Egy egér útra indula, és az úton előtalála egy mezői egeret. És köszene a házi egérnek, és behívá az ő házacskába, és jól kezdé ott tartani makkal, diúval, árpával etc., annak utána békével elbocsátá őtet. Midőn a házi egér dolgát elvégezte volna, betérvén a mezői egérhöz, elhívá azt vendégségbe házához. És hazajutván bevivé egy pincébe, ahol mindenféle eleség vala, és mondá: „Ídes barátom, vígan lakjál! Egyél, ím látod, hogy minden elég vagyon. Efféle jó eleséggel lakom én mindenkor.” Mondá a mezői egér: „Bezzeg jól vagyon dolgozod.” Mikoron legjobb lakásban volnának, eljuta a kolcsár, és zörgéssel meg kezdé az ajtót nyitogatni. Megijedvén az egerek, elkezdének futni. A házi egér befutamék az ő szokott lyikába, de a mezői egér, nem tudván semmi lyikot, ide s tova kezdé futni, és csak alég szaladhata el. Midőn a kolcsár elment volna, és az ajtót beszegőzte volna, eljőve a házi egér, és előhívá a mezői egeret, és mondá: „Mit bánkódoz e kevés futásért? Lám megijedtél. Légy vígan. Egyél a jó eledelbe.” Felelé az: „Ámbátor tied legyen a jó eledel és nagy uraság. Lakjál vígan, ha meg nem rettent a mindennapi veszedelem. Én azt akarnám, hogy otthon volnék. Ott, noha nincsen külemb-külembféle drága eledelem, de békességesen élek, és minden rettegés nélkül vagyok. Félelem nélkül eszem a keveset, ami énnékem vagyon; senki nem háborgat, sem kerget. Te kedig mindenkor rettegsz, mindenkoron félelmes szüved vagyon; ím a háznak minden szurdékában egérfogó vagyon. A sok macskának nincsen száma, ki imide, ki amoda kerget. Nyughatatlan dolog a te dolgozod. Ez okaért elbúcsúzom tőled” etc.

ÉRTELME

Erre int e fabula, hogy minden ember megelégedjék avval, amit az Isten az ő jóvoltából adott neki, és nagy kazdagságra ne siessen. Mert a nagy kazdagság mellett vagyon félelem, szorgalmatosság, nyughatatlanság. Ha a dúsoktól sokan félnek, bizony önekik is sokaktól félniök kell. Nyilván a szegény a kazdag és nyugodalomba élő: úgy, ha istenfélő lezend etc.

TIZENEGYEDIK FABULA A kesseléről és rókáról

Egy kesselő elragadá egy rókának a fiait, és felvivé őket az ő fészkébe, hogy fiainak enni adná azokat. Utánafutamék a róka, és igen könyörge néki, művelhogy visszaadná néki a fiait. De a kesselő nem gondola könyörgésével, hanem megutálá a rókát, mondván: „Mit csácsogsz? Nem gondolok teveled, holott látom, hogy apró marha vagy. Nem tartok tetőled semmit.” A róka bosszonkodni kezdte, és elmenvén apró aszú fát kezdte gyűteni és a fa környül rakogatni titkony, amelyen a kesselőnek fészke vala. Annak utána tüzet hozta, és a rakás fát a fa környül meggerjeszté. És midőn a füst mind lángostól fel kezdene menni a fának ágai közübe, és a fa tűznek sebessége miatt csattogni kezdene, megijede a kesselő mind fiastól, és könyörögni kezdte a rókának, mondván: „Kérlek tégedet, ídes barátom, vond el a tüzet, ne gerjessed: ím aláhordom fiaidat éppen, soha nem bántlak többszer.”

ÉRTELME

E fabula arra inti az urakat és a kazdagokat, hogy kevélyek ne legyenek, és a szegényeket és együgyűeket meg ne utálják. Mert egyik a másikkal jó. Mert ha az úr, nemes, gazdag ember; nem kevetkőzik belőle, hogy az együgyű szegény ökör avagy disznó legyen. Bezzeg nem; hanem ő is ember, kinek Istene és teremtője vagyon, ki az emberekre gondot visel. És miérthogy igaz, gyakorta az ő szent bölcsessége által úgy rendeli a dolgot, hogy a nagy urak, dúsok etc. oly nyomorúságban esnek, hogy még a szegény embernek segítsége nélkül szűkelkődnek. És gyakorta igen együgyű ember által nagy nyomorúságba és veszedelembé esnek. Azért mondják ezt közbeszéddel: Et formica suam habet iram. Kicsin a hangya: de meg tud azért búsulni.

TIZENKETTEDIK FABULA

A kesseléről, varjúról és csigáról

Egyszer egy nagy csiga kérkőszik vala az ő kevélségében, müvelhogy ő félelem nélkül volna, miérthogy jó és erős háza volna, melyet senki meg nem bonthatna. Azonközbe nekiröpüle egy kesselő, és megkapá a csigát, és el kezdte vinni. Látván azt egy varjú, hozzárepüle, és mondá a kesselőnek: „Bezzeg jó ragadománt kaptál. De nem használsz véle, hanem ha megtörhetnéd, úgy jól lakhatnál véle. Nehezen lehet kedig tetőled, mert igen kemény a csigának a háza. De tanácsot tudnék adni, hogy könnyen megtörhetnéd.” Mondá a kesselő: „Adj tanácsot, és megosztom a ragadománt veled.” Mondá a varjú: „Ihol vagyon egy kőszál: egyenesen igen felmenj az égbe, és onnég bocsásd alá a csigát, és mikoron a kőszálra esik, ottan eltörik, és úgy ehetjük meg.” Felröpüle ez okaért a kesselő az égbe, és alábocsátá a csigát a kősziklára, és midőn a héja megromlott volna, hozzákapa a varjú, és felcsapá, méglen a kesselő az égből alászállá.

ÉRTELME

A csigán ezt tanoljad, hogy ha az Isten jó egészséggel, tisztességgel, marhával, jószággal etc. szeretett, tehát ne fuvalkodjál fel, és el ne hidd magadat. Mert e világi dicsőség nem állandó. Az Isten gyűlöli a kevélyeket, és ellenek áll, mint Szent Péter mondja. Ha valaki elhiszi magát, és nagynak véli magát, ottan nagyobb és hatalmasb támad önánál. Ez is nem mehet szüzen el, mert noha dücsőséges és hatalmas, azért sok ravasz varjú vagyon, mely ottan megcsalhatja. Ekképpen jára a kankó kéncstartó barát és sok dúsok Magyarországba. Ki-ki mind tartson Istentől, és jó lelkiismerettel hivataljába eljárjon, és magát ajánlja az ő szentséges gondjaviselésének. Ottan nem árthat néki sem ravaszság, sem álnakság.

TIZENHARMADIK FABULA

A hollóról és rókáról

Egy holló egy igen szép darab sajtat ragada egy ablakból, és felröpüle egy magas fára véle. Látván azt egy róka, igen kezdé a sajtot kívánni. És a fa alá méne, és szólni kezdé a hollónak, és igen dicsírni, mondván: „Ó, te holló, nemes madár vagy! Nincsen tenéked mása. Szép tollaid vannak, fénesek, melyekkel semmi bársony nem ér; csak hogy szavad szép volna, termethöz hasonló. Hiszem is, hogy szép szavad legyen, de nem hallottam.” A holló igen örüle e dicsíretnek, és elhivé magát; és hogy szép szavát megjelentené a rókának, felfuvalá a torkát, és kinyútá a nyakát, hogy ugyan öregen szólhatna. És midőn a száját megnyitná, kiesék a sajt a szájából. És ottan elragadá a róka a sajtot, és elkezdé menni véle. Ottan elszomorkodék a holló, értvén, hogy a róka a jó sajtért tötte volna a szép dicsíreti orációt.

ÉRTELME

Vedd eszedbe magadat! Ha az Isten bölcs: tehát tudta, mint kellett teremteni tégedet, és művel ajándékozni. Avval elégödjél meg. Ne keress hiábavaló dücsöséget és dicsíretet. Megnézd a lábodnak kaptáját: ne kívánj nagyobb sarut. Mert azok, kik igen dicsírnek tégedet, nem szeretnek; és ha lehet, bizony meglátják, ha a sajtot kikaphatják szájadból. Ártalmasb állat nincsen hipokritánál és hízelködénél.

TIZENNEGYEDIK FABULA

Az oroszlánról, tulokról és számárról

Egy oroszlány, idős és koros, megerőtlenedett vala, és csak alég ballaghat vala. És midőn elnyúzózott volna, eljőve egy vadkan, és tajtékot túrván, megvágá hosszú fogaival az oroszlánnak az oldalát. Másfelől eljövén a tulok, éles szarvaival megöklelé az oroszlánt. Midőn a számár azt látná, mondá: „Bezzeg gonosz vad ez! Még őseimnek is halálos ellensége volt.” És nekimenvén, az utoljával megrúgá az oroszlánt. Az oroszlán igen fohászodván, mondá: „Jól vagyon. Mikoron ifjú és erőbe volnék, nagy böcsületbe és tisztességbe valék; mert minden vadak tisztelnek vala engemet, és az én híreket hallván igen megijedének; egynyihánnak is meghorcoltam a háta bőrét. De mostan nincs mit tőnnem: mert kiaggottam belőle. Bosszút nem állhatok. Ez okaért látom, hogy minden reám támad, még az is, kinek nem gonosszal, hanem jóval voltam. Látom ez okaért, hogy csak addig tart a tisztesség és a becsület, méglen a félelem tart. Bezzeg hiába volt minden dicsőségem. No, csak békösséggel kell elszenvednem.”

ÉRTELME

E fabula inti a dúsokat és a hatalmasokat avagy kegyetleneket, hogy el ne higgyék magokat, és a jó szerencsébe ne bízzanak, mert nem állandó, és igen hamar vége leszen és megváltozik. Ez okaért isteni félelemmel és kegyességgel uralkodjanak és bírják az őalatta valókat; és úgy viseljék magokat, hogy ne féljék csak, hanem minden ember szeresse őket. Mert noha urak és hatalmasok, azért ugyan őreájok is érzőzhetik a nyavalya, mint az egyéb emberekre is. Igaz az Isten, ki mind a kegyetlenséget, mind a döllyeséget megutálja. A kevélyeknek ellene áll (úgy mond Szent Péter). De az alázatosokat szereti, és megajándékozza azokat.

TIZENÖTÖDIK FABULA A számárról és szatinról

Egy számár látá, hogy az ura igen játszódnék egy szatinnal, és hogy törelgötné annak a hátát; és hogy felszeknék mellette a kutya és kelletné magát. Annak felötte, hogy az ura a tánérról enni adna és jóltartaná. És magában gondolkodván a számár, mondá: „Ha az úr oly igen szereti ezt az apró marhát, mely igen tisztátalan, csak a kevés szekdécseléséért és hízelködéséért, és mind az egész házi nép kedveli: müvel inkább tégedet kezd szeretni, ha te is így hízelködel néki és hozzája törled magadot, holott te szép állat légy, nagy, kinek szép hosszú fülei vannak, és sok dologra vagyok jó; a szatin kedig semmire nem jó, hanem csak hogy balhát szerezzen, és büzt tegyen a házba.” Látván azonközbe, hogy az ura bejöne az udvarba: ottan elejbe kezd futni, és ordítással kezd hízelködni, és reája szekelvén, a két első lábával meg kezd ötöt tapogatni, és azokat a vállaira vetni, és szájával az urának a szakállát bekenni és benyálazni, és lábaival az urát szorítani, annyéra, hogy kiáltani kezd és szolgálit elhíni, hogy megszabadítanak ötöt a számártól. Eljövének ez okaért hertelen minden szolgálí, és a számárra támadván, megverik vala szörnyüképpen, pálcával, kövel és mindennel, ami kezekbe akada. És minekutána jól megdereckölték volna, elvonák ötöt az istállóba, és a jászolhoz kötözék, holott csak alég állhat vala a lábán a nagy verésnek miatta.

ÉRTELME

Azt mondják közbeszéddel: A gebét nem illeti a hintószekér. Tehát minden megelégedjék az ő hivataljával, és tovább ne nyúljon, se kíváncsozzék, mint az Isten az ő szent és bölcs rendeléséből elrendölte. Mert az Istennek akaratjának módja vagyon. Bár ne kívánjad te, azért az Isten megismer tégedet: ha tetszesz néki, és nagyobb tisztre avagy tisztességre méltó vagy, megtalál. Ne vesd magadat oda, mert mihelt te magad megkévánod, ottan nem méltó vagy reá. Azért, ha odatolod magadat, nyilván úgy kezdesz jární, mint a nagy számár. Mátyás király, Mátyás kovács, mindenik Mátyás: azért külembőség vagyon a két Mátyás között. A tiszt megpróbálja az embert: Magistratus virum monstrat.

TIZENHATODIK FABULA

Az oroszlánról és egérről

Egy oroszlán elnyútozván az erdőben, elaluvék. Melléje gyűlvén a mezői egerek, ott játszadoznak vala környüle. És a kergetésbe az egyik reája szekelék az oroszlánra. Felserkenvén az oroszlán, megkapá az egeret. Az egér mondá az oroszlánnak: „Kérlek tégedet, nagy uram, ne haragudjál reám. Ellened nem akartunk vétetni szánszándékkal, és semmivel nem akartunk megbántani. Kérlek, megbocsásd vétkeinket, mert nyavalyás férgecskék vagyunk” etc. Az oroszlány gondolkodni kezdte, mondván: „Micsoda állat ez? Egy szegény és nyavalyás féreg. Ha ezen ugyan bosszút állani akarnál, micsoda volna? Csak szömérem dolog volna. Mert ez nem arra való, hogy ezen bosszút kellene állanom.” Megbocsáta ez okaért minden vétkét őnéki, és szabadon elbocsátá az egeret, és hálaadással elválék tőle. Egy kevés idő múlva az oroszlány mulatni méne az erdőbe. És törbe esvén igen kezdte ríni és sírni, és igen jajgata, miérthogy látta, hogy foglyá esett volna. Hallván ezt az egér, hamar odasiete a sivalkodásra, hogy meglátnája, mi lelte volna az oroszlánt. És mikoron meglátta volna az oroszlánnak fogságát, mondá: „Ne félj! Légy jó reménségbe! Eszembe jut a te jótéted, hogy szabadon elbocsáttál. Én is ahhoz képest megszömlélem a kötéseket a köteleken, és megrágom éles fogaimmal azokat, és ottan megszabadulhatsz.” És megrágá a köteleknek a csomójokat, és ottan megódának egymástól. És az oroszlán megszabadula, és nagy örömmel az erdőbe menni kezdte.

ÉRTELME

Senki el ne higgye magát az ő uraságában, nagy tekintötiben és nagy méltóságában, hogy ahhoz képest megutálná a szegént és a megnyomorultat. Ha valamiben vétkeznek, és egyenesen nem találja a dolgot, nem kell az okaért mindjártást megnyúzni. Mert az Úristen csodálatos az ő csölekedetiben: ki gyönyörködik az alázasoknak felmagasztalásába. Ez okaért tarts az Istennek ítéletitől, és meg ne utáld a szegény nyavalyást; hanem légy engedelmes és kegyelmes hozzá. Úgy történhetik, hogy ő, noha alávaló és szegény, ugyan nagy és igen szükséges dologban szolgálhat és használhat tenéked.

TIZENHETEDIK FABULA

A fecskéről és egyéb madarokról

Egy időben a madarak gyűlést tartanak. Midőn egybegyűltenek volna, kérdezködni kezdenek egymástól, melyik volna a legszükségesebb dolog, melyről kellene tanácskozni. Nagy gőgességgel kezdenek a nagy madarak morálni, és senki nem szól hozzá közülek. Előrepese a kis madár, a fecske, a többit megszólítván, mondá: „Szerető uraim, nagy madarak vagytok, és felmentek az égbe. De noha sokáig ott fenn jártok, azért ugyan alá kell szállanotok a földre. Ez okaért szorgalmatosok legyetek erről, művelhogy elejét vehessétek az embereknek, hogy se tört, se hálót ne csinálhassanak. Az én tanácsom szerint kedig könnyebben nem fértek hozzá, mint hogy mindnyájan tavasszal jelen legyünk, mikoron a pórok mind a kendermagot, mind a lenmagot elvetik, és mind felszedjük azokat a magokat. És így nem nőhet sem kender, sem len, és nem leszen az embereknek miből tört és hálót csinálni. És így mind e nélkül lehetünk.” A madarak megutálák a szegény fecske tanácsát, mondván: „Íme, mely igen kis madárka, és mely igen fél, holott mi, öreg madarak, nem félünk?” Látván a fecske azt, mondá ő magába: „Ezek megutálák tanácsodat. Metszesz? Tudom, mit művelek. Én az emberekhez adom magamat, házoknál fészket rakok; szépen énekszóval keresem kedveket, így nem vetnek tört énnékem, meg sem bántnak engemet.” És ekképpen a szegény fecske bátorságos nyugodalmot szörze magának. De a többit mind ez mai napiglan megfogják az emberek mindenféle hálóval és törrel.

ÉRTELME

E fabula azt jelenti, hogy senki ne ítélje magát igen bölcsnek lenni, és hogy senki tanácsát nem kell megutálni és megvetni. Mert noha más ember mihozzánk képest jarló és szegény, azért ugyan ember és Istennek eszköze. Oly tanácsot adhat, hogy sok jámbor hasznajára leszen. Mert Istené a tanács, és azt ő megjelenti az ő akaratjából, nem az embereknek akaratja és kevélységes kívánsága szerént. Nem a nagy széles és hosszú szakállra adták azt, mert így a kecskebak is tudna valamit benne, hanem az Isten gyönyörködik az együgyűségben. Azért mondották a régiek, hogy nemcsak az ártán, hanem még az eme disznó is szép makkot tud találni.

TIZENNYOLCADIK FABULA

A békákról, mint Jupitertől királyt kívántanak és kértenek

Előszer a békák minden szorgalmatosság nélkül és félelem nélkül laknak vala a tavokban, mert senki nem kergeté, sem üldözé őket. E jó állapotban elhivék magokat, és kevélységbe esvén, ezen egybeférének, hogy királyt kérnének magoknak a Jupiter Istentől. Egybegyűlvén ez okaért a békák, erősen és egyenlőképpen kezdenek kiáltani Jupiterhöz, hogy királyt adna nékik, mert semmiképpen király nélkül nem lehetnének. A Jupiter, látván bolondságokat, igen kezdé őket nevetni. Ismeg kiáltani kezdenek egyenlő szóval: „Jupiter, Jupiter! Ugyan királyt kívánunk. Ugyan királyt adj minékünk, mert nem akarunk a nélkül lenni.” Elméne Jupiter és könyörüle rajtok, és királyt ada nékik. Mert egy nagy, régi, reves tőkét vete le az égből a tóba, hogy a lenne a békáknak királya. Midőn a tőke az égből aláesnék a tóba, nagyon hoppana a vízbe; és a békák igen megijedének a vízbe, és a fenékre alászállának. Egy kis idő múlva egyik a békák közül kezdé a fejét a vízből feltolni, hogy látná, minémű királyt adott volna nékik Jupiter. Mikoron látta volna, hogy csak egy reves tőke volna, egybehívá mind a több békákat, hogy eljőnének szerencsétlőttni a királyt. Nagy félelemmel ez okaért eljövén, megszerencsétlötik vala a királyt. És mikoron eszekbe vennék, hogy élet nélkül és egy reves tőke volna, meg kezdék utálni és csúfolni ötet. Végre ugyan reá kaporcskálván, hátára ülének. Ismeg egyenlő tanácsból Jupiterhöz kiáltanak, hogy más királyt adna nékik. Jupiter megengede kívánságoknak, és meghallgatá könyörgéseket, és királyt küldé nékik, a nagy és veres orrú isztrágot. Ez, hogy közikbe juta, aláfel kezdé morálni, és a békák közül a nagyát és kevéret kezdé az orrával vágni és megenni. Látván azt a békák, bánkódni kezdenek, és hálaadatlanságokról és bolondságokról panaszkodni. És midőn Jupiterhöz kezdenének kiáltani a királynak kegyetlenségért, és ismeg változást kívánnának, mondá Jupiter: „Mikoron királyért könyörgenétek énnékem, én nem akarék királyt adni tünéktek. Midőn külemben nem akarnátok, adék egy jámbor, együgyű és engedelmes királyt tünéktek. Tü kedig megutálátok azt és megcsúfolátok. Annak utána szüntelen való kiáltástokra adtam a mostanit, ki eleven és elég gyors. Azt is immár eluntátok, és ismeg mást kívántok. Kicsoda győzne tünéktek kedvetek szerint királyt válogatni? Azért ugyan ez a tü királytok. Ha engőttek néki, jó, ha nem, börtökkel füzettek” etc.

ÉRTELME

E fabula inti az embereket, hogy ki-ki mind jó néven vegye Istentől azt a nyugodalmot, mellyel az Isten ötet megszerette. Nem mindenha jó, ami jónak tetszik minékünk. Jól mondják közbeszéddel: Aki veszni akar, elhiggye magát. Aki nem tud avval túrni és megelégedni, amit az Isten adott néki, és feljebb akar hágni és gögeskődni: azt az Isten az ő igaz ítéletiből meg tudja büntötni, hogy ahol keszeg után nyúl, ugyan ottan kégyót kap. Sokoknak nem jó a jámbor, együgyű és csendes fejedelem, de az Isten meg tudja forbotlani. Mert olyant ad helyébe, ki nemcsak a gyapjút elnyíri, hanem a bőreket is levonssza, és a ciberét bor janánt méreti. Istennek igaz ítéleti ez.

TIZENKILENCEDIK FABULA

Két héjáról

Egy gyermekdid héja könyörge az anyjának, mondván: „Ídesanyám! Látod, szép ifjú vagyok, és jó természetű. De igen beteg vagyok, mert megveszett a gyomrom, és nem emészthetek. Sok orvosságot vöttem hozzám, de semmit nem használlok véle. Én ídesanyám, ugyan meg kell belé halnom. De, kérlek, járj zarándokságot, és könyöregj az Isteneknek éröttem, hogy könyörüljenek rajtam, és meghalasszák halálomat; vajki jámbor leszek: ugyan elcsodálkozol belé.” Felelé az anyja: „Jó fiam! Én nem restellem mindent művelni teérötted, de félek, hogy hiába. Mert megmondottam kezdettől fogva, hogy eszedbe vennéd magadot, istenfélő jámbor lennél. De az én szómnak soha nem volt helye nálad, hanem minden zsibságot műveltél, és minden estve az Isteneknek timpolomokba bementél, és ondok ganéoddal mind az oltárokat, mind az Isteneknek képeit undokul megfestetted! Ez okaért héjába fog lenni minden zarándokjárásom és minden könyörgésem. Miért nem gondoltál idein hozzá, és jámbor, jó és csendes étleteddel kerested volna az Isteneknek jó kedveket?” etc.

ÉRTELME

E fabula inti az ifjakat, hogy gyermekségöktől fogva jámbor és istenes életbe foglalják magokat, és abban felnevekedjenek, hogy a jámborság és a jóság ugyan természetű változzék öbennek. Mert noha ifjak, szépek, hamarok és gyorsok etc., azért ugyan megbetegülhetnek, sőt ugyan meg is halhatnak. A jó és üdvösséges halál igen jó és tiszta lelkiismeretet kíván, mely csak azoknál lehet, akik az Istent és az ő szent akaratját igazán megismerték, és igaz pönitenciában élnek, egyenesen a szüntelen való könyörgés mellett az Istennek útját követik. Az igaz penitenciának mindenkor helye vagyon, úgy vagyon: de fide exercitata opus est. Ha ifjúkorodba megadják, vedd el. Ne halaszd vénségödre: Netalántán akkoron nem adják. Héjába leszen akkor zarándokjárásod etc., mint hogy Ésua az elveszett méltóságot nem nyerheté vissza, noha sírva könyörge érötte, mint Szent Pál mondja.

HUSZADIK FABULA

A galambokról, héjáról és ölyvről

Midőn a héja igen kergőtné a galombokat, egybegyűlvén a galombok, tanácsot tartának, mit kellene művelniök a héja ellen. És azt végezték, hogy a héja ellen választanak az ölyvet oltalmul, mondván: „Szép madár az ölyü, és igen gyors, és sokkal erősb a héjánál, ez megoltalmazhat minket.” Az ölyü örömet felvevé az oltalomnak tisztit; de mindjárt okot kerese, és vádolni kezdé a szegény galombokat, mint kik nem jól cselekedtenek volna evvel, hogy megvádolták volna, és gonosz nevet költötenek volna a héjához. És a büntetésnek neve alatt még kezdé fogni a galombokat, és egyiket a másik után megenni.

ÉRTELME

E fabula inti a nyavalyásokat és a nyomorultakat, hogy nyomorúságokat békességes szível és tűréssel elszenvédjék, és békételességökbe ne keressenek se tanácsot, se segédelmet, se oltalmat a gonoszoknál; mert afféliek sem Istennel, sem ördeggel nem gondolnak, hanem csak arra áll minden gondolatjok, müvel hogy kárt tehessenek. Főképpen a szegény község tanuljon e fabulából, hogy a fejedelmekbe ne válogassanak, hogy minden apró sanyarúságban meg akarnák a fejedelemségbelieket megutálni avagy elváltoztatni, hanem tűrjenek és várjanak Istentől; mert az Isten bölcs, tudja ő, mint kell lenni, nem siet ő, sem késik etc.

HUSZONEGYEDIK FABULA

Az orvról és komondorról

Egy orv behága egy udvarba, és hogy a ház felé menni kezdene, találta egy komondorra. És mindjárt kebeléből egy darab kenyeret nyújtja néki, mondván: „Nesze, ezt adom, jó lány kenyér.” Mondá a komondor: „Nem vészem, hanem ha először megmondod, mi fejébe adod énnékem, ha jó kedvedből, avagy azért, hogy hallgassak és ne ugassak, hogy szabadon bemehess a házba, és mindent akaratod szerint kivihess belőle. Ha jó kedvedből adod, elvészem. Ha imezért, bizon el nem vészem, mert nem üllek énhozzám, hogy egy lány darab kenyérért az én gazdámot elárulnám, holott ő énnékem mindennap sok darab kenyeret ad, és arra táplál, hogy marháját megőrizzem. Menj el ez okaért igen hamar, mert ezennel ugatni kezdek, és a gazdát minden házi népével felköltem. Bezzeg gonoszul jársz.” És az orv elpironkodék onnég.

ÉRTELME

E fabula azt jelenti meg, a családok minemű természetűek legyenek. Öremest keveset adnak, hogy annak színe alatt sokat vehessenek. Ez okaért meglásd, ki mit ad, és miért adja tenéked. Emellett inti e fabula az házi népet, szolgálóleányokat, hogy tisztekben hívek legyenek, és hogy egy kicsin adományért avagy haszonért gazdájuknak avagy uroknak kárt ne tegyenek, holott az Úristen hívségre az ő tisztekbe hölyheztötte legyen őket, mint Szent Pál mondja.

HUSZONKETTEDIK FABULA

Az agg lóról és agg agárról

Midőn egy agg agarat igen megverték volna a konyhába, kiballaga az árok hátára, hogy elnyújtóznék a verőfénybe, és olonnék az éhségért. Talála egy igen agg lovat a bojtortják között, hogy ott szunnyadoznék. Megszólítván azt mondá: „Mit jársz itt? Bezzeg hitván vagy. Nyilván neked is nyavalyásul vagyon dolgozol.” Mondá a ló: „Gyermekségemtől fogva sok esztendeig szolgáltam egy urat. Míglen ifjú valék, hátamon viseltem nagy messze utakon: szünetlen engemet jargalt mind józan, mind részeg korába. Egynyíhászor a hadba veszett volna, ha én ki nem hoztam volna. Annak utána, hogy megnehezédem, a szekérbe befogata. Ott is egynyíhás esztendeig erős munkát töttem néki. És jóltartott, bő zabot, szénát adott mindenkor. Mostan kedig, hogy megvénhődtem, és a munkára való erőm elfogyott, kivonta a féket fejemből, és levonta a hitván patkót lábaimról, farkamat is lemetélte, és idekergetett a bojtortjába, hogy immár éhhel meghaljak, és az ebek s a varjak megegyenek. Jaj, szegény fejem!” Felelé az agár: „Szerető barátom, nem vagy egyedül e nyavalyaságba. Szinte ezenképpen vagyon énnékem is dolgozom. Mert addig, még erőbe valék, és hamar futhatok vala, és mind nyulat, mind őzet és szarvast foghatok vala, erősen szeret vala az uram. Tánéráról adott ennem, még ágyán is hagyott hálnom. Ha valamit vétöttem, csak egy vesszőcskével sújtotta egyszer a hátamat. De mostan, ha beoroszkodom a házba, ottan kiáltani kezd: »Coki, coki, üsd, üsd az agg latrot!« A házi nép kedig mindenütt taszít, hagyigál, és nem vesszével, hanem pálcával dereckel. Most is keményen bánának velem a konyhába, annyéra, hogy csak alég ballaghaték ide ki.” Mondá a ló: „Bezzeg nyavalyásul vagyon dolgozunk. Megyünk?” Mondá az agár: „Szenvedjük békösséggel. Lám, mondják az emberek, hogy Isten legyen: Ha vagyon, tehát nyilván teszen róla. Nagy szömérem ez az embereknek, hogy olyan nagy hálaadatlanóság találtatik öbenek.”

ÉRTELME

E fabula ezt jelenti, hogy a világ nem tud egyébbel, hanem csak bosszúval és hálaadatlanossággal minden jótétet megfizetni. Melyet láthatni minden embereknek rendinél. Addig, még szolgálhatsz valamennyére, becsületben és kedves lesz; de ha nem szolgálhatsz, és az emberek hasznodat nem vehetik, ottan úgy jársz, mint az agg ló és a szegény agár. Igazat mondottanak a régi jámborok: Jótétel helyébe mást ne várj. Ekképpen járnak mindnyájan, kik tisztokban szolgálnak, kiváltképpen a szegény prédikátorok. Míglen ezek szolgálhatnak, mégis adnak valamit nekik. De ha nem szolgálhatnak, ottan a parlagra küldik őket, és semmi munkájokról nincsen emléközet. Olyanok a tisztbeliek, mint az út mellett való hársfa. Mikor eső leszen, mind alája futnak az emberek, és ott oltalmazzák magokat az esőtől. Ha elmúlik az eső, tehát minden leszakaszt annak az ágaiban, ki süvegre teszi, ki (tisztességgel mondván) az alfelét megtörli véle. Ez e világnak jutalma és füzetese. Ezt várjad hív szolgálatodért, egyebet nem. A prédikátorok olyanok, mint a györtyák. Azok égnek és világosságot adnak mindennek és mindennek használnak; de azonközbe megemésztötnek ő magok etc.

HUSZONHARMADIK FABULA

A nyulakról és békákról

A nyulak egybegyűlvén, nagy panaszkodást tőnek enköztek az ő nagy nyomorúságokról. Müvelhogy őket minden ember kergetné, megverné és megölné, holott ők senkit nem bántának, senkinek kárt se tennének. Öszvetanácskozván ez okaért azt végezék, hogy tovább nem élének olyan nagy nyomorúságban, félelemben és rettegésben, hanem mindnyájan egyszersmind megölnék magokat a vízbe. Elkezdének ez okaért mindnyájan egy nagy tóra futni. A békák a tógáton látván őket odajöni, megijedének tőlek, és egyszersmind a tóba beszékének. Látván azt egyik az idős nyulak közül, kiáltani kezd: „Álljatok meg, álljatok meg!” És midőn mind megállottanak volna, megszólítá őket, mondván: „Jó atyámfiai társoság! Amint én eszembe vészem, nem egyedül vagyunk mi nyulak olyan nagy félelemben és rettegésben. Lám ez lelkes állatok oly igen megijedének tőlünk nyulaktól, hogy mindnyájan kétségbeesvén megöleék magokat a vízbe. De mi ne kövessük az ő példájokat, hanem menjünk haza az erdőbe, és amire az Isten és a természet elrendelt, arra engedjünk. Ha megfognak, minem elvetnek bennünk, mint az ebet avagy a lovat, hanem a királyok és nagyuraknak és nemeseknek asztalára visznek minket. A több állatokat peterzselyemmel, tormával és fokhagymával főzik meg: de minket ídes mézzel, borssal, szekfűvel és minden drága füvekkel.” Ezt hallván mindnyájan javallák a tanácsot, és ki-ki mind hazaméne az erdőbe.

ÉRTELME

E fabula erre int minket, hogy ki-ki mind az ő nyavalyát és állapotjának nehézségét békösséggel elszenvedje, és az időtől várjon. Nehéz ugyan a békességgel való tőrés. De ezt gondoljuk, hogy nem egyedül vagyunk, hanem egyéb emberek is ugyanazon föredében ferednek mivelünk. Reménségben foglaljuk szívünket, várván az Istennek gondjaviselésének a végét. Mi nem leszen valami rajtunk az Istennek híre nélkül. Vajki jó és kegyelmes: Nem enged semmit reánk hasznunk nélkül.

HUSZONNEGYEDIK FABULA

A farkasról és a kecskegedelecskéről

Mikoron a kecske valaminémű ideig gedelecskéjét feltartotta volna, kényszerítették a mezőre kimenni. Meghagyá ez okaért a gedelecskének, hogy jó bezárná belől az akolt, és senkit be ne bocsátana hon nem létébe. „Mert (úgy monda) sok ellenségünk vannak, jó fiam, kik színetlen megkerengik a házat, igen fene vadak, ha beférkőzhetnek, nyilván a ködmen nélkül lész.” Midőn ez okaért az anyja elment volna a mezőre, ottan oda juta egy farkas az akolhoz, és szavát vékonyítván kecske módra kezde szólani oda be az akolba a gedelecskének, mondván: „Ídes fiam, nyisd meg az ajtót! Nyisd meg hamar!” Felele a gedelecske: „Kicsoda vagy?” Mondá a farkas: „Nyisd meg hamar; én vagyok, az anyád.” A gedelecske kinéze egy résecskén, és látván a farkast, mondá: „Ide nem jössz, mert az anyámnak nincsen oly hosszú farka, mint látom, hogy tenéked vagyon. A fogad is külemben áll, hogynem az anyámnak. Osztán, ha az anyám velem szól, örömmel és vigassággal hallgatom az ő szavát, de hogy te szólasz, noha olyan szavad vagyon, mint az anyámnak, azért ugyan minden szőrem felborzad belé. Talám minden nemzet-ségemnek vagy halálos ellensége. Azért nem nyitom az ajtót. Légy csak ott kinn.” Hallván ezt a farkas, fogait csikorgatván elpironkodék onnég.

ÉRTELME

E fabula inti a szüléket, hogy idején gondját viseljék az ő magzatjoknak, és azokat oktassák, és értelemre és bölcsességre tanítsák: főképpen az Istennek ígéjére és felelmére. Mert noha gyermekök még, azért öutánok is jár az ördög, és okot keres hozzá, hogy elveszhesse őket. Mint itt a farkas a kecskegedelye után ólálkodik. Annak utána inti e fabula a gyermeköket is, hogy az ő szüleieknek engödjenek, oktatásokat s tanításokat vegyék és megfogadják. Idején megtanolják a keresztyéni tudománnak sommáját a katekizmusból, gyakorta imádkozzanak, hogy az Isten fia, a mi urunk Krisztus Jézus az ő szolgálai által, azaz a szent angyalok által megőrizze az ördögtől. Kevecsék nagy szorgalmatossággal szüleiknek jó tanácsokat; ne kevecsék a hízelkedőknek gonoszra való intéseket; oltalmazzák magokat a gonosz társaságtól, és így megmaradhatnak, és jó léssen dolgok. Mert noha Isten vagyon, azért ugyan ördeg is vagyon. Minem odaholt meg a tóba.

HUSZONÖTÖDIK FABULA

A szegény emberről és a kégyőről

Egy szegény ember házában lakik vala egy kégyő. Ez az asztal alá menvén, felszedegélé a morzsalékokat, és azokkal táplálja vala magát. Hogy a szegény ember ezt megengedé, és nem bántja vala a kégyót, igen jó szerencséje lőn, és meg kezdé kazdagulni. Jó idő múlva, mikoron az ember megkazdagult volna, elhivé magát, és meg kezdé utálni a kégyót. Sőt megszidogató a kégyót, és hozzá vága egy szekercével, és levágá a kégyő farkának a végét. Nem sok idő múlva sok károkat kezdé vallani, és minden jó szerencséje megfordula, annyéra, hogy az előbeli szegénségbe juta. Ottan eszébe vevé, hogy a kégyótól volt volna az ő előmente és jó szerencséje, müvelhogy jól tött volna a kégyóval. Mostan kedig az ő szegénsége abból volna, mivelhogy elvágta volna a kégyónak a farkát. Ez okaért bánkódni kezdé, és a kégyóhoz menvén igen esedezők néki, és bocsánatot kére tőle. Felele a kégyő: „Hálaadatlan vagy, miérthogy az én jótémet így megfűzted. Megbocsáthatom vétködet, ha a farkamra nem néznék. De ha arra nézek, ottan eszembe jut, és soha el nem felejthetem.”

ÉRTELME

E fabula ezt mutatja, münemű haszon jöjjen belőle, midőn az ember házában csendes és békességes, és túrni tud, és sokakkal jól teszen és alamizsnálkodik. Mert olyan embert megáldja az Isten, és előmentet ad néki. De ha el kezdé magát hinni, és mind Istent, mind embereket meg kezdé utálni, és dacoskodni kezd, és mint a szüldisznó a sertőjét felhánni, és minden emberrel egybeveszni etc.: ottan Szent Péter mondása szerént Deus superbis resistit, az Isten arcul pöki, és az áldomás helyébe megátkozza. Mihelt az Isten elfordul tőle, ottan az ördeg rajta, a reszeli annak utána, annyéra, hogy mind testében s mind lelkében (ha eszébe nem vészi magát) elveszti. Tovább ezt is megmutatja e fabula, mely igen gonosz legyen az emberi természet, hogy a jó szerencsében ottan kevély leszen, és elhiszi magát. Maga annál jámbornak kellene az embernek lenni, ha az Isten több jókkal szereti őtet. De az ember vissza jár. Vajki jámbor ama varga, oly igen alázatos, igen csendes minden dolgába. Vajon miért? Azért, hogy nincsen erszényébe. Adj csak száz forintot néki: annak utána egy hónap múlva pattants meg egy kevesig az orrát: ottan meglátod, mely igen alázatos leszen. Eszedbe vedd magadat! Mert nyilván ismeg orrodhoz méri a subafát. Olyan a mi természetünk. Szükség ez okaért a szinetlen való könyörgés, hogy az Isten az ő szent lelkének általa megenyhítse természetünket, és ő legyen vezérünk. Ámen.

Annak felötte is arra int e fabula, hogy békösségesek legyünk, és senkit meg ne bántunk. Mert noha követéssel le szokták kötni a megbántottat, de nehezen felejtheti el az Ádám fia. Ha annak utána okot hozzá kaphat, nyilván megbosszulja; és egy gonoszból sok gonosz nevekődik.

HUSZONHATODIK FABULA A rókaról és esztrágról

A róka vacsorára hívta egy esztrágot, és elméne a róka, és mind csak azon lágy pépeket főzé, melyeket egy lapis széles tánérra felada, és az asztalra tevé. Az esztrág nem eheték benne az ő hosszú, vékony orra miatt, mellyel fel nem vehete semmit a levesbe a tánérról; és ekképpen étlen haza kelle pironkodni. Egynyíhány nap múlva az esztrág viszontag vacsorára hívta a rókát, és jeles jó étket főze, de hosszú nyakú edénybe tölté azt, és úgy tevé a róka elejbe; és midőn hosszú orrával és nyakával benyúlt volna az szoros edénybe, kivona az étekből, kínálá gyakorta a rókát, és az váltig néze be az edénybe, de semmit nem vehete ki belőle. Ekképpen étlen marada a róka. Monda kedig az esztrág: „Jó komám, mint tetszik? Vedd jó néven! Mert mostan rajtad a szer. Megcsúfolál minap vacsoráddal; de ez legyen helyébe. Amint cselekedtél velem, úgy vésszed hasznát.”

ÉRTELME

E fabula minden embert inti, hogy jámbor legyen, és minden ravaszsgot és csalárdságot hátrahagyván, jámborul és tisztán cselekedjék felebarátjával. Mert ha ravaszsgába és álnokságába bízik: semmit nem használ véle. Mert az Isten tiszta és igaz, és igen gyűlöli a hamisságot és az álnokságot. Minekokáért ő megejti a ravaszokat és megfogja az álnakokat az ő álnakságokban. Mint azt mind a régi példák, mind a mostaniak nyilván megmutatják. Elég ravasz vala a Gritti, elég álnok a fráter György: de mit használtak álnokságokkal? Akármely igen ravasz és álnok légy, azért ugyan megtalálod mesteredet. Az agg ravasznak is a csávában megtalálják a bőrét. Azért együgyűképpen és jó szüből cselekedjék minden ember ő felebarátjával.

HUSZONHETEDIK FABULA

A farkasról és a képről

Egy farkas morálván a mezőn, igen szép képet talála az úton. És sokáig forgatván azt, látá, hogy mind élet s mind ész nélkül volna, és mondá: „Szép vagy ugyan, de kár, hogy élet nélkül és ész nélkül vagy, mert semmire, nem vagy jó.”

ÉRTELME

E fabula ezt jelenti, hogy keveset használ, ha az emberek szép termetűek, nagy szép öltözökben felruházzák magokat és dücsőséges fényességben járnak, ha tudomány, ész, értelem és bölcsesség nélkül vannak. Mert micsoda afféle ember? Csak egy darab hús és két szöme. Mert ha a kapuciomát meglátod, tehát üres tők és kifogyott Salomon zsírja belőle, és megdúlták mindenképpen. Igen mondja tollas bátyám a nagy gallér mellett: Nemes ember vagyok én! De ha a feredőben mezítelen ül a több emberek között: tehát a varga Pál több bölcsességet tud, hogynem ő. Nem efféle cifrálásba áll ez okaért a nemesség. Szinte ezenképpen vagyon a szép felcifrázott asszonyi állatoknak is dolga. Szép, ékes, levegés és tündöklük, de ha néki szólasz, tehát értelem nélkül való kép, vász és csak egy darab hús és két szöme. Mire való efféle? A kölesbe jó volna vásznak etc.

HUSZONNYOLCADIK FABULA

A hollóról és a pávákról

Egy holló kevélségben esék, és megkezdé az ő nemzetségét megutálni. És nagy sok pávatollut gyűtegette, és azokat magára ragasztá, és azokkal magát megékösíté. És midón szépen felcifrálta volna magát, megutálván és elhagyván nemzetségét, a pávák közübe méne. És midón közötték járna, azokat is meg kezdé gugolni. Eszekbe vévén a pávák, hogy ez holló volna, és nem páva, és hogy az ő tollokból ékösítötte volna magát, mindnyájan reája rohannának, és lehúzák tollokat róla. Sőt az önne tollait is kitepek, és annyéra vágák ötöt orrokkal és megvakarák körmeekkel, hogy merő vér lön. Ekképpen véresen az ő nemzetségéhez kezdé ballagni. De látván ötöt a többi hollók, megutálák ötöt, miérthogy azelőtt elhagyta vala őket, és nagyobb dücsöséget keresni akara magának. És ekképpen két közbe mezítelen marada.

ÉRTELME

E fabula erre tanít, hogy ki-ki mind az ő hivataljába megmaradjon, és megelegetjék az Istentől és a természettől vött ajándékokkal. Elég szép, ékes és nemes vagy, ha avval megelegetszel és jól élsz, amit az Isten adott, és müvel a természet megekösített. Tovább ne nyúl se hamissággal, se törvéntelenséggel, se erőszakkal. És hadd el a kevélységet. Csendességben és alázatosságban maradj a te hivatalodban. Ne told magadat elő. Meqlát és meqlsmer az Isten. Ha öneki tetszik és tenéked jódra lészen, meqlalál, és ő előviszi dolgodat.

HUSZONKILENCEDIK FABULA

A légyről és a hangyáról

A légy előtalálá a hangyát, és pirongatni kezdé azt, és magát hányván, mondá: „Micsoda apró rút marha vagy te? Rövid a lábod, de azért ugyan gyalog kell járnod és a sárban mászkálnod. Elfáradván a nagy sok munkálkodásból, ingyen sincs mit enned, hanem valami magocskát kell rágnod: sem konyhád, sem pincéd. Bezzeg nyavalyásul vagyon dolgozol. Házad sincsen, hanem odúkban és üregökben, nagy sok bűzbe vagyon lakásod. De én szép szárnyas madár vagyok! Nagy gyönyörűséggel röpködök mindenüvé, ahova kívánságom vagyon. A királyok és nagy uraknak házába beröpködök, ott királyi étkekkel élek: ugyan együtt eszem a királlyal az ezüst és aranyas tálból, és iszom az aranyas pohárból. A nemes és szép asszonyállatoknak szép piros orcájokra ülek, és azokat kívánságom szerént megcsókolom. Ahol szentséges áldozatokat vágnak, ott én vagyok első, és megkóstolom azoknak véréit. Ennek okaért nem vagy énhozzám hasonló. A te nemzetséged semmi az én nemzetségemhöz képest.”

Felele a hangya, és mondá a légynek: „Vaj rút undok féreg! Nem vagy méltó, hogy madárnak neveztesselek. Igen hányod-veted magadat, de kicsoda kíván tégedet? Kicsoda gyönyörködik a te jelen való létedben? Hogyhogy fogad be tégedet a király az ő házába? És a szép asszonyi állatok mint veszik csókolásodat? Bezzeg kelletlen és utálatos vendég vagy mindenütt! Nyárba mégis elmehetsz valami büdes dögbe, de ha valamely jámbor házába bemegy, minden ember csak arra siet, hogy kikergőthessen belőle és megölhessen. Arra való a sok legyező, a sok lófark etc. Ha a tél elérkezik, ottan hideggel halsz meg. De én nyárba munkálkoszom, és házamat megrakom éléssel. Annak utána télbe jó egészségem vagyon, és vigassággal minden félelem nélkül észem, amit nyárba szépen eltöttem. Bezzeg ondok marha vagy, és nyavalyásul vagyon dolgozol!”

ÉRTELME

E fabula ezt jelenti, hogy sokkal jobb legyen az embernek, ha megelégszik az ő hivataljába avval, amit az Isten munkája után az ő szent áldomásából néki ad, és abból él békösséges szűvel, és az istennek ajándékába gyönyörögteti magát, noha gonddal és munkával keresi életét, hogynem mint más ember után kullogjon, hízelkődjék, hazudjon, pohár mellé szóljon, és más ember munkáját és verétékét megemésszen. Hejábavaló dücsőség, midőn az ember efféle haszontalan életében gonosz lelkiismerettel dücsöködik, és abba veti gyönyörűségét. Midőn a tél, azaz a késértötnek és a megpróbálásnak napja eljő, ottan efféle kérkedő és magahányó vitézek megszégyenülnek, mert lebocsátják szárnyukat. Mert az ő gonosz lelkiismeretek megvádolja és elkárhoztatja őket. Ennek okaért igazsággal, ártatlansággal és alázatossággal jó a búcsú etc.

HARMINCADIK FABULA A farkasról és rókaról

A farkas beidézé a rókát a majom bíró elejbe, és erősen megvádla, mivelhogy meglopta volna. Tagadni kezdte a róka, és erősen magát megmenteni. És a róka szömébe kezdé vetni a farkasnak: „Te (úgymond) hamis állat vagy, ragadozó: és oly kegyetlen vagy, hogy nemcsak lopással élsz, hanem torkosságodból és telhetetlenségödből elmegy, és a jámboroknak nyájába beszáguldasz, és nemcsak hogy egyet elkapnál a szegény bárányokból, hanem húszat is elszakasztasz és megfojtasz benne. Éten-étszaka kerenged a disznóólakat. És ha semmi nem fér fogadra, mégis nem mehetsz el békességgel, hanem megszardod a jámboroknak ajtaját. Hogy vádalthatód tehát a szegén rókát, ki soha semmi gonoszt nem cseleköszem, hanem munkámmal élek, és csak valami egereket fogok. Ez kedig minem halálos bűn, jó bíró uram.” Mondá a majom bíró: „No mit felelsz, fráter farkas?” Mondá a farkas: „Hallom a feleletet. De jól és igazán nevezték a jámbort ravasznak. Mert amit az önnek természetiben talál és megismer, azt énreám keni. Jámbor-é ez, aki éten-étszaka mind az egész mezőt bejárja, és sem madár, sem egyéb valami lelkes állat meg nem maradhat őtőle? Ha szegény madarakat megfoghatja a fészekben, ottan mellyeszteni kezdi őket, és kegyetlenül megrágja s megészi. Ha szegények megmenekődnek, ottan kiszopja a monyjokat. Sem majorokban, sem falukban soholt senki nem tarthatja sem lúdját, sem tikjét, sem galambját tőle. Mindenütt felhág és bebújik. És nemigen sok idő, hogy a gazda a tyúkólba kapta volt. Ageb, mint járál ott? Bezzeg úgy tetszik, hogy ott hagyta a legyezőt. Ihol lássa meg kegyelmed, bíró uram, még mostan is kurta belé. Ez okaért kegyelmed, jó bíró uram, eszébe veheti, hogy adós énnékem és hamisan elvitte marhámam.” Mondá a majom bíró: „Eb öccse, bátyja! Nem hiszem, te farkas, hogy valamivel tartoznék tenéked a róka. És te róka, tiszta és sima a bőred, de pokol a természeted, és széles a te lelkiismereted. Menjetek el, agebek, és megbékéljete, mert egy csávába vagytok méltók!”

ÉRTELME

E fabula ezt jelenti és erre tanít, hogy minden ember eszébe vegye magát, és kebelébe nézván megismerje természetét; másra kedig ne támadjon, hanem ő magától kezdje az ítéletöt: ottan meglátja, hogy nincsen oka, hogy mást megítéljen. Mind egy Ádám fiai vagyunk, és egy tésztából költünk. Benne a természetben az ördögnek behintett mérge. A mellyedben, ama kis szelencében hordozod az ördögnek puskaporát. Mihelt az ördeg beléje vetheti az ő taplóját, ottan meggerjed. És olyan leszen a gyümölcse, mint a farkasnak és ravasznak természetiben megjelentötik és megmagyaráztatik minékünk. Ennek okaért minden ember megalázza magát, ismervén természetinek gyarlóságát, és könyöregjen, hogy az Isten az ő szent lelkének általa az ő igéjében megújítsa a természetet, és a régi ártatlanságra hozza. Azért mondja Szent Pál, hogy megújuljunk lelkünkbe etc. Renovamini Spiritu mentis vestrae et induite novum hominem.

HARMINCEGYEDIK FABULA

A békáról és ökerről

Egy igen szép és kevér öker morál vala a szép zöld pázsiton. Ezt látván a béka, magában kezdte mondani: „Bizony szép és nagy állat ez! De mindezáltal én is lehetnék olyan nagy és temérdek, mert ráncos és rettes a bőrem. Ha ez okaért megtartom lélegzetemet, és felfúvom magamat, én is oly nagy lehetek, mint ez öker.” És ottan kiterjeszté lábait, és fel kezdé fúni magát, és naggyá mutatni. Monda kedig az ő fiainak: „No, mint tetszik, fiaim? Vajon vagyok-é oly nagy, mint az öker?” Felelének a fiaik: „Kezel sem.” Ismeg nagyobbban fel kezdé fúni magát, és ráncos bőrét nyújtani, és mondá: „No, mint tetszik, fiaim, oly nagy vagyok-é, mint az öker? Felelének azok: „Még sok héja.” Tehát minden erőt reá vette a béka, és midőn igen igyeköznék felfuvalkodni, meg kezdte a bőre harsogni és szakadni, és ottan kiomla a béli, és meghala.

ÉRTELME

E fabula ezt jelenti, hogy minden ember Istenre nézzen, és mint az Isten hivatalját elrendelte, és az ő hivataljának módját az ő szent bölcsességének általa elintézte, abban megmaradjon, és abban eljárjon, és amit az Isten parancsolt neki, avval megelégedjék. Mert valaki az Istennek akaratját és rendelését megutálja, és feljebb kezd hágni az ő testi kívánságából, és azt magának kezdi tulajdonítani, amit az Úristen néki nem szánt, sem adott, szinte úgy kezd járni, mint a felfuvalkodott béka. Szent Pál azt mondja: Quid habes, quod non accepisti? Mi vagyon nálad, melyet mástól nem vettél volna? Ha ez okaért más adja tenéked: vedd el azt hálaadással; és ne légy kövély! Mert aki adta, nyilván való dolog, hogy ismeg elveheti tőled. Megmaradj ez okaért bőredbe, ne fuvalkodjál fel! Lassan járnak messze.

HARMINCKETTIK FABULA

Az oroszlánról és a pásztorról

Egy oroszlány vadászni méne. És midőn éhségében igen sietne a vadak után, egy igen éles tevisbe hága. Dagadni kezde a lába és megmégödni, annyéra, hogy ingyen sem hághatna a lábára. És midőn kénlódásba elkezdené sántikálni, méne egy pásztorhoz. Midőn ez okaért a pásztorhoz közelgetne, megijede a pásztor tőle, és vévén egy juhat, elejbe vivé azt, és megajándékozá őtet véle, hogy megengesztelnéje az oroszlánt. De az oroszlány nem gondola az ajándékkal, hanem a tevises lábát mutogatá a pásztornak, kívánván segítséget és orvoslást tőle. Látván a pásztor az oroszlán lábába a daganást, ottan eszébe vévén, hogy valami fa avagy tevis volna benne. És vévén egy árat, megnyitá avval a sebet, és mikoron kifolyna az evetség, ottan kijöve avval egyetembe a tevis is. És midőn a sebet megtisztította volna, valami bárányfaggyút ereszte belé, és ottan megvigaszék. Nem sok idő múlva, midőn az oroszlán meggyógyult volna, és az erdőben vadászna, törben esék és megfogák azt a vadászok. És bevivék a városba egy mély és széles árokba. Azonközbe a pásztor valami vétekbe esék. És midőn megfogták volna őtet, behozák a városba. Az ítélőtben megszentenciázák, művelhogy az árokba kellene vetni, hogy az oroszlánok megszagatnák és megönnék. Mikoron ez okaért bevettették volna az árokba, ottan reá siette az oroszlán. És mihelyt meglátta volna, azonhelt megismeré a pásztort, és elejbe menvén a farkával kezde csóválni, és reá szökelvén nyalogatni kezdé, és minden vigasságot mutatni. A népre is az árok hátán kezde vigyorogni, és mindenképpen jó kedvét megmutatni. Látván ezt a pásztor, ottan eszébe vévén, hogy e volna az oroszlán, kinek a lábából kivötte volna a teviset. És midőn mindenha mellette fekennék az oroszlán, mintha ugyan meg akarná őrizni a pásztort, megkérde őtet a nép, mi okából művelné ezt az oroszlán. És a pásztor megbeszélé nekik az elmúlt lött dolgot, miképpen a lábából kivötte volna a teviset. És a nép könyöregvén a fejedelemnek, megengesztelé a fejedelmet a pásztorhoz. És ottan megszabadula.

ÉRTELME

E fabula erre inti az embereket, hogy minden dolgokban jótévők legyenek, minden cselekedésekben arra igyekezzenek, hogy senkinek ne ártsanak, hanem mindennek hozsonra legyenek. Mert így leszen jó lelkiismeretek és békösséges szüvek. Mert aki máson bosszúságot művel avagy másnak ártalmára vagyon, az mindenha tart ismeg mástól, retteg, fél, és az ő békétlen szüvének miatta soha nincsen nyugodalma. Azért mondja a próféta is: Non est pax impiis. De aki jámbor és jól tevő: az megáldotik az Úrtól. Mert e végre teremtötte az Isten az embereket, hogy a keresztyéni társaságban egyik a másiknak szolgáljon, mint a testben egyik tag szolgál a másiknak. E mellett erre is inti minden embert, hogy hálaadó legyen, és semmi jótétéről el ne feledközzék. Mert igen nagy gonosz vétek a hálaadatlanság. Mely nagy vétökkel rakva e világ, kiváltképpen mostan. És a régi eszes magyarok meglátták az hálaadatlan világnak otrombaságát, azért ezt mondották közbeszéddel: Jótétel helyébe mást ne várj. A kölcsenadott fejszének jó, ha csak a nyele megfordul. Ugyan is úgy vagyon! Ha akarod, hogy valaki ellenséged legyen, noha jó barátod, tégy jól véle szegétségébe. Annak utána kérd meg adósságot rajta: ottan halálos ellenséged. Az Isten is igen gyűlöli efféle hálaadatlanokat. Azért mondja az írás: Non discedet malum a domo ingrati. Hogy az Isten szüntelen való büntötéssel megbüntöti mind a hálaadatlant, mind annak házát.

HARMINCHARMADIK FABULA

Az oroszlánról és lóról

Egy oroszlán látta egy lovat a fűbe jární. És ottan gondolkodni kezdte, mint mehetne hozzá okossággal, hogy megfoghatná és megehetnéje. Odaballaga ez okaért szép lassan, nagy vesztegességgel, és orvosdoktornak mutatá magát lenni nagy nyájassággal. A ló eszébe vévé az oroszlánnak álnokságát és gonosz akaratját, de nem mutatata semmi idegenséget hozzája, hanem gondolkodni kezdte róla, miképpen a ravaszáságnak eleit vehetné, és az oroszlánnak gonosz szándékjától megmenekődhetnék. Meghorgasztá ez okaért a jobb utolsó lábát az indulásban, és úgy tetteté, mintha igen nehezen hághatna reája. Mondá az oroszlán: „Mi lelt, jó fráter ló?” Monda az: „Egy tevis ment a lábomba, és igen nagy gyötrelembe vagyok miatta. Bizony örülek néki, hogy ide találkoztál jóni, miérthogy orvosdoktor vagy. Kérlek ez okaért, láss hozzá, és ments meg e nagy fájdalomtól.” És midón a ló felemelte volna a lábát, odajárula az oroszlán, hogy hozzálátna, és megnézögetné a sérelmét. Ottan a ló hertelen hátrarága, és üté az oroszlánt homlokba, hogy holt elevenen hátraesék a földre. És nagy hamarsággal elsiete a ló onnég. Mikoron kedig idő múlva felébredett volna, látá, tehát nincs a ló, és tapogatván a fejét, megérzé, hogy véres és sebes. És monda: „Ó, bolond! Bizony igaz hasznaját vöttem az én bolondságomnak! Orvossá töttem magamat, holott semmit nem tudok hozzá. Maga semmi nemzetem nem tudott semmit, efféle tudományhoz. Vén bolond oroszlány! Úgy tetszik, megadták koszoródat!”

ÉRTELME

E fabula tanít minden embert, hogy jámbor legyen, és együgyű szeretetből szolgálja felebarátját minden álnakság nélkül. Mert az Isten haszonra teremtötte az embert. Így szól az Szentírás: És az Isten megláta mindenekeket, kiket teremtett vala, és igen jók valának; azaz haszonra és szolgálatra és nem ártalmára valának teremtve. Ezt kedig még a pogán bölcsek is megértötték. Mert ezt mondják: Homo homini Deus: Hogy az ember más embernek javára legyen, követvén az isteni természetet. És valaki e természetből kihág, és felebarátjának ártalmára siet avagy veszedelmére: annak az igaz és jóakaró Isten ellene áll. És az ő szent bölcsessége által úgy rendeli a dolgot, hogy ahol az álnak és gonoszakaró felebarátjának ártani akar, szinte ott önnenmagát elveszti. Mert a próféta mondja: Apprehendit astutos in astutia sua. Végezhetysz valamit felebarátodnak veszedelmére; de az Isten elfordítja végezésedet tönnen veszedelmedre. Így szóltak a régi magyarok is: Aki a más ember lovának vermet ás: az önnen lovának nyaka szakad belé.

Továbbá erre is int a fabula, hogy minden ember az ő hivataljába megmaradjon, és abban híven és isteni félelemben eljárván, megvárja bizonyos reménséggel az Istennek áldomását. És azon Isten, ki arra hitta ötet, rendelte és hitta, nyilván eltáplálja és eléltöti. Ne kezdjen ez okaért senki testi kívánságból új dolgot, olyant, melyet az Isten nem parancsolt, és el nem rendelt, és melyet az ember nem ért meg, sem tanolta. Mert nyilván végre megsiratja nagy lelki fájdalommal az ő vakmerő bátorságának indulatját. Példákat hozhatnánk elő. De megtekintsed csak e mostani világot, mely mindenütt rakva vélek.

HARMINCNEGYEDIK FABULA

A lóról és számárról

Egy szép kevér ló, szép aranyas nyereggel és aranyas fékkel és bársonyos caprakkal, találta egy megterhelt, fáradott szegény számárt elől egy szoros úton. És midőn a szegény számár a terhőnek és fáradtságának miatta nem kelhetne ki hamarsággal az útból, ottan rúgni kezdé a ló, és a sárba dőté a számait. Alázatosan kezdé a szegény számár szólani, és mondá a lónak: „Miért műveled ezt rajtam? Nem látod-é, hogy halálra megfáradtam? Bizony nem kellene ezt rajtam művelni. Hiszem én is ugyanazon Istennek teremtött állatja vagyok.” Felelé a szép és kevér ló: „Öremest műveltem, rút, ondok barom! Nem látod-é, kicsoda vagyok én? Nem látod-é, micsoda vagyok fejembe és hátomon? Ez okaért megtanítlak, hogy másszor megnyitod szőmeidet, és urad előtt kitakarodol az útból.” A szegény számár nem szóla többet, hanem veszteg hallgata nagy fohászzkodással. Nem sok üdő múlva megrészegüle a lónak az ura, és a szép lóra felülvén jargalni kezdé alá s fel, s általszektetvén egy árkon, megüté a ló az inát, és elsántula belé. Kevés idő múlva eluná az ura a lónak sántaságát, és kiadá azt a majorba, hogy befognák, és hámot vontatnának vele. A major száraz szalmával kezdé azt hizlalni, és a villával gyakorta vakarni, annyéra, hogy oly igen elhízék, hogy csak a bőre és a csontja lőn. Mikoron ez okaért a major befogta volna némelkor, és egy jó rakott szekér előtt igen kínálná őtet egy alkalmas pálcával, meglátá a számár azt a zöld pázsitról, és mondá a lónak: „Hallod-é, te szép farkú! Nemde te valál-é ama szép és kevér ló? Kérlek, hova tötted ama szép aranyas féket és nyeret és ama szép aranyas, bársonyos caprakot? Mit használsz immár ama te kövélységes kérkedéssel és kövélségeddel? Megutálál ugyan engemet, szegény megnyomorultat, és a sárba dőtél, de úgy tetszik, hogy az Isten bosszúmat megállotta terajtd. Noha szegény megnyomorodott terhőhordó állat vagyok, de ugyan azért nem cserélnék véled. Bezzeg hitván és rossz kalandosba állottál be. Bizony rossz vakarója vagyok uradnak! Ha sokáig így megvakarnak, bizony a tímároknak hámosába behajtják bőredet, és farkad a szitacsinálóknak jut!”

ÉRTELME

E fabula erre inti az embereket, hogy senki el ne higgye magát, és őhöz képest senkit meg ne utálja se szépségeért, se jó szerencséjeért, se jó egészségeért, se nemességeért, se kazdag voltaért, se egyéb valami különbségeért. Hanem az ember meggondolja, hogy a szerencse megváltozandó, és gyakorta megváltozik. Azért a régiek, midőn a szerencsét meg akarták írni, kerék formában írták meg: Hogy forog, mint a kerék a szekéren. És aki mostan fenn ül, az egy kis idő múlva ott alatt csügg. Ismeg egy szüzet írának egy körek glóbison. Minthogy a szüzen senki erőszakot nem művelt, azonképpen a szerencsének sem parancsolhat, erővel sem vehet semmit rajta. Gömbeleg pedig a tőke, akin áll, igen hamar elfordul. Evvel azt jelentötték, hogy ne bízzék senki a szerencsének állhatatosságába, hanem féljen és tartson bizontalanságától. Mi keresztyének vagyunk, és minékünk nincsen szerencsénk; mert pogán szó a szerencse. Hanem Istenünk vagyunk, kinek gondjaviseléséből lesznek mindenek. Semmi nem lészen a szerencséből és történetből. Mert a mi Istenünk bölcs és mindenható, gondviselő, mindeneket elrendelő. Ez, mikor látja, hogy a kevély ember elhagyá a célt, és felebarátját megutálja, erőszakot vészen rajta, és minden ok nélkül lába alá tapodja, és semminek véli. Ottan az igaz Isten az ő szent igazságából és ítéletiből megbüntöti a kevélt, és kegyelmességét megvonssa tőle, és ajándékítól megfosztja: ottan úgy jár, mint a szép és kevér ló. Mert kinek privilégiumja avagy fejedelmi szabadsága vagyunk, az, mihelt nem jól él véle, ottan a privilégiumát elveszti. Szinte ekképpen, aki elhiszi magát az Istennek kegyelmessége és annak ajándéki miatt és azokkal gonoszul él, mind Istennek s mind felebarátja ellen, azt az Úristen megfosztja tőle, és szégyenbe ejti, mint itt a nagy délceg lovat. Ki-ki mind eszébe vegye magát ez okaért.

HARMINCÖTÖDIK FABULA

A négy lábú lelkes állatokról és madarokról és a puppeneverről

Nagy háborúság támadta a lelkes állatok között, a négy lábúak és a madarak között. És erősen kezdenek vinni egymással. És mikoron egynyíhászor megütköztenek volna, meglátá a puppenever, hogy a négy lábú lelkes állatok megnyernék a viadalt. Minek okaért elméne, és a négy lábú lelkes állatokhoz kezdé magát adni, és azoknak hízelködvén hozzájok adá magát, mint azokhoz, kik immár megnyerték volna a dolgot. Íme tehát hertelen elérközék a kösselyő. És ez erős szárnyait meg kezdé rázogatni, és biztatni kezdé a madarakat. És sereget rendelvén, erősen kezdé körmeivel szaggatni a négy lábú lelkes állatoknak hátait, és szömeket megsérteni, annyéra, hogy hátat adnának a négy lábú lelkes állatok, és a madarak tisztességes győzedelmet vennének. Annak utána közbejárás esék köztek, és megbékélének egymással. Midőn ez okaért megszűnt volna a had, a madarak megidézék a puppenevert, hogy okát adná, miért hatta volna el az ő nemét, és elszekett volna nemzetétől. De mikoron nem felelhetne, okát sem adhatná, mindjáraást közenséges szentenciát mondának reája, és minden tollait kitépék, és számkivették. Ezútta fogva mind éjjel kell járnai szegének.

ÉRTELME

E fabula ezt jelenti, hogy ki-ki mind az ő rendiben és hivataljában állhatatos légyen, és ne csavarogjon alá-fel, mert afféle cigánságnak hitván használja vagyon. Aki szolgálni akar, és mindennek kedvesködni akar, nem kellemetes. Mert mindenütt elveszti becsületit és kedvességét, és mindenfelől kétségesek lesznek hozzája. Ez okaért az ember csöndes legyen, és jól cseleködvén, hitében és fogadásában állhatatos legyen. Megőrizze lelkiismeretit, hogy az ellen ne cseleködjék. Mikoron igaz útban és hivataljában igazán eljár, ottan várja az Istennek oltalmát. És az Isten gondot visel reája, és megőrizi, meg is oltalmazza. Ne keressen az ember Isten kövül, az ő ura kövül és Istentől elrendelt társosága kövül, mely közett nyájasságot parancsolta az embernek, idegen társaságoknál, nemzetségekknél, népökknél etc. segítséget, kegyelmet, oltalmat etc. Mert a vége megmutatja, hogy nem jó, mint itt a puppenevernek dolgában tetszik.

HARMINCHATODIK FABULA A philomenéről és az ölvről

Az ölv szálla egy fára, és midőn ott forogna az ágak között, látá, hogy egy madárka rakott volna ott egy fészket. Reá menvén, tehát apró madárfiak vannak benne. Eljőve az anyjok, a philomele, és igen szépen kezdte könyörögni ez ölvnek, hogy ne bántaná a fiait. Mondá az ölv: „Nem bántom őket, ha szépen szólasz és énekelsz előttem.” A philomele, rakva bánattal és ijedtséggel, azért ugyan énekelné kezdte. Felelé az ölv: „Csak megcsúfolsz engemet, és szerével nem akarsz énekölni.” És előragadván egyet a philomele fiai közül, meg kezdé azt körmelni és mellyeszteni. Nagy röpeséssel kezdé a philomele könyörögni, hogy az ölv könyörülne rajta, és ne mellyesztené fiait. Felelé az ölv: „Hallod-é! Légy békösséges, jó madárka! Ne háboríts meg panaszkodósoddal! Ugyan eszedbe vedd magadat! Kezembe vagy mind fiastól! Szabad vagyok véled, mind fiaddal egyetembe. Éles ugyan az orrod, de csak féregszedni való. De énnékem mind orrom s mind körmeim igen horgasak és élesek.” Midőn az ölv ekképpen nagy kevélyen szólana, hátul odaballaga egy madarász, és lassan felnyúlván a fa megül, nyakába veté az urkot az ölvnek, és alá kezdé avval vonagatni és megfojtani. Ekképpen, aki sokokat kergötött és megfogott vala, azt viszontag megfogá a madarász, és mind a két szárnyát elvágá.

ÉRTELME

E fabula erre int, hogy minden ember jámbor és ártatlan legyen, és másnak kárt tenni és ártani ne igyekezzék. Mert noha szép, gyors, erős és hatalmas vagy, és az Isten ésszel és okossággal szeretett, azért azt ne gondold, hogy immár általszekted az árkot. Bezzeg nem! Meghiggyed ez okaért, hogy ha az Istent nem féled, és annak kedvébe nem lész, ottan az Isten talál mást, ki gyorsabb, hatalmasb, eszesb avagy ravaszb is léssen náladnál, és azt reád bocsátja, és az által megbünteti vakmerő bátorságodat, és úgy urkoz, hogy örök szégyent kezdesz vallani. El ne hidd ez okaért magadat! Senkit meg ne utálj, senkit ne dúlj! Mert az Isten kitölti rajtad az ő fenyegetését: Ve tibi qui praedaris: quia praedaberis! Jaj tenéked, ha valakit meg kezdesz kóborlani; mert ugyan ezen leszen virágod! Bár ne keress példákat a szent Bibliába: orrod előtt naponként elég vagyon benne. De bolondok vagyunk, mint a fuak. Midőn a puskás elbúik, és egyet meglő benne, ottan felröpülnek a többi, és egy keveset kerengvén ismeg oda szállnak az előbbeli helyre, ahol amaszt meglőtték, és ahol halva fekszik. Mindjárást mást lő, annak utána harmadikat, mindaddig, hogy egy sem marad elevenen benne. Szinte ezenképpen cselekedünk mi is: az Isten szömünk láttára megbüntöti és elveszti a gonoszokat, a kegyetleneket és a kóborlókat. De mégis eljárunk a megszokott gonoszságba, és nem tudjuk magunkat eszünkbe venni. Jaj e nagy vakságnak és visszafordultságnak!

HARMINCHETEDIK FABULA A farkasról és rókáról

A farkas lakik vala egy hegyoldalba, egy barlangba, hova nagy sok kóstit gyűtte, szándékba lévén, hogy nyugonni és jól akarna lakni. Eszébe vevé azt a róka, és utána kezdde ballagni, hogyha valamiképpen megcsalhatná, hogy része lehetne a jó báránhúsba és az egyéb kóstitjába. Mikoron a barlang elejbe ment volna, szépen köszene a farkasnak, és mondá: „Szerető farkas uram! Sok idő, hogy nem voltunk szömbbe egymással. Éjjel sem jöttél a kereskődésre a mezőre, ugyan igen bánkódtam rajta. Félek vala, hogy megbetegültél legyen.” Eszébe vevé a farkas a ravaszsgot, és monda a rókának: „Jól értem ravaszsgodat. Megérezted a jó báránhúsnak az illatját: a hozott tégedet ide, nem az én hozzám való szereteted. De tova tarts, itt ne hógyagazz, mert ebbe nem észel.” Látá a róka, hogy porba esett reménsége, és elméne. Látá kedig a hegyoldalba, hogy egy pásztor ott legeltötné nagy sok juhát. És hozzája menván, mondá: „Jó pásztor uram, ha megajándékoznál, ugyan jó hírt mondánék tenéked.” Mondá a pásztor: „Megajándékozlak, csak mondd meg.” Mondá a róka: „Sokszor megláttam, mely nagy ként teszen rajtad a farkas, mely igen bolygatja és szaggatja a juhokat, és nincsen nyugodalmod tőle. De jere, megmutatom, hol fekszik egy barlangba. Megverheted, mert igen jóllakott most, és miért megtöltötte a begyüt, nem futhat.” És odavivé a pásztort, és megmutatá a barlangba a farkast néki. A pásztor megragadá az ő képét, és általüté a farkast. És midőn kivonta volna, levoná a bőrt róla, és elméne véle. Ekképpen marada a kóst és a sok báránhús a rókának, és jóllakék véle. Azonközbe oda jutának a juhásznak nagy komondori, keresvén gazdájokat, és midőn látták volna a sok kóstit, ottan csapni kezdék. Mondá a róka: „Hagyjatok békét néki, mert enyim a kóst.” Mondának a komondorok: „E, te bakszar! Ne zúgolódjál! Talám igen viszket a hátad?” És midőn meg nem szűnék, megragadá azt az egyik komondor, és a földhöz üté, és a többi rajta, erősen kezdék a bőrét szaggatni, és annyéra mardassák, hogy csak alég mászkálhatna el. És mászkálván mondá: „Bizony, igaz az Isten! Ugyanazon mértékkel méretett énnékem, amellyel én annak előtte mértem másnak.”

ÉRTELME

Az előbeli fabulának az értelme e fabulára is illik. Mert aki mást sérteni igyeközik, másnak kárt tenni, mást dúlni vagy kóborlani, és vermet ásván alája, el akarja veszteni, bár ne higgye, hogy ő is szüzen maradjon. Mert reája érközik az Istennek igaz ítéleti, és ugyanottan megtalálja a jámbor héss a kárt és veszedelmet, ahol megkeresi a hasznot és a nagy e világon való gazdagságot és dücsöséget. Minden ember ez okaért az ő hivataljában vesztegségbe legyen, és minden álnokságát és hamisságát eltávoztatván, igazán cselekdjék, és Istentől várjon mindent. Az emberi társóságban senkit ne bántson, kárt se tegyen senkinek se tanáccsal, se árultatással, se fondorlással, se lopással, se kóborlással, se csalárdkodják valaminémű szín alatt. Mert az igaz hit és lelki bizodalom mellett szükség a jó lelkiismeret. Ez ha nálad nem lészen, meg nem maradhatsz az Istennek ítéletiben. Mert, mint Szent János mondja, így vagyon ez a szabadság minálunk, hogy valamit kérünk az Úrtól, megadja minékünk, ha a minnen szüvünk meg nem kárhoztat minket. Mert midőn a minnen lelkiismeretünk megvádol minket: veszett dolog akkor. Semmi nem következik utána, hanem csak confusio, pirongság és nem apró szégyen. Azért dorgálják meg a próféták a kegyetleneket: Vitézködni akartok? Meglészen benne: Furtum et rapina in domibus vestris. Orvoknak és kóborlóknak vagytok társai. Ugyan sív házatokban a lopott és a kóborlott marha. Nyilván bosszúállásra indítja ez a kiáltás a felségest. Végy a mindennapi, szömed előtt való példákából tanóságot. De nem látja senki, senki sem vészi azokat eszébe. Vadit quomodo vadit.

HARMINCNYOLCADIK FABULA

A szarvasról és vadászról

Egy igen szép szarvas talála egy igen szép forrásra. És midőn kíváncságon ijutt volna belőle, és a vízbe tekintvén, szép szarvait meglátta volna, igen kezdé azokat dicsírni, és magát azokért elhinni. De midőn lábait megtekintötte volna, megutálá és megszidá azokat. „Vaj (úgy monda) vékony és kesken rossz marha! Mire valók vagytok? Olyan kellemes vadnak olyan lábai legyenek-é?” Mikoron kedig a forrásba nézvén effélieket mondana, hallá a vadászónak kürtelését és az agaroknak sápolkodását. És megijedvén igen kezdé futni. És noha utána volnának az agarok, de meg nem foghatták őtet a sük mezőn; miért gyorsan elviszik vala az ő vékony lábai. Midőn ez okaért az erdőre érkezett volna, sűrő vala az erdő, és megakada szép szarvaival. És midőn ott vesződnék szarvaival, elérközének az agarok, és megfogák a szarvast. Mikoron immáran a földre ejtötték volna, és horcolni kezdenék bőrét, ottan monda a szarvas: „Jaj, mely igen bolondul töttem ítéletöt! Amit az Isten javaimra és mentségömre teremtett és szőrzett volt, azt megaláztam és megvetöttem: ami kedig romlásomra és veszedelmemre volt, azt dicsírtem és felmagasztaltam. Jaj, ki visszafordult dolog ez!”

ÉRTELME

E fabula ezt jelenti, hogy ki-ki mind tartson az Istentől, és böcsülje az ő szentséges tanácsát, melyből mind az embert és minden ő tagjait teremtötte. Ő tudja az ő alkotványának mivoltát. Semmit nem teremtött ok nélkül. Tudta ő és tudja, mire való az ember minden ő tagjaival. Bolondság a mi dolgunk, és igen tévelygünk a mi ítéletünkben. Sok dolgokat igen kedvelünk, és igen nagyra becsülünk, és igen kevélködünk miatta. De az Istennek csoda az ítéleti, mert úgy forgatja a dolgot, hogy azt, amibe gyönyörkedünk, és melyet igen drágának tartjuk, azt fordítja kárunkra. És azt tészí, hogy azt kell becsülenünk és igen hasznosnak ítlünk, ami szömünk előtt igen elvetett volt. Ez okaért a keresztyén ne mestergösse az Istennek szőrzését, hanem, mint az Isten elrendelte, úgy járjon el az ő hivataljába.

HARMINCKILENCEDIK FABULA

A farkasról, juhokról és komondorokról

A juhok és farkasok erősen hadakozának egymással, és egyik rész sem engede a másiknak. Sokan valának kedig a juhok, kiknek sok segítségök is vala, mert mellettük támadának a kosok és a bakok, de kiváltképpen a komondorok. És annyéra lón a dolog, hogy minden ember azt ítílné, hogy a juhoknál lenne a győzelem. A farkasok ez okaért elküldenek követőket a bárányokhoz, hogy békességet szörzenének. A békösség és frigy lón köztek, megerősítettvén ez okkal, hogy mindenik rész túsul adná a legjobb barátait. Az együgyű juhok ez okaért túsul odaadák a komondorokat, az ő őrizőit. És a farkasok adának a juhoknak az ő farkaskölyköket. És ekképpen megkonfirmáltaték és megerősítették a frigy közettek. Kevés idő múlva a farkaskölykök sivalkodni és ordítani kezdének. Ezt hallván a farkasok, megindulának és egybegyűlének, mintha a szegény juhok erőszakot művelnének a farkaskölyköken. És a juhokhoz jővén, erősen feddődének azokkal, vádolván őket, hogy megszegték volna a frigyét a farkaskölyköken. És reájok rohanván, megszagatták őket kegyetlenül. És nem lón, ki mellettük támadna, mert ő magok a jó komondorokat kézbe adták vala, és nem lón, ki megvína és tusakodnék éröttek.

ÉRTELME

E fabula erre int, hogy ki-ki mind eszes legyen, és álnakságtól megoltalmazza magát. És az ő emberi társaságába meg segítse oltalmazni az egyenességet. Mert addig, még az egyenesség vagyon valamely társóság avagy nemzetség közett, addig az ellenség nemigen árthat, és kárt nem tehet. De mihelt az egyenetlenség férközhetik be, ottan kész a kár és a veszedelem. Kiváltképpen, mikoron az emberek hálaadatlanok, és jeles előttek járó embereknek munkájokat nem becsülik és nem kedvelik, hanem megvetik és megutálják őket, és minden apró dolgokat művelnek rajtok. De mi tanoljunk eszet és bölcsességet e fabulából, hogy az Istentől adott fejedelmünket és egyéb Istentől elrendelt gyámolunkat meg ne utáljuk, meg se vessük, hanem megbecsüljük és drágának tartjuk, mert azoknak árnyéka alatt lehet nyugodalmunk.

NEGYVENEDIK FABULA

A férfiúról, fejszéről és fákról

Egy férfiú csináltata magának egy fejszét. Midőn azt az erdőre vitte volna, könyörge az erdőbeli fáknak, hogy egy kemény darab fát adnának önéki, hogy nyelet csinálna abból a fejszébe. Tanácsot tártának egymással a fák, és azt végezék, hogy az olajfa, miérthogy sziúsb volna a több fáknál, egy ágat adna néki, hogy az ember fejszenyelet csinálna belőle. Az olajfa odaadá az egyik ágát, és az ember nyelet csinála belőle a fejszébe. Midőn azt megkészítötte volna, a fáknak kezde menni, és egyenként le kezdi azokat vágni, akármely nagyokat is. És mondá a töllyfa a többinek: „Jól vagyon! Ugyan úgy kell bolondoknak! Ez a mi bolondságunknak az igaz jutalma. Miért adtunk a fejsze nyelére való fát oda? Ha nyele nem volna, nem vághatna véle. Jaj, bolondul cselekdötünk!”

ÉRTELME

E fabula arra int, hogy eszes légy, és eszedbe vegyed, midőn ellenséged tanácsat és segítséget kíván tőled, hogy úgy adj tanácsot néki, és úgy segítsed, hogy tönnen tanácsodból és segítségedből arcól ne támadjon reád, és veszedelmedre ne járjon. Ellenségödet ne gyűlöljed, ne kergössed, és bosszúállásra ne igyeközzél, de azonközbe úgy adj tanácsot és segítsed, hogy abból erőt és birodalmot ne vehessen rajtad. Mert ha te istenes lévén, megsegéted, és jól tész véle, netalántám ő istentelen, és a tiedből arcól támad reád, és nyavalyába és nyomorúságban ejt. Ezért mondja a bölcs: Ellenségednek soha ne higgy! Ha kedig megkérded: Mint kell tehát segíteni? Ím, reá tanít a bölcs: A te forrásodat meg ne rekesszed - úgymond -, hanem hadd folyjon ki folyásokban, de a forrást avagy kútfejet magadnak tartsad; te légy annak ura, és bírjad azt. Szent Pál ezt mondja: Úgy adjatok alamizsnát, nem hogy más hivolkodjék belőle, tü kedig gyötrölmes szükségben legyetek. A régi eszes magyarok ezt mondották: Hallod-é, kötve higgyed komádat!

NEGYVENEGYEDIK FABULA A farkasról és komondorról

A farkas az erdőben járván, találta egy komondorra. Azt megszólítván monda: „Szerető atyámfia, honnég vagyon ez, hogy oly igen kevév vagy, és oly sima a hátad?” Felele a komondor: „Onnég vagyon, hogy uramat, gazdámat jámborul szolgálom, és éjjel-nappal vigyázok jószága és marhája mellett az orvok és tolvajok ellen. Midőv éjjel megérzem őket, ottan ugatni kezdek, és a gazda felszerken, és elúzi őket. Midőv asztalhoz ül, megemléközük hívségemről, és a tánérről vet önnem. A házinép is igen kedvel, és mindenféle maradékból részt tesznek énnékem. Ottan az eresz alá megyek és elnyújtózom, és igen-igen ídesden aloszom. Onnég oly sima a hátom.” Mondá a farkas: „Ah, szerető atyámfia, bódogul vagyon dolgoz. Vaj, mely igen kévännám, ha oly könnyen találhatnám életemet, minden munka nélkül. De kérlek, atyámfia, mi lelte nyakadat? Igen elment a nyakadon a szőr, sőt még a bőred is valami csusszolás miatt felhámlott, és ugyan elkopott. Kérlek, mondd meg énnékem, honnég vagyon ez?” Felele: „Miérthogy igen haragos vagyok, ezért nappal láncon tartnak engemet, csak éjjelre szabadon bocsátanak; akkoron az udvarba alá-fel futok, és ha egy helyen nem szeretem háltomat, ottan mást keresek.” Mondá a farkas: „Bátor magadnak tartsad ezt e bódogságos életet, melyet annyéra felmagasztalsz. Énnékem nem kell! Noha nem lehetek igen kevév, és noha borzas a hátom, noha éhséget szenvedek gyakorta: de mindazáltal szabadságban élek. Mind erdőv, mind mezőv szabadon járok. Akkoron lefekszem és felkelek, mikoron én akarom. Senki nem pepecsel a nyakam környűl sem láncsal, sem kötéllel. Szabadon vadászok etc. Ennek okaért menj haza. Év az erdő felé tartok.”

ÉRTELME

E fabula ezt mutatja, mely igen örűljen az emberi természet a testi szabadságnak, és mely igen kedvelje a testi kívánság szerént való életet. Mindenha arra igyeközük, hogy megmeneközdhessék a kereszttől, és a szolgálatot elkörűlhesse. Maga efféle testi szabadság és a testnek kívánsági szerént való élet nem hasznos az embernek, hanem gonoszára és veszedelmére vagyon. Mert noha szabadon megyen a farkas, de azért mindenkoron félelembe és rettegésbe vagyon. Mert tudja, hogy nem meneközhetik, és hogy a csávába vagyon az ő bőrének a helye. Ezért jobb az embernek, hogy az Istennek akarátja és rendelése szerént szolgálatban, munkába legyen foglalatos, az emberi társaságnak megsegítésére és hasznájára, hogynem mint magának lenne, és a testi szabadságban és gyönyörkedésben eltunyuljon és elrestűljen. Ha két kapa vagyon, az egyiket tegyék a szegre, a másikkal menjenek kapálni. Addig, még ez elvásik és elkopik a kapálásnak miatta, addig a másik is megemésztetik a rozsdától. Ennek okaért jobb az embernek, hogy vigyázzon és hivataljában szorgalmatossággal eljárjon. Mert ekképpen megoltalmazhatja jó lelkiismeretét az Isten előtt, kinél nagyobb kéncs nem lehet az embernek mind e széles világban.

NEGYVENKETTEDIK FABULA

A kezekről, lábokról és hasról

Egyszer az emberi testnek tagjai egybetanácskoznak a has ellen, mondván: „Ím a gonosz has mit cselekszik? Mindéltig veszteg vagyon és hivalkodik, soha nem teszen dolgot, hanem mindenkoron jóllakik. Mi több tagok nem győzik őtet mindenha megtölteni. Ennek okaért megszűnünk, és tovább nem dolgozunk, és nem szolgálunk néki.” E végezés után veszteg lőnek a tagok, és nem adának enni a hasnak. Mikoron a has böjtelni kezde, ottan nem kezde zsírt és erőt adni a tagoknak, és mindjárt meg kezdének lankodni és megerőtlenedni. Ottan mondának a tagok egymásnak: „Gonosz tanácsra vitt minket a pokol irigység; ím ezt végezők, hogy ne adnánk enni a hasnak: és nem a hasnak töttünk kárt, hanem minnenmagunknak, annyéra, hogy csak alég vagyunk belé; ha ez okaért el nem akarunk veszni, tehát jertek el, és szolgáljunk és enni adjunk a hasnak.”

ÉRTELME

E fabula erre int, hogy ki-ki mind az ő hivataljában megmaradjon, és abban az ő tisztí szerént cselekdjék, és minden rendbeli embernek szolgáljon, mint az Isten e világon az emberi társoságot az ő rendibe elosztotta. Ez okaért hivatalodban híven eljárj, és légy csendes. Egy rendbeli emberekre se irigykdjél, mert az Isten az ő szent bölcsessége szerént ekképpen akarta az emberi társoságot rendökben befoglalni. Ha tenéked munkázkodnod kell, és munkáddal más segítened: meg ne háborodjál érötte, és szüved ne legyen békételen miatta. Mert Istennek akarátja ez. Ha kilemben akarta volna, megtalált volna tégedet is, és más hivatalba és rendbe helyeztethetett volna tégedet. De nem akarta. Tehát vedd jó néven tőle, és légy békösséges! De ezt mondod te: Jó bizony más embernek uralkodni és hivalkodni: azonközbe énnékem az orromon foly alá a veréték, és feltörök a tenerem a nagy munka miatt etc. Bezzek ez így jár, és az Isten úgy akarta. Mert ezt hagyta az apádnak. De ne gondoldj, hogy más ember az ő hivataljában munka nélkül legyen. Mindennek vagyon az ő bibije. Te munkákoszol, és munkádból adod az adót fejedelmednek, pásztorodat megsegíted etc. De ha azoknak nyughatatlansága és szorgalmatossága terajtd volna csak egy napig, bezzeg igen hamar elunnád.

NEGYVENHARMADIK FABULA

A majomról és rókáról

A majom az úton menvén előtalála egy rókát. Mondá az a majomnak: „Bezzek hitván termetű vagy, és undokul vagy az alfeled. Nám, minden benézhet, mind egy boldba, miérthogy farkad nincsen. Annak felötte igen hitván ködmened vagyon.” Felelé a majom: „Így vagyon. Elég nyavalyákban vagyok. Minden meggugol és csúfol mezítelenségem miatt. De nem tehetek róla. A természetet meg nem másolhatom.” Mondá a róka: „Mit ítélz tehát énfelőlem?” Mondá a majom: „Szép állat vagy, és szép subád vagyon. Annak felötte nagy hosszú farkad vagyon. Kérlek, jó atyámfia, adj a felét a farkadnak énnékem, hadd fedjem be az alfeletemet, hogy megmeneködjem ennyi sok mevetéstől és csúfolástól.” Mondá a ravasz: „Vaj nem! Mert azt akarnám, hogy még ennél hosszabb volna a farkam. Okos és bölcs lelkes állat vagyok én, engemet illet ez a szép ékösség. Bolond vagy te, ez okaért ellehetsz a nélkül.” Azonközbe hallanak valami kürtszót. És mondá a majom: „Micsoda szó ez, talám táncra sípolnak?” Mondá a róka: „Tetszik, hogy bolond vagy, miérthogy nem érted. Én jól értem. A vadász vagyon útba; nyilván a szép subámat kévánta és azt keresi, de elmegyek előtte.” Azonközbe hertelen megkörnyéközék őket az agarok. És a majom hamar felfuta egy magas fára. De a róka hógyagozni és csavaragni kezde az ebek között, és megfogák őtet, és meg kezdék tépni subáját. És kiáltani kezde a majom: „No, róka mester! Vedd elő mesterségödet és bölcsességödet! Meneködjél meg immár ezektől! Bolondnak alítasz vala engemet, de látszik immár, kicsoda volt az. Irigységödből és kevélységödből nem töl részt a farkadból. Hol immár mind farkad, mind szép subád? Mit használ immár tenéked mind kevélségö, okosságö és a te nagy ravaszságö?”

ÉRTELME

E fabula egybetartja a szegény együgyű embereket a kazdagokkal. A szegény mindéltig csak az ő szegénségét nézi, és azt fájlalja, hogy a kazdagoktól ez világban megutáltatik. De nem veszi emellett észébe, mely igen nagy sok jóval megszerette őtet az Isten. Ezért mondja ama bölcs: „Vaj, ki bódogok volnának a paraszt és szántó emberek, ha az ő javait meg tudnák megismerni! Emellett, midőn a kazdagot látja, nagy bódognak ítíli; de nem veszi észébe, mely sok és számtalan nyavalyákban forogjon a kazdag. A szegény senkitől nem tart, és bátorságban nyugszik. De a kazdag nyughatatlan, mert a sok gondok és szorgalmatosságok, ezek mellett a sok félelmek és rettegések ugyan megfőzik és megemésztik az ő szüvét. Ha éjjel a jó dunhán hál, nem alhatik, hanem csak süreg-forog rajta: szinetlen szól és pörel a párnával. Ennek okaért a bölcs e fabulával arra tanítja a szegényt, hogy megelégedjék avval, amit az Isten és a természet adott néki. Isten így akarta az ő rendbeli életét. Megelégedjék ez okaért véle. Annak utána tanítja a kazdagot, hogy szépsége és kazdagsága miatt kevély ne legyen, és felfuvalkodásból a szegént meg ne utálja. Mert Isten vagyon, ki igaz ítíló bíró, ő látja és megismeri mind a kettőt. A szegény alázatost és együgyűt kedveli, de a kevélt gyűlöli és ellene áll annak, mint Szent Péter mondja. Mikoron kedig ő ítíli: akkoron megfogattatik a bölcs az ő bölcsességébe, és az okos megakad az ő álnakságával, mert őellene nincsen sem bölcsesség, sem okosság, sem valami fogás, mint a bölcs Salomon mondja.

NEGYVENNEGYEDIK FABULA

A szarvasról, ökrökről és családos emberről

Egy szarvas jöve a mezőn az ökrökhöz, és hánni-vetni kezdé magát az ökrök előtt, és kérködni szép termetiről és gyorsaságáról és szabadságáról. És monda az ökröknek: „Nyavalyás állatok vagytok tü, és mindéltig igába forog nyakatok. És miért lassan ballaghattok, el nem távozik az eszten oldaltokból. A gyászolhoz kötnek, és száraz szalmát előtekbe vetnek. Akkoron isztok, mikoron adnak. De én gyors állat vagyok. Mind az erdőket s mind a mezőket bejárom, a szép füvekben és virágokban ugyan válogatva érzem. A hideg forrásokból nagy gyönyörűséggel és kívánsággal iszom. Ha valami félelem támad, ottan bemegyek nagy hamarsággal a sűrű erdőbe, és felfutok a magas hegyekre, és ott lakom nagy bátorsággal.” Mondának az ökrök: „Nem irigykődünk reád a te nagy bódogságodért. Nincs mit tennünk. Ha a természet így hozta állapotunkat, ugyan abban kell megmaradnunk.” Nem sok nap múlva a vadászó találta a szarvasra, és környülvévé azt az ebekkel, és kergőtni kezdé. És midőn elejét vötték volna az ebek, hogy az erdőre nem mehetne be, kényszerítették egy faluba befutni. És midőn egy ólba befutott volna, találta ott ökröket a gyászolhoz kötve. Mondának azok: „Mi dolog, mi dolog, szarvas uram? Bizony, igen megizzadtál. Nyilván nem zsákkal ijesztőttenek.” Mondá a szarvas: „Jaj, csaknem odaveszék! Kérlek, hadd rejtezzem el itt nálatok.” Felelének az ökrök: „Igen kérközel valam nap bódogságod felől; de hitván bódogság ez, ha mindenkoron oly nagy félelemben vagy az agarok és ebek miatt. Mi ökrök és nyomorúságos állatok lévén, meg nem cserélnénk véled. Bizony ide nem jó helyre jöttél. Mert, ha itt megtalálnak, ottan megölnek: holott semmire nem vagy jó, hanem húsod csak tálba, bőred kedig subicának való. De bújjatsz a széna alá! Tőlünk ne félj, mert mi el nem árulunk.” A széna alá bújék ez okaért a szarvas, és ott hallgata.

Midőn a családos ember szolgálai bejöttek volna az ólba, hogy enni adnának az ökröknek, valami szalmát vetének nekik, nem látván a szarvast a széna alatt. És midőn kimentenek volna, igen örüle a szarvas, és mondá: „Jó helyen vagyok; csak estig meg ne találjanak, könnyen elmehetek annak utána éjjelre.” Mondának neki az ökrök: „Légy veszteg, és hallgass, mert ihol jó a gazda. Ha e miatt megmaradhatsz, jó szerencséd leszen. Mert ez mindenüvé bújék, és minden szurdékot kikeres.” Midőn ez okaért a gazda bejött volna az ólba, meglátogató a gyászlot. És szitkozódni kezdé, miérthogy csak egy kis szalmát találta az ökrök előtt. És ő maga elmenvén, villát kapa, és szénát kezdé vetni az ökrök elejbe. És mikoron bőven felvenne benne, látá ott a szarvasnak nagy szarvait, és betévén az ajtót, kiáltani kezdé szolgálait. És azok eljövén, megfogák a szarvast. És a gazda agyonvereté, és szépen a bőrét levonatá etc.

ÉRTELME

E fabula arra int, hogy senki el ne higgye magát a jó szerencsébe, és az Istennek ajándéki miatt fel ne fuvalkodjék, és ő magához képest senkit meg ne utáljon. E világi bódogság nem állandó. És noha a szépségnek és egészségnek és a testi szabadságnak valami gyönyörűsége vagyon, azért nagy szorgalmatosság, gond és félelem vagyon mellette. És noha a rabatás élet valamennyére nehéz és nyomorúságos, de azért csendesség, békösség és nyugalom vagyon mellette.

Annak utána arra tanít a fabula, hogy egy családos ember se bízza jószágát és marháját szolgálaira és béresire. Mert miérthogy nem övék a jószág, azért nem viselnek úgy, mint az övékre, gondot, hanem csak szerencsére szolgálnak. A családos ember ez okaért ő maga lászson dolgához, és ne bízza teljességgel másra. Mert amennyére lát az ő szöme, annyéra szolgálnak a szolgálak és béresék. Ezért felelt ama bölcs, mikoron megkérdezték, mitől meghíznék inkább a ló: Hogy semmi azt ennyére meg nem hizlalja, mint az ő urának avagy a családos embernek a szöme.

NEGYVENÖTÖDIK FABULA

Az oroszlánról és majomról

Az időben, mikor az erős oroszlány királlyá tévé magát, hogy a több négy lábú lelkes állatokon uralkodnék, jó hírnevet akara magának szörzeni az ő királyi birodalmának a kezdetiben, és eskívással fogadást tön, hogy ennek utána elhadná a kegyetlenséget, és vérontástól megoltalmazná magát, meg sem sértené a lelkes állatokból egyiket is; hogy ugyan ártatlanul akarna élni.

Egy idő múlva erősen kezde bánkódni az ő fogadása miatt, miérthogy meg nem másolhatja vala természetit, és okot kezde gondolni, melyből és mely miatt ismeg hozzájuk férközhetnék, és megehetnék benne. És midőn egyik lelkes állatot elejbe hitta volna, titkon megkérdi vala azt, mit ítélne az ő leheletiről? Bidős volna-é, avagy nem? Midőn a lelkes állat ezt felelé, hogy büdes volna: ottan hozzákapván, megszakasztja vala azt, és megészi vala. Ha kedig felelé, hogy nem volna büdes, így is megölé és megövé. Végre megkérde a majmot, ha büdes volna a szája, avagy nem. És a majom felelé: „Nem büdes - úgymond -, hanem jeles és nemes illatja vagyon, mint egy jeles fahének és szekfünek, és mintha temjéneztenek volna.” Gyönyörködék az oroszlán a majomnak feleletiben, és akkoron nem bántá, hanem békösséggel elbocsátá.

Midőn egy nyíhány nap elmúlt volna, eszébe juta az oroszlánnak a majom, és művelhogy okkal hozzája férne, ravaszságból beteggé tévé magát. És midőn a doktorok és az orvosok meglátták és megítélték volna a vizeletét, és megtapogatták volna az első lábán a pulzust, megismerék, hogy semmi nyavalyája volna. És azt adák tanácsul néki, hogy gyöngé étellel élne, és könnyen emésztő állatokat ennék, és ismeg vidámságot venne. Mondá ez okaért az oroszlán: „Igen ehetném majomhúst, mert azt még nem kóstoltam.” Ottan elkülde, és elhozatá a szegény majmot, és megövé azt, és nem használá a szegény majomnak, hogy annak előtte hízelködésből dicsírte vala az oroszlánnak leheletét, mostan kedig semmit nem vétett vala ellene.

ÉRTELME

E fabula ezt jelenti, mely igen gonosz legyen az emberi természet, mikor előmehet az ő akaratjában, és meg nem enyhítetik az Istentől a szentléleknek és a szent keresztnek általa. Mert ha az ember előviheti dolgát, hogy megkazdagulhat, és a más embereken való birodalmot megkaphatja, ottan megváltozik, mint a régiek bizonságot ezekről vévén ezt mondották: Honores mutant mores. Csak valami tisztességre emeljék az embert: ottan meglátszik, micsoda volt benne. Mint egyszer egy igen szent és ájítatos csali barát vala, ki igen alázatosan hajtott fővel jár vala, és mindenkor csak a földet nézi vala. Midőn sok ideig mind ekképpen járt volna az ő nagy alázatosságban, meghala a gárdián. A fráterek tanácskozni kezdenek, kicsodát kellene gárdiánná tenni, és mondának: „Imezt az ájítatos és alázatos frátert tegyük gárdiánná; ez jámbor, szent és igen alázatos; ez nem rongál bennünk, hanem igen kegyes atyánk lészen.” Mikoron immár gárdiánna és fejedelemmé választották volna, kevés idő múlva új kápában öltözék a gárdián, és fenn kezdé az orrát viselni, és felszóval té s tova a barátoknak parancsolni; végre két ifjú nyakas barátot kezde utána jártatni. És ki ellene moccon vala, azt igen meg kezdé söpreni. Hozzámenének a vény barátok, és mondának: „Szentséges atyánk, meg ne háborodjál beszédünkért. Oly igen alázatosan jársz vala azelőtt. Immár, hogy gárdiánna töttünk, igen fenn viseled magadat, és oly igen kegyetlen vagy. Mi oka annak?” Felelé a gárdián: „Bolond agebek, nem olvastátok-é gyermekkorotokba, mit mond a Cato? *Fistula dulce canit, volucrum dum decipit anceps.* Valaki varjút akar lőni, ne pengesse az ijnek idegét előtte. Alázatosan jártam azelőtt, és mind alá néztem, mert akkoron mindenkoron kerestem a kalastrom kolcsát. Immár megtaláltam, és kezembe vagyon: nem szükség az okaért alá néznom. A gárdiánságot soha nem adtátok volna énnékem tudományomra és bölcsességemre nézven; mert jól tudjátok, hogy oly

igen tudatlan vagyok, mint a mi nagy számárunk. Ez okaért más módot kellett hozzá keresnem.” Így nagyon ez okaért az Ádám fiának dolga. Ha valamiképpen előmehet, és felferheti magát, ottan nem ember, hanem tirannus, kegyetlen, és valami fejébe jut, azt is meg merészezi művelni. Nem jó az jámboroknak efféle embertelen tirannusokkal együtt lakni. Mert ha szolgálod, egy ideig mégis nem bánt, de mihelt meggondolja magát, ottan okot keres veszedelmedre. Igen jó ez okaért a keresztyénnek az ő életét a kereszt alatt viselni, hogy el ne higgye magát. Azért mondja Dávid: „Vajki jó, én ídes Uram, hogy engemet megaláztál, mert soha meg nem tanoltam volna a te üdvösséges igédet.” És Jeremiás: „Vajki jó az embernek, ha az Úrnak igáját viseli gyermekségétől fogva.” Mert e nélkül az ember vaddá és teljességgel embertelenné lesz.

NEGYVENHATODIK FABULA

A nyúlról és kékkáposztáról

A nyúl előmenvén az úton, egy kert mellé juttat. És bekakocscsola a kertbe, és igen szép kékkáposztát látta a kertbe. És mind elkörülé a kertet, de sem rést, sem hágsót soholt nem találta, hol bemehetne. Elöltalálá őtet a róka, és megkérdé a nyulat, mondván: „Miért nem mégy ím e kertbe? Lám, mely igen szép kékkáposzta vagyon benne?” Mondá a nyúl: „Jól láttam. De nem ért meg. Nem jó őtet enni, mert megcsömerleném tőle.” Mondá a róka: „Ezennel én is így jártam, mert szép szőlőgerezdöket találtam vala. Azokban sem merék ennem, miérthogy érötlenek valának.” Maga a szegény róka eremest őtt volna benne, de nem ére fel oda, ahol lefüggnek vala.

ÉRTELME

E fabulák azt jelentik, hogy az emberi természet igen kívánatos, és sok dolgok után vágyódik. A bolondok, hogy az ő kívánságoknak eleget tehessenek, és mindenekben kedvek megtöljék, nagy sok veszedelmekre vetik magokat. De e fabulák erre tanítják az embert, hogy eszébe vegye magát, és eszesen cselekdjék, és ne induljon mindenkoron kívánsága után, hanem amit lát, hogy tisztességgel és Isten szerént nem érhet és meg nem találhat, annak ugyan békét hagyjon, és kivesse fejből, és semmi számot nem tartson arra.

NEGYVENHETEDIK FABULA
Az varjúról és veder vízről

Egy varjú igen szomjú lévén, talála egy vederre, mely félig vala vízzel. Arra felröpüle, hogy innék abból, de nem érhető alá. Gyakorta körüli a vedret, de nem talála módot hozzá, hogy ijhatnék belőle. Végre okosságot gondola, és köveket hána egymás után belé, annyéra, hogy feljebb-feljebb töldegnék a víz a vederbe: úgy szekék fel annak után reája, és eleget ivék belőle.

ÉRTELME

E fabula erre tanít, hogy jó móddal és okossággal mindent inkább igyekezzél cselekedni, hogynem mint erővel és erőszakkal. Mert efféle erőszakkal való cselekedet igen véltá kár nélkül leszen. Ha a varjú erővel eldöntötte volna a vedret, egyszersmind kiötlett volna a víz, és a varjú semmit avagy igen keveset kaphatott volna benne. De látod-é, mit használ az okosság? Ez okaért jó minden cselekedetben az embernek eszesnek lenni.

NEGYVENNYOLCADIK FABULA

A farkasról, vadászról és pásztorról

A vadász találta a mezőn egy farkasra, és igen kezdé azt az agarakkal kergőtni. Elszalada a farkas előtte, és futa egy pásztorhoz, és mondá: „Jó atyámfia, igen vagyon utánam a vadász nagy sok agarokkal. Nem tudom, hova legyek. Adj jó tanácsot, és légy segítségül. Bizony meglátod, hogy megemlékőzem barátságodról, és minden szolgálattal leszek ennek utána.” Mondá a pásztor: „Bátor mindenbe hozzám bízzál. Megmentlek tőle! Ihol vagyon egy barlang, abba menj be. Valami kórókat támasztok elejbe. És ha idejő a vadász, elmutatom, és megmenekődel.” Beméne ez okaért a farkas a barlangba, és a pásztor betámogatá a száját valami kórókkal. Eljőve a vadász, és kérdeni kezdé a pásztort, ha látott volna egy igen nagy farkast, hogy arra jött volna? „Bizony szép - úgy monda - a bőre. Igen kellene énnékem.” A farkas kedig a kórók által kinéz vala a barlangból. Mondá a pásztor: „Jó uram, nem láttam. Erre ugyan nem jött.” Azonközbe huna, és int vala szömével a barlangra, müvelhogya a vadász eszébe vennéje, hogy a farkas ott volna a barlangba. De a vadász nem vévé eszébe, és elméne. Mikor elment volna, kihívá a pásztor a farkast a barlangból, és mondá néki: „Ne félj, mert elment a vadász. No, mint tetszik? Nemde nagy barátságot műveltem-é véled? Látod-é, mely jámbor vagyok?” Mondá a farkas a pásztornak: „Bezzek jámbor a nyelved, de lator a szömed. Azt akarnám, hogy mind a két szömed kiapadna, mert csaknem elvesztél hunyásoddal és intéseddel.”

ÉRTELME

E fabula erre int, hogy jámbor légy, és senkinek ne árts, kárt se tégy. Mert akit bántasz, az megemlékőzik felőle, és ha lehet, okot keres hozzá, hogy ismeg megbánthasson, és bosszút állhasson rajtad. Ekképpen egyik gonoszból nagy sok támad. Mert a pásztor nem felejtheti, hogy a farkas egynyíhászor elkapta a bárányokat.

Ennek utána azt is jelenti e fabula, mely igen rút dolog és nagy vétek legyen a tettesség és képutálás, mikoron az ember mást szól nyelvével, és más vagyon szüvében. Efféle bélett ember nem tiszta ember, hanem fél ördeg. Ez okaért megoltalmazd magadat efféle két szintől és duplász nyelvűtől. Ha valaki bántott: ne áruld el. Ne járj az álfurkkal! Ne igyeközzél bosszút állani rajta! Ajánljad a bosszúállást az Istennek. Gonoszt gonosszal ne füzesd! Nyilván hasznáját veszed, és sokkal, ugyan sokkal jobb leszen tenéked.

NEGYVENKILENCEDIK FABULA

A madarászról és madarokról

A madarak gyűlést hirdetének. És mindnyájan egybegyűlének ősszel. Látta azt egy madarász, és szerszámaikat készítvén, ő is a gyűlés felé kezde tartani. És midőn a madarakhoz ment volna, kezdé az ő lépes vesszeit ott a madarak mellett a fáknak ágaira felrakogatni, és a fák alá ülven sivölteni kezdé, és külemb-külemb módon fincolni. Mondának a madarak egymásnak: „Bezzek jámbor ember ez! Jertek, menjünk melléje a fákra. Hallgassuk meg az ő sípolását. Minékünk tisztességünkre műveli. Lám, ugyan sír belé, oly igen ájítatos.” Maga a madarásznak pecsenés vala a szöme, és abból könyvez vala. És mikoron immár elindulnának a madarak nagy sereggel a sípszóra, mondá az egyik vén madár: „Álljatok meg! Ne menjetek! Mert bizonyával nem jól jártok. Mert még az apámtól hallottam, hogy igen gonosz ember ez, és minden nemzetünknek halálos ellensége. Igen sípol, igen sivölt, de akit az ő táncára vehet, bizony annak kitépi a szárnyát és behorposztja a fejét. Úgy vagy, igen könyvez, de nem szeretetből műveli, hanem azon sír és bánkódik, hogy kívánsága szerént nem mellyeszthet bennünk. Ez okaért fogadjatok szót, ha mindnyájan nem akartok forgani a nyársba.” Eszekbe vövék magokat a madarak, és hátramaradának. Látván ezt a madarász, felszedé lépét, és elpironkodék onnég.

ÉRTELME

E fabula erre int, hogy ne higgy mindennek. Szépen szólnak az emberek, és mézet ígérnek, de gyakorta mérget adnak helyébe. Régi bölcs mondás: Qui facile credit, facile et decipitur. Ha arra vihetnek, hogy hinni kezdesz az emberek beszédeknek, készen megcsalhatkoztál. Okkal halljad ez okaért, és vedd be felebarátodnak beszédit.

E mellett ezt is jelenti e fabula, mely igen drága dolog legyen a jó és eszes tanács. És hogy senki a vének tanácsát meg ne vesse, és ne utálja. Mert gyakorta leszen, hogy egy eszes embernek tanácsával egy egész község magát megoltalmazhatja a veszedelemtől, és megmenekődik. Miképpen erről sok példákat adhatnánk elő.

ÖTVENEDIK FABULA
A majmokról és két emberről,
egyik igazmondóról, másik hízelkedőről

Két ember útra indula, az egyik igazmondó vala, a másik hízelkedő beszédű. És addig járanak és búdosának, hogy végre Majomországba jövének. Akkoron kedig gyűlések vala a majmoknak, és a majmoknak királya egy aranyas magas székben üle, és a sok majom mind udvart állának környüle. Parancsolá ez okaért a király, hogy megfognák a majmok a két embert, és elejbe hoznák. És midőn elejbe hozták volna őket, megkérde a király őket: „Kicsoda vagyok én?” Felelé néki az egyik, a hízelkedő beszédű: „Te vagy a császár.” Mondá tovább a király: „Kicsodák tehát ezek, kik környülem udvart állnak?” Felelé a hízelkedő: „Ezek a nagyságos urak, bölcs tanácsid, erős és hatalmas vitézid, kancelláriusid, komornyikid, hopmesterid és mindenféle nemes tisztbeli udvarnépeid, és ki győzné ezeknek nemes voltát és dücsőséges állapotját megmondani.” Hallván azt a király, igen kedvelé feleletét, és igen tetszik vala néki a dicsíret. És meghagyá, hogy drága ajándékokkal megajándékoznák a dicsíretért, és elbocsátának békével. Látván ezt az igazmondó, ő magába gondolkodni kezde, és mondá: „Íme, e hazug és hízelkedő lator mely igen jól jára hazugságával és hízelkedésével: ím, mint ajándékozákat őtet. Ha engemet kérdenek, és nem hazudozok és nem hízelkedek senkinek, hanem megmondom az igazságot, hiszem, inkább megajándékozzák az igazságot, hogynem a hazugságot.” Azonközbe elhívátá őtet a majomkirály, és megkérde őtet: „Kicsoda vagyok én? És kicsoda ezek, kik környülem udvart állnak énnékem?” Felelé az igazmondó: „Majom vagy te mindazokkal egyetembe, kik környüled vannak.” A király megháborodék, haragjába megparancsolá a majmoknak, hogy mindnyájan reá rohannának. És mindnyájan reája rohannának, és fogakkal és körmökkel megszagatták, és szegént az igazmondásért megölék.

ÉRTELME

E fabulával a bölcs meg akarta jelteni az embereknek visszafordultságokat, kiváltképpen a fejedelmekét és nagyurakét; művelhogy azok az ő udvarokban inkább kedvelik a hazugságot és hízelkedő beszédeket, hogynem mint az igazságot, és hogy inkább megbecsülik a sima szájasokat, hogynem mint a bölcseket és értelmeseket. Ez a visszafordultság kedig, noha birodalmat vött volt valamennyére azelőtt való és régi időkben, de inkább mostan ugyan országul és hatalmason uralkodik mindenütt. A királyé a föld és az ország. Mert az volna az Isten képe és helytartója. De lám, mennyére jött a dolog, hogy immár a király viseli a nevet, de egyebek bírják a földet és az országot. Honnég vagy az? Úgy vagy, hogy a régi királyok a hív szolgákat és vitézeket megajándékozták jószággal; de meghidd, hogy kosszogásra, verítékre és vérre adták a jószágot: mostan kedig a fejedelmek mellé veti magát minden varga folt, és ott zsugorog, hazudoz, kenetet, törlődik, hímez-hámoz, hízelkedik, pihéket szed, fadorli etc.; és midőn a fejedelemnek erkölcsét veheti, akit a fejedelem kedvel, azt igen dicsíri, magasztalja; akit kedig nem kedvel a fejedelem, azt ócsárlja, szidja, és ékes szidalombeszédökkel illeti. Ha látod, tehát a fejedelmek ezeket szeretik, és ezeket jószággal megajándékozzák. És akik nekik az igazat megmondják, azokat gyűlölik, és nem nézhetnek jó szömmel reájok. Ez nagy visszafordultság! Erről panaszkodtanak mindenkoron a jámborok, még a szentek is. És ebből költ ama régi közmondás: *Obsequium amicos, veritas odium parit.* Üss csak kezére, ottan barátod leszen, de ha megmondod az igazat: ottan beterik a fejed. Majd minden rendbeli emberek között uralkodik ez a gonoszság. Jaj e világnak!

ÖTVENEGYEDIK FABULA

Egy lóról, szarvasról és vadászról

Egy ló és egy szarvas egybeveszének, és igen kezdék egymást gyűlölni, és egymásra törni. De művelhogy a ló látá, hogy szép és igen gyors volna a szarvas, képzé azt, hogy ő nem érne véle, és hogy bosszút nem állhatna rajta. Minekokaért irigységből indíttatván, elméne egy vadászhoz, és mondá annak: „Vajki jó hírt mondanék tenéked, ha szómat fogadnád. Ím, egy igen nagy és kevérszarvas vagyon egy helyen, ha azt megfognád, jó hasznáját vehetnéd. Jeles pecsenéket vághatnál belőle, mind a bőrét s mind a szép szarvakat drága pénzen eladhatnád.” Mondá a vadász a lónak: „Én nem tudom, hol vagyon, és ha szinte megtalálom, nem áll meg, és nem löhetem, sem meg nem foghatom.” Mondá a ló: „Én megmondom, mit tégy. Én elmegyek, és megkémllem, annak utána idejövek hozzád, és megjelentem tenéked, hol vagyon. Addig te szerezz nyeret és féket. Annak utána ülj hátamra, és hamar odaviszlek, és jargalj utána és üsd által: ekképpen tied léssen.” Minekutána a ló megkémlötte volna a szarvast, visszajöve a vadászhoz. És a vadász megnyergelé, és féket vete fejébe és reá üle. És midőn alámentenek volna a gödörhöz, ahol a szarvas vala, meglátá őket a szarvas, és felszekelvén, nagy gyorsan kezdé a hegy ódalán felmenni, és a csere felé tartani. Utána innég a ló, és igen igyeközik a szarvast elérni. Midőn messze el kezdene maradni, a vadász vágni kezdé a sarkantyúval a lovat, és mondá: „Nosza jobban, mert így el nem érjük.” Azonközbe az erdőbe esék a szarvas. És mondá a ló nagy fáradva: „Jaj, hagyj békét, igen elfáradtam, el nem érhetem. Szállj le rólam, és vedd le a nyeret hátamról és a féket fejemből.” Mondá a vadász: „Elkértél arról. Hátadon ülek; szájadban a zabola: bezzeg elkértél a szabadságról, hanem odamégy, ahova én mondom. Ha kedig nem műveled, bezzeg megérezed a deffentő vasat az oldaladban” etc.

ÉRTELME

E fabulával erre int a bölcs. Előszer, hogy jámbor és csendességes életűek legyünk, és senkit ne bántsunk, senkivel egybe se vesszünk, mert abból irigység, gyűlölség és bosszúállásra való kívánság és igyeközet támad, melyekből léssen mindenféle nyavalya és veszedelem. Jobb az embernek, hogy baráti legyenek, mint ellenségi. Jobb, hogy ezer baráti legyenek, mint csak egy ellensége.

Annak utána arra int, hogy bosszúállásra ne igyeközzünk. Mert gyakorta történik, hogy az Istennek ítéletiből visszafordul a kasza, és ahol mi másnak akarunk ártani, és mást igyeközzünk elveszteni, ott mi magunknak teszünk kárt, és veszélt keresünk fejünkre. Mert igaz az Isten, ki magának kívánja a bosszúállást. Vajha ezt meggondolná a nagyurak, bizony jobb állapotban volna az ő dolgok. Budában nem volna török basa. De a nyereg hátunkon maradt, és a zabola szájunkban. Úristen, a te igaz haragodba emléközzél meg a te nagy irgalmasságodról. Amen.

ÖTVENKETTEDIK FABULA

Egy számárról és oroszlánról

Egy számár az úton járván, találta egy oroszlánra. És az oroszlán előtt hánni és dicsírni kezdé magát. És monda az oroszlánnak: „Jere velem a hegy tetejére, és ott megmutatom tenéked, mint féljenek tőlem mind a mezői vadak.” Mosologni kezdé az oroszlán, és monda: „Ottan menjünk föl.” Midőn az okaért felmentenek volna a hegyre, az oroszlán mellé álla a számár, és nagyon kezdé számár módra ordítani. Mikoron azt hallották volna a rókák és nyulak, igen kezdének menni és futni. Mondá a számár az oroszlánnak: „Látod-é, mint ijedtek meg mindnyájan ezek, és mint futnak el?” Mondá az oroszlán: „Nem csoda ez énnékem, hogy elfutnak. Mert oly rettene-tes szavad nagyon, hogy azt meghallván, ennenmagam is elfutottam volna, ha nem tudtam volna azelőtt, hogy számár légy. De müvelhogy tudtam, kicsoda légy, nem gondolok ordításoddal.”

ÉRTELME

E fabulával a bölcs azt jelenti, hogy az embernek az embere, kinek az Úristen elméjét, észt, bölcsességet adott, ne gondoljon a gennyedt és apró embereknek zúgódásával és rágalmazásával. Te azt műveljed, ami jó és tisztességes, és hivatalodban híven s isteni félelemmel járj. Ne gondolj avval, hogy emberek jó cselekedetét visszamagyarázzák. Midőn őreájok körül a szer, hogy valami tisztben a közenséges társaságnak szolgáljanak és hasznot tegyenek, ottan tetszik, kicsodák, és hogy semmi haszonra valók, noha sokat tudnak kérkődni és csácsogni etc. Innég támadott a közmondás: Hadd hazudjan varga Bereck, azért ugyan jó talpat szab. Ismeg: Generosi equi non curant latratus canem. Az úton eljár a jó ló, keveset gondol avval, hogy ugatják az ebek. Arra való a számár, hogy ordítson: ám ordítson etc.

ÖTVENHARMADIK FABULA

A kesselőről és egyéb apró madarokról

A kesselő vendégséget hirdete az apró madarak között, művelhogy születésének napját illeni akarná. Az apró madarak nagy örömmel elmenének a vendégségbe. És midőn mindnyájan begyűltenek volna: a kesselő bezára az ajtót, és fogdosni kezdé őket és mellyeszteni és egyenként megenni. Így lakának szegények a vendégségbe.

ÉRTELME

E fabula inti a szegényeket és az alá renden valókat, hogy az ő hivataljokban megmaradjanak, feljebb való rendre ne igyeközzenek hágni. És hogy megelégedjenek avval, amit az Isten az ő jóvoltából nekik ad, noha nemigen sok az. Ne társolkodjanak egybe a nagy dúsokkal és dolyfősekkel, mert nem egybe valók. Hamar megváltoznak a nagyurak, és ottan kész a pálca, vagy ötte meg az eb a hájat, avagy nem. Ezért mondották a régiek: Nem jó az urakkal cseresznet enni, mert ha elfogy: ottan a magokat kezdik homlokodra löveldözni. Ha nem ehétel igen borsost és gyömbérest: találsz sót, tormát etc., elégödjél meg vele. Salomon is azt mondja, hogy jobb tenéked egy darab száraz kenyered igazsággal és csendes lelkiismerettel, hogynem a kazdagnak az ő nagy sok piperes tál étke.

ÖTVENNEGYEDIK FABULA

Egy oroszlánról és a rókaról

Egy idős oroszlán eluná magát, és bemenvén a barlangba beteggé tévé magát, hogy ez okkal ne kellettének vadászni menni, hanem ugyan helyében eleget ehetnék. Eljövének ez okaért a több vadak, hogy meglátogatnák az ő királyokat, mert meghallották vala, hogy beteg volna. És midőn egyenként bementenek volna hozzája a barlangba, mind megfogá őket, megfojtá és megövé. Végre eljövének a róka is, és megállának a barlang előtt, és úgy néznek vala be. Mondá az oroszlán: „Mi dolog? Miért nem akartok bejönni?” Felelé az egyik róka: „Örömet bemennénk, de félünk.” Mondá az oroszlán: „Miért?” Felelé a róka: „Azért, hogy nagy sok vadaknak a nyomát látjuk, hogy bementenek hozzád a barlangba, de egyiknek sem tetszik a nyoma, hogy kijött volna. Ez okaért légy csak ott benn, mi kedig itt kinn akarunk megmaradni.”

ÉRTELME

E fabula arra tanít, hogy bölcsék és eszesek legyünk, és más ember kárán és veszedelmén eszünkbe vegyük magunkat, hogy a kárt és veszedelmet elkerülhessük. Ez kedig könnyen leszen, ha a mi hivatalunkban állhatatosok leszünk, és nem minden rendbeli emberekkel egybecimborálkodunk. Mert minden ember ember, de nem minden ember jámbor. Az emberek igen bélelve vannak, rakván tettetességgel és képmutatással, és ugyan természetek szerint igen hazugok. Sokat hallj ez okaért, és sokat láss, de keveset higgy és beszélj, ha azt akarod, hogy meg ne csaljanak.

ÖTVENÖTÖDIK FABULA

Egy agg kosról és három gyermekdid kosokról

Három gyermekdid kos áll vala az út mellett, játszadozván egymással. Azonközbe juta egy agg kos, mely igen fut vala az úton. Azt meg kezdék a gyermekdid kosok nevetni és csúfolni: „Hök, mint fut az a glemus. Bezzeg erősen rázza a ködment. Talám mind elhudozta magát, oly igen félt. Ó, szégyen agg vigyor!” Felele az agg kos: „Vaj bolondok, ha tudnátok, ki előtt futok én, bizony tū is elmennétek.” Mondának: „Jól tudjuk, hogy farkas előtt futsz el. Az anyánk is gyakorta avval akar megijeszteni. De minap látánk egyet: bolondság attól félni! Lám, sem szarva, sem körme. Hosszú ugyan a farka, de kinek mit árthat avval? Minekünk jó ködmenünk és szarvaink vannak. Ha eljő, úgy deffentjük az oldalát, hogy mind elhányja a nemjét” etc. És midőn ekképpen még kérködnének, eljuta hertelen a farkas. Látván azt a kosok, megijedének, elfutamának, ki imide, ki amoda. És a farkas egyenként megfogá őket, és megfojtá és megövé őket, de az agg kos megmenekődék.

ÉRTELME

E fabula ezt jelenti, mely igen veszedelmes legyen a vén és eszes embernek tanácsát megutálni és megvetni. A bolond ifjúság bátor, és nagy sokat tulajdonít magának; de ha reá jut annak utána, úgy vészen bizonságot magáról, hogy semmi volt az ő dolga, és hejába való minden kérködsége. Nagy bolondság azt magának tulajdonítani, ami nincsen. Továbbá erre is int e fabula, hogy senki ellenségét meg ne utálja. Mert gyakorta leszen az, hogy attól veretik meg és meggyőzetik az ember, akit ő semminek vélt, és mindenképpen megutált. Ha a farkasnak nincsen szarva és körme: vagyon igen hegyes foga, kemény nyaka és igen bátor szüve. Ez okaért tartás ellenségedtől, és noha együgyű, de: Et formica suam habet iram.

ÖTVENHATODIK FABULA

Egy emberről és oroszlánról

Egy ember és egy oroszlán vetekődnek vala egymással az erő felől, melyik volna erősb a másiknál. Az ember azt mondja vala: „Erősb vagyok náladnál.” Az oroszlán viszontag: „Én vagyok erősb.” És midőn egybe nem férnének, bizonságra hagyák a dolgot mindkétfelé. Az ember elvivé az oroszlánt egy temetőhelyre, és egy koporsón mutata néki egy képet, holott egy ember ül vala egy oroszlánon, és hátravonta vala az oroszlánnak a nyakát, és kétfelé szaggatta vala a száját. És mondá az ember: „Ihol, látod-é, hogy az ember erősb az oroszlánnál? Látod-é, mint ül a hátán és mint bánik véle?” Felele az oroszlán, és mondá: „Semmi ez. A képíró jegyzötte és faragta olyformán. Ha én tudnék képet írni, nem úgy írnám, hanem hogy az oroszlán ülne az emberen, és azt megszaggatná. Semmi a te bizonságod. De jere énvelem a hárszáló piacra, és nem képpel, hanem téteménnyel és ugyan valóba megmutatom, hogy én erősb vagyok náladnál.” És midőn a hárszáló piacra mentenek volna, és egybementenek volna az oroszlánnal, az oroszlán megütte az egyik lábával az embernek az inát, és ottan hátraesék, és reája szekelvén az oroszlán, minden tötemét eltördelé. És ekképpen téteménnyel, nemcsak beszéddel, megmutatá, hogy ő erősb volna.

ÉRTELME

E fabula azt jelenti, mely igen hejábavaló legyen a kérékség a cselekedet nélkül. Mert ez a gyarló embereknek, kikben semmi erő és tehetség nincsen, az ő természetek, hogy sokat tudnak csácsogni és kéréksdni. Mert ha egynyíhány dió vagyon a zsákban, nagyobbban zerögnek, ha felvészed a zsákot, hogynem mint ha teli volna. Ezért mondották a régiek: Ignorantia audaciam gingnit ac temeritatem: at scientia cunctationem. A tudatlanok, miérthogy a dolognak súlyosságos voltát nem értik, igen merészek, készek mindenre. Igen bíznak erejekbe, és megrakják a süeget daru- és strucctollakkal, de ha reá kelnek, ottan megijednek, és a nyereg alá dugják őket; és akkoron megmutatja a félsz, hogy az előbeli felkéréksdés csak beszéd volt minden erő és tehetség nélkül. Effélieknek szüve szájokban vagyon, de az embernek, aki ugyan ember, mellyébe vagyon. Minek okaért nem minden apró fenyegetéstől lankadt meg az ina etc.

ÖTVENHETEDIK FABULA
A bolháról és tevéről

Egy balha eluná magát egy helyen, és mondá: „Rossz dolog csak egy helyen lakni. Bizony én is idegen földre megyek, és országokat akarok látni.” Látá kedig, hogy az áros emberek a tevékről egy gazdánál leraknák marhájokat, hogy ott nyugodnának, és reggel ismeg utokra mennének. Elméne ez okaért a balha, és a szőres farmentringbe bújék, és ott hallgata. Mikoron kedig más országba jöttének volna a letételnek helyére, kibújék a balha a farmentringből, és leszekelék a földre, és mondá a tevének: „Ím, leszokelem, hogy tovább ne nehezítselek meg; mert eddig is nagy terhedre voltam tenéked.” Mosologni kezdte a teve, és mondá: „Aminthogy annak előtte nem terhöltél engemet, azonképpen mostan is nem könnyebbítettél. Egy énnékem, ha farkam alatt lész, akár nem, te marcana féreg.”

ÉRTELME

A bölcs e fabulával csípi a perenteleket és amaz apró nyálas embereket, kik hányják-vetik magokat, és magokat az öreg és eszes emberek közübe elegyítik, mintha ők is valamit tehetnének; és gyakorta meg is bosszontják a bölcs embereket, mintha önekik is a Salomon tökét a fejekhöz ütötték volna, maga csak az alfelekhöz (tisztességgel mondva) ütötték azt. Ennek okaért, noha az öreg emberek ellene gyakorta támadnak, és versengnek vélek: azért ugyan csak perentelek és nyálas gombák, és miképpen, noha igen veszeködnek, senkinek semmit nem használnak, azonképpen senkinek nem árthatnak. Így lőn a nagy embernek, Philippus Melanthonnak dolga: mihelyt az igazságot megismeré, és elállta a kenyeres bálvány mellől, ottan nagy sok nyálas perentel támada ellene, kik ellene íranak, mint Todt Mátyás, Heshusius, az Eber Pál, a vitebergi pispek etc. De mit használnak véle? Mint a bolha, mely meg akará terhelni a tevét. Efféle perentelek ez okaért az ő nyálasságokkal mind a farmentringbe és a tevének farka alá valók.

ÖTVENNYOLCADIK FABULA A hangyáról és szekcsőről

Egy hangya külemb-külembféle magokat gyűte és horda be egy odúba. Télbe, midőn valamennyére szép idő lőtt volna, kihorda a nedves magokból a szélre, hogy megszáraztanája őket. Talála odajönni egy szekcső. Az, látván a magokat, könyörgeni kezdte a hangyának, hogy részt tönne neki benne. Felelé a hangya: „Nincs-é tenéked?” Felelé a szekcső: „Nincsen.” Mondá a hangya: „Mint vagyon ez? Mit műveltél nyárba, hogy nem gyűtöttél?” Mondá a szekcső: „Akkoron alá-fel szektem, és a melegbe gyönyörködtem és éneklettem.” Mondá a hangya: „Ha nyárba hivolkodtál és vigadtál, eredj el mostan is, szekjél és mondj vigasságos éneket. Bizony, ebbe nem észel.” És betakarítá a magokat az odúba.

ÉRTELME

E fabula erre inti a hivolkodó resteket, hogy ne hivolkodjanak, hanem hivataljokban eljárván munkálkodjanak, nemcsak az önnek szükségökért, hogy magoknak legyen mit enniük, inniük és művel magokat megruházzanak. Hanem hogy az ő alatta valóit is eltáplálhassák, és az Istennek tiszteletire segítségül lehessenek adományokkal, és a szegényeket is megsegíthessék alamizsnájokkal. Mert, mint Salomon mondja, a rest kéz szegénységet nemz. A szegénységből kuldulás támad, mely igen nagy szidalom és ugyan bűn. Azért mondja Salomon: Te rest, menj el a hangyához, és tanolj bölcsességet tőle etc. De mostan minden ember elkörüli a dolgot. És onnég vagyon ennyi kuldus és seggen ülő tolvaj.

ÖTVENKILENCEDIK FABULA

A juhról és varjúról

Egy varjú eleget éven mulatni röptele. És midőn bokorról kőszálra és kőszálról örög fára ment volna, láta végre egy juhót a pásziton legelni. És oda röptelvé, a juhnak a hátára száll. És midőn sokáig ott forgatta és teregötte volna magát, vágni kezdé az orrával a juhnak a hátát. És midőn sokáig gyötrötte volna és ide s tova kergötte volna, mondá a szegény juh: „Mért nem hagysz békét? Mit vétöttem én tenéked? Gondolnád meg, hogy egy szegény ártatlan juh vagyok. Miért nem mégy amoda ama komondorra? Szebb és simább annak a háta.” Mondá a varjú: „Vaj, balgatog állat! Te tanítasz-é engemet? Nem tudod-é a varjúknak hosszú életét, hogy szinte kilencszáz esztendeig élhet egyik. Én igen vén vagyok, és jól tudom, mit kelljen művelnem. Kemén a komondornak a háta, és a szőre igen sima. Nem jó ott ülni, mert igen hamar elcsúszni róla. A te hátad kedig széles és igen jó lágy.” Mondá a juh: „Bátor legyen így! De ha énnékem is olyan fogaim volnának, mint a komondornak, nemigen gyönyörködnl a hátamon ülni, noha lágy; de ha Isten így akarta, ottan ülj veszteg.”

ÉRTELME

E fabula jelenti a hatalmasoknak és kegyetleneknek mivoltokat, hogy felfuvalkodik az ő szüvek, és őhozzájok képest a szegéneket semminek vélik, és ugyan megutálják. Mintha önálok egyedül volna mind az ész s mind az értelem, és a szegény együgyüeket ingyen sem vélik méltóknak lönni, hogy embereknek neveztessenek. És e felfuvalkodásból uralkodni kezdnek a szegénségen, és untalan csípi, mellyesztik, nyúzzák, róják, dúlják, fosztják, raboltatják, nyomorgatják etc. a szegény ártatlanakat. És ekképpen nagy fénességgel megmutatják magokat mindenütt. Ha látod kazdagságokat, tehát prédából gyüttet, a szegény ártatlan embernek verétéke; és egy pénz ára igaz marhájok nincsen. Elmennek ugyan a szegény ártatlanok, és fohászknak az Istenhöz, mert nem tehetnek róla. És midőn azoknak annak utána nincsen, hogy semmi többet nem vehetnek rajtok, ottan máshová vetik orrokat, ott is csípni akarnak: de komondorra találknak, és ekképpen egyik kegyetlen a másikra találkozik, és úgy mardassák egymást. És úgy teljesedik be a közmondás: Vonszon fakó, de ismeg vonsszák fakót. Ha annak utána megtekinted őket, tehát együtt megemésztöttek, és undokul elvesztenek, mint porba lógané. Mert az Isten igaz, ő áll bosszút a szegényekért. Mint megmondotta: Ne bántsátok a szegényeket, mert énhozzám kiáltnak, és én igen hamar hallgatom a szegényeknek óhajtásokat. Bosszút állok éröttek, megverlek etc.

HATVANADIK FABULA

A fennyűfáról és nádszálról

Egy nádszál áll vala kezel egy egyenes, szép, magas fennyűfa mellett. És midőn a szél fú vala, ottan té s tova hajladoz vala a szél után. Mondá a fennyűfa a nádszálnak: „Menj tova innég! Nem vagy méltó, hogy mellettem állj.” Mondá a nádszál: „Miért?” Felelé a fennyűfa: „Mert nyughatatlan vagy és állhatatlan, hol amoda, hol imide hajlosz. Miért nem állasz veszteg? Lám, én veszteg állok, akármint fújjon a szél.” Mondá a nádszál: „Éntőlem nem lehet. Mert vékony és gyöngé vagyok, és nincsen ennyi erőm, mint tenéked: ezért kell hajlodoznom hol imide, hol amoda.” Mondá a fennyűfa: „Tehát te magad vallod, hogy erősb vagyok náladnál. Bezzek szép és erős vagyok; lá, mely magas vagyok.” Azonközbe egy igen nagy szél támada. És a nádszál utána engede és meghajola. De a fennyűfa nem akara engödni, hanem akará erejét megmutatni és állhatatos voltát megjelteni; de a szél hatalmat vön rajta, és mind gyökerestől kiszaggatá a földből, és ledöté a földre, annyéra, hogy mind elromlana.

ÉRTELME

Ezt a fabulát szerzötte a böles a kevélyek és a nagyakarók ellen, hogy megmutatná, mint járnak azok, kik kevélyek, és nem tudnak senkivel túrnyi és senkinek engödni. Ők azt tudják, hogy az a nagy emberség és a megmaradásnak úta, hogyha nagyakarók és kevélyek lesznek, és senki előtt nem alázzák magokat. De senki oly erős és hatalmas nem volt, hogy hatalmasb nem találkozott volna őreája. Az Isten is igen gyűlöli a kevélyeket, mint Szent Péter mondja, és ellenek áll. Ezt kedig eleitől fogva az ő ítéletiben és cselekedetiben megmutatta. A hatalmasokat, dölyfeseket és kegyetleneket megrontotta és elvesztötte: de az együgyűeket és alázatosokat felemelte: mint a Szűz Mária, a mi Urunk Krisztus Jézusnak anyja az ő énekében vallja. Erről az írásból sok példát hozhatnánk, de nem szükség. Gondoljatsza csak negyven esztendőtől fogva, hova löttének el és hova lesznek naponként a nagy embermarók, az igen nagy urak és az egyéb magabírók, mind az országban szerinszerte, mind a városokban. Úgy tetszik, hogy minden dücsöségök a porban fekszik.

HATVANEGYEDIK FABULA

Egy eszvérről, rókaról és farkasról

Egy szép eszvér jár vala a fűben az erdő mellett, és ott észik vala abban. Jöve egy róka hozzája, és nagy kevélyen meg kezdé az eszvért kérdeni, mondván: „Kicsoda vagy te?” Felelé az eszvér: „Egy szegény oktalan állat vagyok.” Mondá a róka: „Nem azt kérdem; hanem kicsoda volt az apád?” Felelé az eszvér: „Egy szegény ló vala az apám.” Mondá a róka: „Mégsem azt kérdezem; hanem ki neved?” Felelé az eszvér: „Nem tudom nevemet, mert igen kis csitkó voltam, hogy mind apám s mind anyám megholt. De hogy feledségben nem jutna az én nevem, az én szegin apám a bal utolsó lábomnak a talpára írta meg nevemet: ott megolvashatod, ha igen kívánod.” De a róka megérté az eszvért ravaszágát és akaratját, és nem akará az olvasást megkésérteni. Vala kedig a rókának egy ellensége, egy farkas, melyet alattomba igen gyűlöli vala. Elméne ez okaért az erdőbe, és megkeresé a farkast. És találván azt monda: „Szégyen a te dolog, itt fekszel az árnyékban, és úgy éhezel, hogy ugyan lantornás a hasad belé. Amott az erdőszélen egy igen szép, kevér gyermekdid eszvér jár, azt könnyen megfoghatnád, és úgy, mint egy mennyeközében lakhatnál avval. De inkább kedveled te az árnyékod és az aluvást.” Mondá a farkas: „Hol jár?” Mondá a róka: „Jere, megmutatom.” És midőn távol megmutatta volna néki az eszvért, odasiete a farkas, és megkérde az eszvért: „Kicsoda vagy?” Felelé az eszvér: „Egy szegény oktalan állat vagyok.” Mondá a farkas: „Nem azt kérdem, hanem kicsoda volt apád?” Felelé az eszvér: „Egy ló volt az apám.” Mondá a farkas: „Nem azt akarom; hanem ki neved tenéked?” Felelé az eszvér: „Én nem tudom nevemet, mert igen kis csitkó voltam, hogy megholt az apám. De hogy feledségbe ne jutna az én nevem, az utolsó bal lábomnak a talpára írta meg az apám az én nevemet. Ha meg akarod olvasni, meg lehet.” A farkas nem vévé eszébe az eszvért szándékját, hanem odaméne, hogy megtisztítaná az eszvért a lábát, és hogy megolvassná a nevét. De az eszvér úgy rúgá homlokba a farkast, hogy mind a két szeme kidölyyede, és ugyan ottan elájula. Egy néműnű üdőbe, mikoron megújult volna, felceppekézék, hogy elmenne. Tehát ott áll a róka, és igen kacogván monda: „Eredj el, szégyen! Elmehetsz nagy tisztességgel, úgy kell agebnek! Baccalariussá tötted magadat. Írást akarsz olvasni, maga sem te, sem egész nemzedet soha egy betűt nem tanolt. Ve szégyen! Tetszik, hogy homlokodhoz ütették az írotáblát.” És a farkas elpironkodék onnég.

ÉRTELME

E fabula előszer arra tanít, hogy minden ember eszes legyen, és az ő hivataljában legyen foglalatos, és azt cselekdje, amit az Isten néki meghagyott és parancsolt, azt szorgalmatossággal űzze és kövesse. Idegen dolgokat, aminéműek az ő hivataljához nem illendők, ne keresse, és azokról ne legyen szorgalmatos. És hogy ahhoz, amit nem tanolt és nem tud avagy nem ért, ne kezdjen. Mert tisztességet nem vall véle, hasznot sem veszen belőle. Azért senki mesterré ne tegye magát, minekelőtte ki nem szolgálta az apródesztendőt.

Annak utána arra tanít, hogy meglásd, kivel egybetársolkodol. Ha jámborokkal barátkozol, kik istenfélűek és jó lelkiismeretűek, tehát jó hasznáját vészed. Mert az Isten szereti és kedveli azokat, és megáldja őket, tégedet is övélek egyetembe. Ők kedig, miérthogy nem álnakok, nem zsémbesek etc., nem bántnak tégedet, tanácsokkal sem ártnak, veszedelembe sem ejtnek. De ha istentelen gonosz emberekkel egybetársolkodol, tehát róka módra cselekösnek véled, és mindenütt kárát vallod, és ha eszedbe nem vészed nagadat, végre ugyan szégyenbe ejtnek és elvesztnek. Azért mondja a bölcs, hogy jobb az embernek skorpiókkal együtt lakni, hogy nem mint afféle álnak lator emberekkel.

HATVANKETTEDIK FABULA

Egy gyermekdid vadkanról, a disznókról és bárányokról

Egy gyermekdid vadkan lakék egy disznócsordában. És az eluná magát köztek. Mert azt gondolá, hogy ő nagyobb tisztességre volna méltó, hogynem mint a több disznók. De minekelőtte elmenne közülek, még egy dolgot akara késérteni. Igen megharagudtnak tetteti vala magát. És tajtékot túra, és alá-fel menván a disznók között, kétfelé vág vala fogaival erősen, gondolván: bizony ezek látják haragodat, és tartnak tőled, és nagyobbban becsülnek ennek utána, és végre úgy urálnak, mint fejedelmeket. De a disznók nem gondolnak véle, és semmit nem tartnak vala tőle, hanem ugyan azonba marada az ő dolga. Ennek okaért elbúsula a vadkan, és elhagyá a disznókat, és méne egy falka bárányok közibe. Ott is szinte azt kezdé művelni, mint a disznók között. Igen megharagudtnak tetteti vala magát, tajtékot túr vala, és kétfelé vág vala fogaival. Látván azt a bárányok, igen kezdenek félni tőle és kétfelé futni. Mondá ő magában a vadkan: „Bezzeg jó helyre találtam ide; ezek félnek tőlem, és nagy tisztességbe kezdnek tartani; itt ugyan hercek gyanánt élsz.” Midőn ez okaért egynyíhány napig ekképpen cselekednék, és alá-fel morálna, eljőve egy nagy farkas. Mihelyt azt a bárányok megláták, mindnyájan elfutamának csoportonként, ki amoda, ki imide, és a gyermekdid vadkan marada csak egyedül. A farkas felkapá a vadkant, és a szájában igen kezdé vinni. Talála véle egy disznócsordára. Látván azt a vadkan, megismeré a disznókat, hogy azok volnának, kik között azelőtt lakott volna, és kiáltani és könyörögni kezdé, hogy ne hadnák őtet, hanem megszabadítanák a farkastól. Egybefutának a disznók, és egyszersmind a farkasra rohannának, és szorítani kezdék a farkast. Ottan megijede, és elejté a vadkant szájából, de véresen és sebesen. És nehezen felállá a vadkan a disznók között, és nagyon megköszéné nekik a megszabadítást, mondván: „Bezzeg az éh lator farkas igen megnyomorított. Bezzeg immár megészen vala, ha tü nem lésztek vala. Bolondság éntőlem, hogy elhattam volt kevélységemből a tü társaságotokat. Lám, tisztességet és dücsöséget akartam keresni idegeneknél, és kevés híja, hogy oda nem vesztém nyakamat; mert senki nem támada közülek mellém, hanem előbb látván nálamnál a lator farkast, mindjára elrándulának. Azért mostan jobbnak ismerem, hogy valaki nyugadalomban bátorsággal megmaradjon az övéinél kevés dücsőséggel, hogynem mint félelemmel nagy dücsőségben az idegeneknél.”

ÉRTELME

A vadkan ő maga adja e fabulának az értelmét. Tudniillik, hogy az ember vesztég maradjon az ő hivataljában, és tőrjen az övéivel, és tisztességkévánásból ne adja magát az idegenekhez, mert nyilván kárára lészen. Megelégedjék az Istentől adott és elrendelt tisztességgel, és ne kívánjon birodalmot barátin és atyafian, mert csakhamar történik, hogy kellek a barátság. Istentől várd! Ő tudja, mire való lész jó. Ne hágj tönnen kívánságodból a felső garádicsra: együtt alá esel onnég, és megtörik az orrod. Mert mihelt kívánni kezdéd: ottan nem méltó vagy reá.

HATVANHARMADIK FABULA

Egy rókáról és kakasról

Egy éh róka kezdte menni egy falu felé, hogy meglátná, ha valamit kaphatna ennivalót. Mikoron kezel jutott volna a faluhoz, látta egy igen nagy szép kakast a sevényen ülni. És ahhoz menvén, köszene néki szépen, és mondá: „Jó kakas uram, jól ismertem az apádat. Bezzeg szép hangas szava vala: igen jó uram vala. Kérlek tégedet, mondj valami szép nótát. Hadd halljam, ha vagyon oly szép hangas szód, mint az apádnak.” A kakas kevélységben esvén felhuzalkodék, és szárnyait vetni kezdé, és behunván szömeit, kinyútá a nyakát, és a száját megnyitá, hogy egyet nagyot kukorítanája. Azonközbe odaszekék a róka, és megkapá a kakast, és vinni kezdé őtet az erdő felé. Megláták azt a pórok, és pálcákat ragadván kiáltani kezdének: „Jertek hamar! Ihol viszi a lator róka a mi kakasunkat.” Hallván azt a kakas, mondá a rókának: „Hallod-é róka uram, mit mondnak a rossz pórok? Azt mondják: Ihol viszi a róka a mi kakasunkat. Mondd ezt nékik: Hazudtok, agebek! Mert nem a tü kakasotok, hanem enyim.” Megnyitá a róka a száját, hogy azt mondaná a póroknak, és azonközbe kiszalada a kakas a róka szájából, és egy fára felröpüle, és onnég kezdé a rókát megcsúfolni, mondván: „Hazudsz, ageb! Nem igazat mondasz, te lator! Nem te kakasod vagyok, hanem azoké a jámboroké vagyok.” A róka bosszonkodni kezdé, és első lábaival a száját verni, mondván: „Ó, te gonosz száj! Ó, te csácsogó gonosz száj: mindéltig akarsz kelepelni, mindenkoron vagyon valami mondásod. Ha most nem szóltál volna, nem vösztöttem volna el a jó ragadományt, az igen jó kevér pecsenét.”

ÉRTELME

Előszer megmutatja e fabula, minémű természetűek legyenek a gonosz család emberek. Hogy mindenkoron az ő gonosz és ártalmas akaratjokat valami képmutatással és hízelkedő tettetes beszédökkel befedezik, hogy e szép szín alatt felebarátjokat megcsalhassák, és kárt tehessenek nékik. Ez okaért megójad magadat efféle sima szájaktól.

Annak utána arra tanít, hogy keveset szólj, és öremest veszteg hallgass. Mert a hijábavaló csacsogásból nem szokott egyéb jőni, hanem csak szégyen és kár. És ezért mondja ama bölcs: Saepe loquutum poenituit, tacuisse nunquam. És régi mondás ez: Hogy az ember hamarabb talál magának nyavalyát beszéddel, hogynem mint ésséssel.

HATVANNEGYEDIK FABULA

Egy pórról, sárkánról és rókáról

Égy sárkány lakik vala egy folyóvízben. És midőn igen nagy záporok löttének volna, és a vizek igen megáradtanak volna, elvivé a víz a sárkányt messze. És mikoron megapadott volna a víz, a porondon marada a sárkány, és el nem meheté. És midőn sokáig ott gyötrődött volna a veréfénben, találá egy szegény pór egy lován reája, és megkérde a sárkányt, mondván: „Mit gyötrödel ott? Mit forgasz?” Felelé a sárkán: „A nagy ár hozott ide, és nem mehetek el; és igen nagy gyötrelembe vagyok a napnak hévsége miatt. Kérlek tégedet, ne hagyj, köss a lóra, vígy szokott helyemre. Sok aranyport adok tenéked, hogy igen kazdag lész.” Megkeserülé a pór a sárkányt, és felemelé azt a lóra, és megköté, hogy el ne esnék a lóról, és az ő szokott helyére vivé. Mikoron immár a lóról levette volna, mondá a sárkánnak: „Ihol, immár lakóhelyedbe vagy. Add meg az aranyport, amelyet nékem megígértél.” Felele a sárkány: „Micsodát kérsz, rossz pór? Ezért adjak-é aranyport tenéked, hogy erősen megköteztél, annyéra, hogy minden tagaim fájnak belé? Megfűzetlek, várd csak egy keveset, mert megeszlek.” Mondá a pór: „Jó sárkány uram! Lám, te magad kérsz vala, hogy lovamra köteznék.” Azonközbe juta egy róka oda. Az meg kezdé őket kérdőzni, miért vesztenek volna egybe. Felelé a sárkány: „Jó róka, te légy bíró köztünk! Ím, e rossz pór erősen megkötezt és lovára feltött, és a sok tevisék és bojtorjánok között hordozott, még ide, e helyre hozott: itt immár lehánt, és aranyat kíván tőlem, és verseng vélem.” Felelé a pór: „Halld meg, jó róka uram! Az úton járván, a porondon találám a sárkányt, és ott gyötrődik vala a veréfénbe. És midőn nékem könyörgett volna, megkeserülém és megkötém, és a lóra tőm; akkoron aranyat és nagy kazdagságot ígére énnékem; de művelhogy immár lakóhelyébe hoztam, a jót gonosszal akarja megfizetni, és meg akar enni. Lássad ez okaért, ha igazság!” Mondá a róka bíró: „Nem jól cselekedtél, hogy a jámbort megkötezted. Mutasd meg, mint kötezted volt: annak utána úgy tudok ítéletet róla tenni.” Megköteze ez okaért a pór a sárkányt. És megkérdeze a róka a sárkányt: „Ekképpen kötezt volt-é meg?” Felelé a sárkány: „De százszor keményben!” Mondá a róka a pórnak: „Kösd jobban, hadd lássam!” A pór minden erejét reá vette, és igen keményen megköté a sárkányt. Ismeg megkérde a róka a sárkányt: „Oly keményen megkötezt volt-é?” Felelé a sárkány: „Szinte mint mostan.” Mondá a róka: „Ím kimondom a sententiát. Ez a tü törvénytek. Az ember tenéked szolgált, sárkány, és hazahozott ide. Te kedig aranyat ígértél néki: és annak utána meg akartad enni, és a jótételt gonosszal megfizetni. Ennek okaért, te ember, ülj fel lovadra, és menj el utadban, hova akarsz menni, és hadd itt a sárkányt a veréfénbe: hadd forogjon a kötölékben, és hadd gyötrődjék. Mert így kell hálaadatlan latornak, ki a jót gonosszal ügyeközik megfizetni.” És mind a róka s mind az ember elmenének dolgokra; és a sárkány kötözve marada, és éhhel meghala.

ÉRTELME

E fabula azt mutatja, mely igen hálaadatlanok legyenek az emberek azokhoz, kik önekik szolgálnak, és övélek minden jót cselekösznek. Ugyanebből ez hálaadatlanságból támadott a közmondás: jótétel helyébe mást ne várj. Ondok dolog az emberekről ezt mondani, de ebből kitetszik, micsoda mérget vetett légyen az ördeg a bűnnek általa az emberi természetbe, melynek általa megfordult, és mássá lött. Mert előszer az isteni természet vala benne, mely csak jól tevé; mostan kedig más: mert egyebet nem tud, hanem csak ártani, kárt tenni, még azoknak is, kik ugyan jól cselekösznek övele és ugyan szolgálnak önéki. Innég vagyon a közmondás: Homo homini lupus - maga más volna: Homo homini Deus; de e nagy romlásban immár így jár a dolog. Te ez okaért ezt tanold meg e fabulából, hogy jámbor és hálaadó légy; és a jót meg ne fűzessed gonosszal: mert az Isten a hálaadatlanságot megbüntöti benned, és az ő ítéletiből így jársz, mint a hálaadatlan sárkány. Mert az Istennek ígéje mondja: Non discedet malum a domo ingrati. Hogy a büntetés és a veszedelem el nem távozik, nemcsak a hálaadatlantól, hanem még az ő egész házától és nemzetségétől.

HATVANÖTÖDIK FABULA A macskáról és rókaról

A róka úton járván, elére egy macskát. Annak köszenvén mondá: „El hova, el hova, jó húgom?” Felelé a macska: „Ez úton elő ballagok.” Mondá a róka: „Mi dolgos vagy? Micsoda tudománt és mesterséget tudsz?” Felelé a macska: „Nem tudok semmit, hanem valami szekést avagy hágást tudok.” Mondá a róka: „Ó, nyavalyás húgom, bizony nem lész nyomos, ha egyebet nem tudsz. Elég kevés mesterség ez. Én kedig százat tudok, ugyan jeleseket. Mindenikkel szabadon éléltethetném magamat, és mindenik olyan, hogy megszabadíthatnám magamat avval a veszedelemből.” Mondá a macska: „Bódog vagy tehát, és jól vagyon dolgozod. Bezzeg nyomos lész te! De amott nemigen jó dolgot látok, jó róka uram.” Mondá a róka: „Mit látsz, jó húgom?” Mondá a macska: „Egy lovagot látok a hegyoldalon feljöni, és úgy tetszik, hogy két agár futos előtte. A fűben is látok valami fejeket, nem tudom, vizsla-é, paracskó-é avagy micsoda.” Mondá a róka: „Jaj, húgom, mely igen bolond vagy. Igen féleken vagy, és abból tündöklik a szömed, és úgy tetszik tenéked, mintha agarokat és embereket látnál. Nincsen semmi. És ha szinte eljőnének, mit tehetnének minékünk? Ne légy szorgalmatos.” Mondá a macska: „Valamint tetszik tenéked, azt nem tudom, de igen pozsgo a hátam, úgy félek, mert jól tudom, hogy ezek között egy sem barátom énnékem.” Midőn egymással ekképpen beszélénének, megláták az agarok a macskát és a rókát, és hertelen kezdének reájok futni. És megijedvén a róka, mondá a macskának: „Pokol hozá ide. Egy csöppet sem örülek az ő idejövéséért. No, jó húgom, fussunk el, mert idő!” Azonközbe elérközének az agarok, és a lovag igen kezde kürtelni. Mondá a macska: „Micsoda szó ez? Mit akar a kintornálással?” Felelé a róka: „Vajki hitván, vizsla táncra kürtel! Bár szaladj, ha szaladhatsz.” És a macska láta ott egy magas fát, és arra nagy hamarsággal felhága. De az ebek elérni kezdék a rókát, és té s tova kezde csavarogni az ebek előtt, és kiáltani kezde a macska: „Fráter róka! Hohó, fráter róka, vedd elő a száz tudományokból vagy egyiket, mert szinte ideje! Ha elő nem vészed, nyilván nem lész nyomos, mert igen messze még a csere. Igen félek, hogy el nem érheted.” És az agarok megkapák a rókát, és igen megszagatták a bőrét, és végre megfojták. És mondá a macska a fáról: „Jaj, szegény róka! Mely igen keveset használtanak tenéked a nagy sok mesterségek, ó, szegény! Csak az egyetlenegy fára való hágást megtanoltad volna, bizony többet használtál volna véle, hogynem mint a százzal.”

ÉRTELME

E fabula arra int, hogy az ember alázatos legyen, és a kevélységtől megoltalmazza magát. És noha az Úristen őtet meglátogatta külem-külemféle ajándékokkal, értelemmel, jó ésszel, okossággal, bölcsességgel etc., de azért el ne higgye magát, és kérködségbe ne essék, és felebarátját őhozzája képest meg ne utálja. Mert az okosság és emberi bölcsesség nem elég hozzá, hogy az ember megmaradjon, és a veszedelmet elkörhülhesse, az Istennek kegyelmessége nélkül. Mert az Isten gyűlöli az istentelenekeket, kik okosságokban bízván elhiszik magokat, és mint a szentírás mondja, azoknak ellenek áll. És ugyan megfogja őket az ő bölcsességes tanácsokban és nagy okoskodásokban, hogy ugyan abban megakadnak és elvesznek. Mint a légy, hogy megakad a pókhálóban, és abban meghal, és ki nem mehet belőle. Akármely igen okos és bölcs légy, ne essél kövélységbe. Ne hánd magadat, és ne kérködjél etc., hanem alázd meg magadat, és féljed az Úristent, és őtet kérjed, hogy ő legyen veled, ő vezéreljen és megoltalmazzon. És becsüljed az ő szent igéjét, és abból megtanold az ő ismeretét, és bízzál őbenne. Ekképpen megmaradhatsz. Mert ő léssen véled, ő léssen tüzes kőfal környüled, és az ő angyali táborot járnak környüled, és mindenképpen megmeneküdesz. Ez a legjobb tudomány és a legnagyobb mesterség. Ha ezt megtudjuk, tehát bátor kérködjünk. Mint az Isten ő magába mondja: A bölcs ne kérködjék az ő bölcsessége miatt, se az erős az ő erőssége miatt. Hanem abban kérködjék az ember, ha engemet megismer.

HATVANHATODIK FABULA

Egy farkasról és a pórokról

Egy farkas méne ki az erdőből a mezőre mulatni, és láta ott valami szántó embereket, kik között egy csorda disznó járván gyükeret túr vala. És egy varjút láta ott, hogy egy igen szép disznónak a hátára ült volna, és ott téregetné magát, és a disznó nagy csendesen járdogálna alatta. És mondá a farkas: „Bizony szép dolog ez! Mely szépen hintózik a vizsla varjú a szép disznónak a hátán. Bizony én is oda megyek, és egyikre felülek. Lám senki nem szól semmit érötte.” És igen lassan odaballaga ő is, és hertelen felugorlék egy igen szép ártánra, hogy ő is azon járna, mint a varjú. De megijede az ártán, és futni és ríni kezdé. Megláták a pórok, hogy a farkas az ártánra hágott volna, és elhagyák a szántást, és környülvévék a farkast, és hurogatni kezdék őtet, és pálcákkal ütni, és szekercékkal és kövekkel hagyigálni, annyéra, hogy ugyan jól verve csak alég mehetne el. És elmenvén találá egy rókára. Az kérdenyi kezdé, mondván: „Mi dolog, farkas uram? Amint én eszembe veszem, nem jól költ kölesed. Bizony igen megszakadazott a subád. Igen kidölyyedett a két szömed.” Felelé nyegéssel a farkas: „Jó atyámfia, róka; nem jól jártam! Nem sok híja, hogy meg nem ölének. Bizony nincsen igazság a világban.” Mondá a róka: „Mint lón?” Felelé a farkas: „Nagy dolog ez. Egy igen hegyes orrú varjú egynyíhány horáig egy szép ártányon üle, és az oly csendesen hordozá a varjút, és egyet sem ríva. A szántók is mindnyájan ugyan jó láták, de egyet sem szólának érötte. Én is kívánkozám oda, hogy egy szép ártánnak a hátán járhatnék. De mihelyt reája hágék, úgy kezdé az átkozott disznó ríni, mintha a kést beléverték volna. A szántók kedig mindnyájan hertelen egybefutának és környülvévének, és pálcákkal igen kínálának, és szekercékkal és kövekkel igen meghagyigálának. Kelle az Istennek, hogy nem maradék oda. Lássad ez okaért, én ídes atyámfia, róka, ha ez igazság. A varjú napestig mind rajta jár a disznókon, és senki egyet sem szól érötte, senki nem hurogatja, sem hagyigálja. Engemet kedig mindjárást meg akarának ölni. Maga jól tudod, mely igen jámbor és ártatlan vagyok.” Mondá a róka: „Bezzeg igen magagondolatlan vagy! Nem hallottad-é közmondásba: Agg ebet nem illeti a hintószekér. Ki ördeg vitt reá, hogy kívántad a hintót? Maga sem az apád, sem a jobb apád soha nem járt hintóba.”

ÉRTELME

E fabula ezt jelenti, hogy külembőség vagyon az emberek között. Némely ember jó természetű, szép csendes erkölcsű, kivel noha egybetársolkodol és egybebarátkozol, azért ugyan semmi kárát nem vallod, mert jó természetű és nincsen álnak és ártalmas szüve. De némely ember képmutató, szintartó, béllett. Kővül minden jót mutat, sima beszédű. De belől rakva álnaksággal, ártalmassággal és bosszúságra üző méreggel. Annak ha adod magadat és egybetársolkodol véle, nyilván kár nélkül meg nem meneködel tőle. Ez okaért megoltalmazd magadat efféle farkastermészetűektől, és idején megvedd barátságokat. Ha morognak érötte, te ne gondold véle; te olyanokkal cimboráldjál egybe, kiknek ismered természetöket, hogy jó és békösséges. Hadd járjon az, aki ördeg hammára vonszon. Mert efféle nem tehet egyebet gonosznál, miérthogy olyan Kain-természet vagyon benne. Miért ölik meg a farkaskölyköket? Lám egy bárányt sem öttek meg? Há: benne a gonosz természet; annak kell eleit venni.

HATVANHETEDIK FABULA

A rókaról és kakasról

Egy falu végén jár vala egy kakas egynyíhány tyúkkal, és vakarván a szömetet, ennyi keresének. A sevén mellett kezde egy róka előballagni a tyúkok felé. Meglátá azt a kakas, és megijedvén mindjárt kukorítani kezdte, és a tyúkokkal felröpüle a sevénre. Szépen köszene nekik a róka, és mondá: „Kakas uram! Jőj alá az nénémme! Nagy jó hírt mondok tünéktek. Csak azért jöttem mostan ide hozzátok. A gyűlésből jöve, mert nagy gyűlésünk volt, minden lelkes állatok, mind vadak, mind madarak egybegyűltenek vala.” Mondá a kakas: „Mit végeztönek a gyűlésbe?” Felelé a róka: „Minden jót. Közönséges békösséget szörzének, hogy innég tova egyik vad se bántsá a másikat. A madarak ne bántsák a vadakat. A vadak se bántsák a madarakot. Ez okaért jőjete alá. Immár semmi félelem nincsen.” Azonközbe a kakas kinyújtá a nyakát, és pillantani kezdte szömeivel, és messze nézni. Látván azt a róka, mondá a kakasnak: „Mi dolog? Mit nézegetsz?” Felelé a kakas: „Ám úgy tetszik, hogy amott a bokrok közül valami vizslák kijőnek, és egy ember jó utánok. Ám két agár is jó utána, ugyan erre tart.” Mondá a róka: „Messze vagyón-é?” Felelé a kakas: „Nem, hanem csak e halmocskán túl vagyón.” Mondá a róka: „Én elmegyek.” Mondá a kakas: „Ne menj el, jó róka uram, im valami beszédem vagyón véled: valamit megkérdek tőled.” Felelé a róka: „Nem beszélhetek most véled, mert nem akarnám, hogy az ember idejőne, és itt találna az agarokkal.” Mondá a kakas: „Miért? Lám, félsz tőlek. Hiszem békösség vagyón immár! Hiszen elvégezték a gyűlésbe, hogy immár egyek legyünk, és egyik se bántsá a másikat.” Felelé a róka: „Úgy vagyón végözve. De attól félek, hogy ez agarok és vizslák nem voltanak ott, és nem értötenek semmit benne. Addig, még én a végözést megbeszeleném önekik, addig talám nem jól lönne dolgom. Ez okaért eltakarosom innég.” És elpironkodék onnég.

ÉRTELME

E fabula inti az álnakokat, kik éjjel-nappal álnakságos szüvből ravaszságokat gondolnak, hogy felebarátjoknak kárt tehessenek, és vagy marhájokat, jószágokat magoknak koporíthassanak, avagy ugyan ő magokat is elveszthessék. Efféle ördegi álnok természetűek szépen tudják befedezni a latrot. Sima a szájok: szépen szólnak, és mást forgatnak nyelveken, de más vagyón szüvekben. De nem vihetik az ő álnak lator szüveknek kívánságát véghöz, mert az Isten senkit úgy nem gyűlöl, mint afféle hipokritát, kinek szüve rakva álnaksággal. Mert efféle teljességgel ellenközik az Istennek természetivel. Mert az Isten Veritas, azaz tettetesség nélkül való igazság és merő tisztaság és igazmondás. Ennek okaért efféle álnak latroknak eleit veszi, és ismeg álnakat bocsát rájuk, hogy azoknak álnakságokat nagyobb álnaksággal megbüntösse, és őket örök szégyenbe keverje. E világ rakva efféle példákkal. Mint vésze az álnak kankó kécstartó barát, mint porba lószar. Jámbor légy ez okaért etc.

HATVANNYOLCADIK FABULA

A farkasról és bakról

A farkas láta egy bakot a mezőn a fűbe, és lassan afféle kezdé ballagni, hogy megfognája és megennéje a bakot. Valahogy a bak meglátá a farkast, és illára vévé a dolgot. A farkas utána, és erősen kezdé őtet kergöttni. A bak felfutamék egy meredeken egy nagy kősziklára, és a farkas nem hághata utána, hanem szinetlen kerengi vala a kősziklát harmadnapig. Midőn igen megéhezett volna, elméne onnég, és elbújék a bokrok közibe a víz mellett, hogy onnég alá lesnéje a bakot a kőszikláról. Egy fél nap múlva alájöve a bak a kőszikláról. És miérthogy igen megszomjúhozott vala, mindjárást a vízre sieté, és bemenvén a patakba, igen ivék belőle. És midőn eleget ijutt volna, alátekinte a vízbe, és meglátá az ő képét a vízbe, és mondá: „Fúj, te lelkes állat: ím mely igen szép lábaim vannak; mely igen hosszú és kellemes szakállom; mely igen szép magas szarvaim. Nagy szégyen énnékem, hogy egy rossz farkas előtt el kell futnom, kinek csak egy hosszú farka vagyon, sem szarva, sem nagy körme. Vé, szégyen kecskebak! De innég tova nem léssen! Ha a lator farkas reám talál, ugyan szömbemegyek véle, és úgy öklelem az én szép magas szarvaimmel, hogy mindjárást tova seggre dől.” Midőn ekképpen szólana a bak, háta megé ballaga a farkas igen lassan, és mind meghallgatá a baknak beszédét, és benyúlván megragadá a bakot, és mondá: „Jó fráter bak! Mít jársz itt? Miért hágtál az én helyembe, és iszod az én vizemet, és hosszú szakálloddal megondokítod? Eleget berbetéltél és gyóntál: jer ki immár, én megmondom az ódozatot.” És midőn a farkas a bakot ki kezdené vonni, mondá a bak: „Jaj, jó farkas uram! Bizony vallom bűnemet! Nem jó cselekedtem, hogy e helyre jöttem, és a te helyedbe hágtam a vízbe, és vizedet megittam. Bánom szüvem szerént, hogy műveltem; de kérlek tégedet, jó farkas uram, megbocsássad vétkemet, és légy kegyelmes hozzám.” Mondá a farkas: „Jól vagyon, ha megszanod-bánod, az Isten megbocsátja, és üdvözülsz. Mít kívánsz egyebet? Ugyan jól teszek véled: megészlek, és ekképpen vége léssen a sok büntétölnek.” És megfojtá s megevé.

ÉRTELME

E fabula ezt jelenti előszer, minémű természetűek legyenek a kegyetlenek, hogy semmit nem tudnak gondolni és semmire egyébire nem tudnak igyeközni, hanem erre, miképpen megnyomoríthassák és elveszthessék a szegény együgyűeket, és ebben az ő igyeközetökben nem nézik sem a törvényt, sem az igazságot, sem a gonosz hírnevet, sem az Istent ő magát, hanem csak az ő gonosz szüveknek kívánságát. Vagy vétközött a szegény ember, avagy nem, de ő mindenkor bűnes. Jaj e nagy visszafordultságnak! Mint járjanak ezek végre, megmutatja oda hátra a 99. fabula. Ott megláthatod. Másodsor e fabula erre inti a szegény együgyűeket, hogy az ő nyomorúságokat és Istentől reájok bocsátott kereszteteket békességgel elszenvedjék, és a hatalmas kegyetlenek ellen fel ne berzenködjenek és fel ne támadjanak, mert nem használnak véle, mert ez világ a gonoszoknak és kegyetleneknek áll. Itt elvész az ő javokat, mint ama dús, Luk. 16.

HATVANKILENCEDIK FABULA

Egy farkasról és egy szamárról

Egy farkas igen éhezik vala. És midőn elindult volna, hogy enivalót keresne, az úton előltalála egy szamárt, és azt megszólítván, mondá: „Jó fráter szamár, tudod-é, mint vagyon a dolog? Igen éh vagyok: én ugyan megészlek. És nagy irgalmasságot teszek véled. Mert lá, mely igen kell munkálkodnod színetlen. És ekképpen minden nyomorúságodnak vége léssen.” Felelé a szamár: „Jó farkas uram! Köszennem jóakarodat, és hogy valami gondot viseltél nyomorúságomról, és megkeserültél. Bizony, így vagyon, amint megmondottad! Nincsen vége az én munkámnak, terhőhordozásomnak, és minekutána mindent nagy hívséggel megműveltem, ottan nagy pálcákkal fűzetnek énnékem. Ez okaért ugyan megkeszenem, ha véget tész e sok nyomorúságnak és megeszel. De egyre kérlek, ne egyél itt meg az útban. Mert nagy szidalomra lenne az énnékem. Mert tudod, hogy sok ember jár ezen az úton. Az uram is megszidalmazna érötte, mondván: Ím az undok szamár semmit nem viaskodott a farkassal: ugyan szabad akaratból hatta magát megenni a farkassal. Jere ez okaért amoda a beregbe.” Mikoron a beregbe mentenek volna, mondá a szamár: „Ím egy gúzst tekerek, és kösd azt erősen a nyakamra, és a másik végét tenéked köttem a nyakodra. Annak utána menj elől te, mert te vagy uram, és én tied vagyok. És úgy menjünk fel a hegyre. Felmenet meglátnak az emberek, és igen kezdnek dicsírni, mondván: Bezzeg vitéz a farkas! Mely igen nagy rabot fogott! Mint viszi pórázon utána! És ekképpen nagy tisztességed léssen ebből, és minden ember kezd dicsírni vitézségödet. Ott fenn a hegyen annak utána megehetel nagy nyugodalommal.” Tetszék a farkasnak a szamárnak tanácsa. És gúzst tekervén, egymás nyakára köték azt nagy erősen. És a farkas elől kezdé járnai nagy kevélyen, és a szamár utána. Mikoron a beregből kijutottanak volna, mondá a farkas: „Bezzeg rút helyre jutánk: ím mely nagy árok vagyon itt. Ingyen sem tudom, hová kell itt menni.” Mondá a szamár: „Én elől megyek egy falkáig, és megmutatom az utat, mert jól tudom, hol kell általmenni.” Felelé a farkas: „Bátor! Menj elől!” A szamár elől méne, méglen nemigen messze volna a falutól, melybe az ő ura lakik vala. Mondá a farkas: „Nem jól járunk! Bizony elvötöttük az utat!” Felelé a szamár: „Vaj el nem vétöttük, jó farkas uram, mert igen jól tudom. Ezennel oda jutunk, ahol kell általmennünk.” Midőn annak utána tovább mentenek volna, és kezel volnának immáron a faluhoz, eszébe vévé a farkas a szamárnak ravaszságát, és hátra kezdé mászkálni. De a szamár nékihuzalkodék, és erővel voná a farkast az ő ura háza elejbe, és igen kezdé ordítani. Hallván azt az ura, kifutamék minden szolgálival, tehát ott vagyon a farkas a gúzsba, és igen hátrarándítja magát, de nem bírhat a szamárral. Az ura mind szolgástól rajta pálcákkal, és igen megverék a farkast. Odafutamodék kedig az egyik szolga egy szekercével, hogy bevágná avval az agyát. De nem találá a fejét, hanem a gúzst a nyakában, és ekképpen elszalada a farkas igen nehezen. És a falu kővül felméne a hegyre, és benézvén nagy bánattal a faluba, mondá: „Ó, bolond lator! Ó, kába lator! Hová ördögbe tötted volt eszedet? Ó, undok lator! Örökké való szégyen, hogy egy szamár ekképpen megcsaljon! Vé, ageb! Ihol immár a nagy tisztesség, melyet megnyertél. Bezzek jeles vitéz vagy, úgy kell bolond latornak.” Azonközbe szomjúságnak miatta igen kezdé a szamár ordítani az ólba. Midőn a farkas meghallotta volna a szamárnak ordítását, mondá: „Vaj, lator csalárd! Hejában ordítasz! Oly szépen nem sípolhatsz, hogy ismeg gúzsba keríthetnél. Maradj ott bátor!” És az erdő felé nagy bánattal kezdé pironkodni.

ÉRTELME

E fabula azt jelenti, hogy az Istennek ítélete igaz. Mert az ő kegyelmességéből gondot visel a szegény együgyűekre és ártatlanokra, és értelmet, bölcsességet ad nekik, és ő viseli az ő tanácsokat, hogy úgy cselekedjenek, hogy a gonosz kegyetlen latroktól megmaradhassanak. Mert ha ez nem volna, soha nem maradhatnának szegény nyavalyások tőlek. Ekképpen keresé a lator farkas a szegény ártatlan számárnak veszedelmét: De szépen vévé hasznáját. Úgy kell latornak! Innég mondották a régi jámborok: Valaki a más ember lovának vermet ás: belészakad önnen lovának a nyaka. Úgy vagyon! Mert az Istennek ítéleti igaz. Nyilván el nem mehetsz véle. Ha egy kis ideig előbb-előbb méggy latorságoddal: messze nem viszed. Mert annál nagyobb leszén annak utána rajtad mind a szégyen s mind a veszedelem. Nem messze láthatsz erről. Ez okaért légy jámbor!

HETVENEDIK FABULA

Egy rókaról, farkasról és oroszlánról

Egy farkas igen éh lévén, erővel vén egy ludat a rókától, melyet viszi vala az ő fiainak. A róka igen könyörge a farkasnak, hogy adná meg a ludat, mert az ő fiai meg fognának halni éhségnek miatta. Mondá a farkas: „Co, tova, te bakszar, ne zúgolódjál, mert nyilván megszakad a subád!” Elméne a róka bánkódván. Sok idő múlva egyszer a róka a víz mellett találta egy nagy retkét, tehát még eleven. Midőn a róka azt megötte volna, és csak a farka volna hátra, reátalála a farkas. És midőn látta volna a farkadarabot, mondá: „Jó atyámfia, róka! Adj énnékem azt a darab halat!” Mondá a róka: „Bátor, ám vidd el!” És a farkas megevé a darab halat, és mondá a rókának: „Bezzeg jóízű lón! Ó, kár, hogy nincs több.” Mondá a róka: „Ezekben ugyan eleget foghatunk, mert igen jó halász vagyok én. Ezt is én fogtam vala.” Mondá a farkas: „Taníts engemet is!” Felelé a róka: „Örömet. Menj be ez okaért e faluba: ott, kezel a végéhez egy csapó lakik: annak a fala alatt áll egy nagy kosár, melybe a gypjút szokta a patakba megmosni. Lopd el azt, és hozd ide. Ezennel ennyé halat fogunk, hogy elcsodálkozol belé.” Elméne a farkas, és ellopá a kosárt, és a patak mellé a rókához hozá. A róka vén egy füzet, és gúzst tekere belőle, és mondá a farkasnak: „Jere, álljadsza be a vízbe!” És a farkas beállta a vízbe. És a róka a gúzssal erősen megköté a kosárt a farkasnak a farkához, és mondá a farkasnak: „No, immár indulj által a vízen, és hátra ne tekénts, mert megijednének a halak és elmennének. Én hátul megtartom a kosárt, és farkammal kétfelől nékikergöttem a halakat. De erősen vonjad, és ne gondold véle, ha nehéz; mert annyival több lészen a hal.” Vonni kezdé a farkas a kosárt, és a róka turbokolni kezdé a farkával, és egyik lábával tartja vala a kosárt, a másikkal köveket szedegöt vala a kosárba. Mikoron immár félig volna a kosár kövekkel, mondá a farkas: „Igen nehéz immár a kosár. Csak alég bírom. Tálam megérjük vele.” Mondá a róka: „Hallgass veszteg! Mind elüzed a halakat.” Erősen voná ez okaért a farkas a kosárt. Mikoron kedig mind megtöltötte volna kövekkel, mondá a farkas: „Elég, Istenért! Immár ingyen sem mozdíthatom. Majd kiszakad a farkam.” Mondá a róka: „Hátra ne tekénts, mert mind kifutnak a halak. Én bemegyek a faluba, és egy dézsát lopok, és kiszedek a halakban. Könnyebb lészen annak utána a kosár.” Midőn kedig a faluba ment volna, megszólítá a pórokat, mondván: „Mit állatok itt? Nem tudjátok-é, mit csinál mostan a lator farkas? Annak előtte való időkbe mind elhordotta báránytokat, borjútokat és mennyé nagy kárt tött a disznócsordába. Avval meg nem elégöszik, hanem amoda ment a patakban, és ott halász, és még a halakat is el akarja vinni.” Felrohanának mindnyájan azt hallván, és pálcákat, dorongokat és karókat ragadván a patakra kezdenek futni. Ímé tehát ott áll a farkas a kosárhoz kötve. A pórok beszekelvén a vízbe, verni kezdék erősen a farkast. De nem mozdíthatja vala a kosárt. A nagy verésbe addig huzalkodék, hogy odaszakada a farka, és kurtán szalada el. Mikoron elszaladott volna, a falu ellenébe egy halomra felmászókála betegen a nagy verés miatt. És keservesen nézni kezdé a falura, és mondá: „Ó, ki sok jó pecsenét hordottam el tekörnyüled. Mely igen jóllaktam bárányokkal, borjúkkal és disznókkal. Ki ördeg vitt erre, ó, bolond ageb, hogy halásszá légy? Lám minden őseid és szüleid a rossz vizsla halászás nélkül tudtanak elélni; te kedig immár eszesbé tötted magadat azoknál, és immár encenbencét kívántál. Vé, ageb, halat! Vé, hol ördögben farkad? Úgy kell finnyás agebnek! No, lator róka, megcsaltál ugyan, de el nem mégy véle! Bizonytal kitöltem bosszúmat rajtad.” Az időben megbetegült vala a vadaknak királya, az oroszlán, és hasfájás miatt igen gyöttrődik vala. Hozzája mennek vala ez okaért mind a vadak, hogy királyokat meglátogatnák. Azok közett méne hozzája a kurta farkas is. És megkérdé őtet a király: „Jó farkas: nem tudsz-é valami orvosságot a hasfájás ellen?” Mondá a farkas: „Tudok igen jót. Itt a mezőben nem messze egy kevér róka vagy, igen járt róka, ravasz és igen kevély. Mikoron az idejő, hívasd be tanácsodba, és vond le a bőrt róla, és köttesd a hasadra. Ottan elmúlik minden fájdalmad. Csak erre kérlek kedig, jó király uram, hogy mikor levonszod a bőrt a rókáról, hogy úgy vonjad le, hogy meg ne haljon beléje, hanem

elevenen megmaradhasson.” A róka kedig lyukat vájott vala kezel az oroszlánnak barlangjához. Ez okaért mind meghallgatá a farkasnak beszédit, mint tanítja vala az oroszlánt az orvosságra. Mikoron ez okaért a farkas elment volna az oroszlán elől, elméne a róka, és egy sárba heverék és fokhagymát evék, és az oroszlánnak barlangja elejbe méne, és köszene a királynak. Mondá az oroszlán: „Jöszte, jó rókám, hadd ápoljalak meg, mert igen szeretlek.” Felelé a róka: „Meg ne bánjad, felséges király, hogy oda nem mehetek, mert emberséget értek, és jól tudom, mint kelljen a királyok elejbe menni. Én kedig most tisztátalan vagyok, és igen büdes a szájam. Mert fokhagymát öttem. És ím látja felséged, mint estem a sárba. Embertelen dolog volna, ha mostan közel mennék felségedhez.” Mondá az oroszlán: „Hol jártál, hogy a sárba estél?” Felelé: „Igen messze földről jöttem. Mert midőn meghallottam volna, hogy felséged megbetegült, ottan sok földeket eljártam, hogy felségödnék orvosságot kérdhötnék, és úgy jöttem igen fáradva, és hogy a pallón általmenék, szédelegni kezdte a fejem, és úgy esém a sárba.” Mondá az oroszlán: „Jámbor vagy. Micsoda az orvosság?” Felelé a róka: „Nincsen ég alatt jobb, mint az új farkasbőrt melegen a hasra kötni. Vagyon kedig egy farkas itt nem messze. Azt kurta farkasnak híják. Mert nem jó helyre ment volt, tehát ott kellett zálagba a farkát hadni. Azt elhívassa felséged, és hídd be azt valami titokra. Annak utána fogd meg és vond le a bőrt róla szépen, hogy meg ne haljon, és a fején és lábain meghagyjad a bőrt. Úgy kössed a meleg bőrt a hasodra, és fejemre mondom, mindjára megvigaszol.” Mondá az oroszlán: „Menj el! Küldj valakit érötte, hogy mindjára eljöjen.” Minekutána érötte mentenek volna, a róka ellenébe egy meredökre felméne, és onnég várja vala a végét. Midőn a farkas eljött volna, mondá az oroszlán néki: „Jőj ide, valami titkot mondok.” Mikoron a farkas odatartotta volna a fülét, megkapá az oroszlán a farkast, és levoná a bőrét, de a fején és a négy lábán meghagyá, és mondá: „Eredj el! Mert azt mondják, hogy igen gonosz vagy, és latorságodért kellett tenéked farkadot zálagban hadni. Légy jámbor, mert még a többit is levonszom!” Mihelyt a farkas kijöve a barlangból az oroszlán elől, ottan a sebes testére kezdének sietni a legyek és darázsok, és mardasni és csípni kezdék a testét. Futni kezdte szegény, és meredek alá jöve, ahol a róka álla vala. És a róka kiáltani kezdte: „Hallád-é? Hallád-é? Kicsoda vagy? Csoda dolgos vagy! Mely igen hév vagyon most, mégis bélelt süveged és kesztyűd vagyon, nem kérdek tetőled tanácsot. Talám doktor vagy, hogy birétomot töttél fel, és kösztyűt viselsz? Eredj el immár, ageb! Úgy tetszik, megfüzetéd a lúd árát.” És a szegény farkas elpironkodék onnég.

ÉRTELME

E fabula ismeg inti a hatalmasokat, hogy az ő erejkebe és hatalmasságokba ne bízzanak, és ahhoz képest senkit meg ne utáljanak, és senkinek kárt ne tegyenek. Mert ha az órácska eljő, melyet az igaz Isten a bosszúállásra és az hamisságnak és kegyetlenségnek megbüntötésére szörzett avagy rendelt, nyilván akkoron keveset használ az emberi hatalom. Isten elveszi akkoron a kegyetlenöktől és a hamisoktól mind az értelmet, mind az eszet, mind tanácsot és mind a szüvet. Minek okaért annak utána egyik bolondságból a másikban esnek, és egyik szégyenből a másikba bekeverednek, méglen végre ugyan teljességgel elvesznek. Azért mondja az Isten efféle hatalmas kövélyeknek: Nem viszed lator szándéodat végre! Karikát vetek orrodban, mint egy bivalnak, és máshová hojszolgatlak. Innég vagyon ez, hogy a kevély kegyetlenek az ő felfúvásokban oly nagy szégyennel elvesznek. Alázd meg magadat ez okaért az Úristen előtt, és légy jámbor!

HETVENEGYEDIK FABULA

Egy farkasról

Vala egy farkas. Ez mikor reggel felkölt volna, és huzakodnék az álom után, nagyot szalasztta egyet, hazugnak valót. Ottan nagy örömmel mondá: „Bizon jót jövendöl a hasam! Immár jól tudom, hogy ma jóllakhatom. Nem félek semmit.” Mikoron ez okaért útra indult volna, talála az úton egy bevarrott hájat, melyet egy szekeres elejtett vala. És forgatni kezdé azt az úton, és mondá: „Bezzeg jó volnál megenni; de meg nem észlek, mert minap is igen elveszett vala és igen megyen vala a hasam efféle miatt.” És midőn továbbment volna, talála az úton egy szalonnát. Látván azt, mondá: „Ugyan jól tudom, hogy ma jól kell laknom, mert a hasam megjövendölette. De e szalonnába sem észlem, mert igen sós: igen megszomjúhoznám utána.” És elhagyá a szalonnát. És mikoron továbbment volna, talála egy kabalát egy csitkóval, és mondá: „Lám, mondám, hogy jóllakhatom ma, mert a hasam megjövendölette énnékem.” És megszólítván a kabalát: „Húgom, jó helyen taláلتalak. Ma ugyan jóllakom véled, mert megészlek.” Felelé a kabala: „Bátor, jó farkas uram, de énvélem nemigen jóllakhatol, mert én igen esztevér vagyok. De ím, a fiam elég kevé, azt adom oda. Minekelőtte kedig megennéd, tedd ezt az irgalmasságot vélem az Istenért, ím, tegnap egy utolsó lábommal egy tevisbe hágtam, kérlek, vond ki a teviset a lábomból, és másszor ismeg hasznámot veheted.” Mondá a farkas: „Tarts fel tehát a lábodat.” És midőn odakörült volna, hogy a teviset kivonnája, úgy rúgá a kabala a farkast homlokba, hogy ottan hátraesék és elájula. A kabala kedig elfuta a csitkóval egyetembe. Jó idő múlva, mikoron a farkas felébredett volna, látá, tehát sem a kabala, sem a csitkó. És mondá: „Úgy kell agebnek! Sem íred, sem szelencéd, azért ugyan barbéllyá tötted magadat. No, ez megvagyon, de azért ugyan jól tudom, hogy még ma jóllakhatom. Mert a hasam megjövendölette énnékem ma reggel.” Mikoron továbbment volna, talála egy szép szénarétet, azon öklele két kos egymással. Látván azokat a farkas, igen örüle nékik, és mondá: „Ugyan jól tudom, hogy még ma jó lakhatom. Ezeknek az egyikét megésem.” És hozzájuk menvén mondá önékik: „Vagyon-é híretökkel, hogy az egyiket megésem közületek?” Mondának a kosok: „Bátor, jó farkas uram, csakhogy ne siess véle. Mert ketten egybevesztünk és víunk egymással e szénarétért. A mi eleüinktől maradott reánk, és nem igazodhatunk rajta. Mert egyik is kívánja, a másik is kívánja. Te kedig, jó farkas uram, bölcs vagy, és sokat pörlettél. Ez okaért légy bíránk, és tégy ítélet köztünk, és aki vétkes köztünk, azt megbüntöessed. Ez tetszenék minekünk, hogy kezéparánt állanal a szénaréten, és egyik közülünk menne a szénarétnek az egyik szélére, a másik a másikra; és hozzád sietnének egyszersmind, és aki előszer hozzád érközik, azé löne a szénarét; a másikat kedig annak utána megbüntötnéd és megennéd.” Mondá a farkas: „Jó leszen, tetszik énnékem is a tü végezestek.” Elmenének ez okaért a kosok, egyik egyfelé, a másik másfelé, és a farkas megállá a kezepin, hogy igazlító és bíró lenne. Egybe kezének ez okaért a kosok menni, és egyszersmind megöklelék nagy sebességgel a farkast, és szarvak közibe szoriták, annyéra, hogy mind elhánnyá a hazugnak valót, és minden oldala csontjai porcognának belé, hogy ottan is mindjárast elájula. És a kosok békével elmenének. Sok idő múlva, mikoron ismeg felébredett volna, mondá: „Úgy kell bolond agebnek, ki nem akar kárával is tanolni. Még az apám sem volt soha bíró, én kedig eszesb akarok lenni az apámnál; úgy kell esztelen latornak. No, ez is megvagyon. De mindezáltal jó tudom, hogy még a mai napon jó lakhatom, mert a hasam megjövendölette énnékem.” És továbbmenvén, talála egy réten egy eme disznót hét malaccal. És mondá: „Ihol megvagyon immár! Lám mondám, hogy ugyan jó kell laknom ma, mert a hasam megjövendölette énnékem.” És mondá a disznónak: „Húgom, mint vagy? Bezzeg jó helyen taláلتalak. Vagy tégedet, vagy fiaidat meg kell ennem, mert jó kell még ma laknom.” Felelé a disznó: „Én nem jó leszek arra, mert látod, hogy koros vagyok immár. Hanem ihol vannak a malacok, ezek jó kevérek, azokat megeheted igen jóízen. De nem tiszták még, mert még nem avatták be őket. Kérlek ez okaért, hogy jövel, és avasd be őket, mert annak utána megtisztulnak,

és meg nem fertelmeztötél általok.” Mondá a farkas: „Hol kell őket beavatni? Nem látok semmi vizet.” Felelé a disznó: „Jere, megmutatom a vizet, igen szépet s tisztát.” És egy malom felübe vivé a farkast, az őrszilip mellé, hol a víz igen sebesen alámegyen vala a malomkerékre. És mondá néki: „Ez arra való hely; ez a szentelt víz, nézzedsze, mely igen tiszta. Egy pénzt meglátnál a fenekén, és úgy tetszik, hogy látok amott egy pénzt a fenekén.” Midőn a farkas aláhajolna, hogy meglátná a pénzt, a disznó erősen megtaszítá a farkast, és az őrszilipbe esék be, és a sebes víz a kerék alá vivé, és a lapickák megnyomák őtet a deszkás fenékhöz, annyéra, hogy minden tetemi porcognának beléje, és holt elevenen kiháná őtet a víz. Mikoron annak utána a parton ismeg felébredett volna, mondá: „Latrol jártál, ageb. Úgy kell bolondnak! Lám, soha nem akarsz eszesülni. Pappá tötted magadat, és be akarsz avatni, magad semmit nem tanoltál hozzá. No, ez is megvagyon. De azért jó tudom, hogy még ma jó lakhatom, mert a hasam reggel megjövendőlette énnékem.” Mikoron ez okaért igen megéhezett volna, méne egy falu felé, és az utcán betekéntvén, láta négy kecskét egy sütökemencén állani. És mondá: „Ihol immár! Ugyan jó tudom vala, hogy még ma jó lakhatom. A pórok nincsenek hon, mind az aratóba vannak; ez okaért bemegyek, és vagy kettőt elővonszok benne, és megésem azokat, és ugyan jó lakom.” És a kemence felé kezde ballagni. De mihelyt a kecskék meglátták a farkast, alászekelének a kemencéről, és a kemencébe bebújának, és félelemnek miatta bégni kezdenek. A farkas a sütökemence elejbe jövén mondá: „Mi dolog, jó húgaim? Mit éneköltek a kemencébe? Jöjtek ki, mert megésem bennetek.” Felelének a kecskék: „Bátor úgy légyen, jó farkas uram; szabad légy vélünk, mert te vagy urunk. De ím egy kis dologra kérünk. Minekelötte megennél minket, hadd mondjunk egy dicsíretet, te is segítsed mondani a lélekváltságot a mi lelkünkért. Tödd ezt a jót mivélünk; annak utána jó lakjál.” Mondá a farkas: „Bátor.” Bégni kezdenek ez okaért a kecskék a kemencébe, és a farkas ordítani kezde a kemence előtt. Mikoron a pórok hallották volna a farkasnak ordítását, kitámadának mindnyájan a házából, pálcákkal, dorongokkal, fustélyokkal, és erősen megverék a farkast, és az ebek reája támadának, és erősen mardosák vala, és a bőrét megszagatták, és csak alég szalada el közülek. És midőn elszaladott volna, igen lassan kullaga a hegy oldalán fel. És felmenvén, egy nagy fa alá fekvék, és erősen nyege. Annak utána valamennyére megújulván, panasolni és gyónni kezde, és mondá: „Ó, én ídes Istenem! Mely igen sok nyavalyába és nyomorúságba estem ma. De ez mind reám jött az én gonoszágomért. Mert igen kevély voltam, és igen kegyetlen. Mennyi báránt öttem mindéltig, de egyikre sem mondtam a Benedicerét, keresztet sem vetöttem reá, és addig megöttem. Mely szép bevarrott hájat és szalannát találtam vala az úton, és megutálám, és nem akarék benne enni. Nemde kevélység-é ez? Sem az apám, sem a jobb apám volt orvos, én sem tanoltam orvosságot, mégis én orvossá töttem magamat, és a lovat akarám megorvosolni, és a lábából a teviset kivonni. Bíró sem volt az apám soha; én is sem tanoltam soha a törvény dolgát, mégis bíróvá töttem magamat a kosok között. Egy sem volt pap minden őseim között, én is paraszt és minden írás nélkül való vagyok, honnég ördegebe indítottam erre, hogy beavassam a malacokat? Deákol sem tanoltam soha, mégis a kecskékkal vecsernét és lélekváltságot akartam mondani és énekölni. Ám lásd, ha nem nagyakarát és kövélség ez? Ugyan méltán esett mindez e nyomorúság énrajtam. Ó, Jupiter isten! Nem bánám, ha fegyverrel megbüntötnél az égből, hogy ugyan itten meghalnék: jobb volna énnékem.” Egy pór kedig felhágott vala egy fejszével ugyanazon fára, hogy azt megnyesnéje. És midőn mind meghallotta volna a fára a farkas ponaszolkodását és gyónását, hertelen aláhagyítá a farkasnak a hátába a fejszét, oly erősen, hogy eltántorodék belé. És midőn felébredett volna, felkele és feltekénte a fára, és mondá: „Ó, Jupiter isten! Mely igen szentséges és búcsús hely ez? Ereklés ez a fa: mely igen hamar meghallgattatnak az imádságok e fa alatt.” És látván azonközbe az embert a fán, megijede és elfutamék onnég igen alázatosan az erdőben, ki annak előtte igen kövélyen kijött vala belőle, és tisztességgel mondván, egy fingbe vetötte vala reménségét.

ÉRTELME

E fabula minden embert tanít, és erre int, hogy senki ne értsen feljebb ö maga felől, hanem amint illik. Mert az ördegnak vesztése által, melyet az emberi nemzeten művel a bűnnek általa, vagyon ez a visszafordultság az emberekben, hogy mindenik több gyönyörűséget keres és kíván, hogynem mint illenek, avagy szükség volna őnéki. És senki meg nem elégszik az ő hivataljának állapotjával, hanem ki-ki mind feljebb, feljebb, nagyobb pompásságra és dűcsőségre siet. És ezeknek nagy kívánságából oly dolgokhoz kezd és oly cselekedetökbe avatja magát, melyek sem hivataljának állapotjához, sem szömélyéhez, sem erejéhez avagy tehetségéhez ingyen sem illenek. Ott nyér az ember annak utána olyan nagy előmentet, oly nagy tisztességet, mint ez a fingó farkas. Ennek okaért eszes és alázatos légy: eszes, gondold meg, micsoda hivatalban vagy az Istennek akaratjából; abban megmaradj. Alázatos: mert mennyével feljebb hágsz, annyéval nagyobb esel. Ha Isten nagyobbra akar vinni: talál ő módot hozzá. Te ne kapjad, ne kergössed!

HETVENKETTEDIK FABULA

Egy farkasról és egy éh komondorról

Egy kazdag embernek vala egy nagy nyája. A mellett vala egy igen nagy és jeles komondora, mely a juhokat megoltalmazza vala a farkasok ellen. De a gazdag ember feshétségéből igen hitvánul tartja vala a komondort, hogy igen meghitvánkodék a komondor. Midőn ez okaért ekképpen éheznek, hozzáméne a farkas, és mondá: „Mint vagy, barátom? Nem jól vagyon dolgozol, mert igen hitván vagy. Talám beteg vagy?” Felelé a komondor: „De bizon nem volnék beteg; abból nem volna semmi nyavalyám. De egy feshén ageb gazdát szolgállok: az nem adat ennem; csaknem halok meg éhhez az agebnek marhája mellett.” Mondá a farkas: „Hová marad a maradék éték és az egyéb hulladék a konyha mellett, ha néked nem adják?” Felelé: „Mi patvar hulladék és maradék? Nincsen ott semmi effélében. Mert igen viaszfazakú és somfánál főző ageb. Nem sok füstet láthatni az ő konyhájánál. Az Isten eleget adott volna néki, de olyan, mint a béka, mely a földbe lakván, nem mer eleget benne enni.” Mondá a farkas: „Én jó tanácsot adok tenéked.” Felelé a komondor: „Bezzeg a jó tanács szükség volna énnékem.” Mondá a farkas: „Én a juhok közübe megyek, és elkapok egyet a jó bárányok közül, és elviszem azt. Te kedig utánam jőj nagy sebességgel, de a félúton ledőlj, és úgy tettesd, mintha az esztevérségnek miatta el nem mehetnél utánam. És meglátják azt a pásztorok, és megmondják a gazdának, és a gazda annak utána jobban kezd tartani.” Mondá a komondor: „Bátor azt műveljed, és jó léssen.” Eljőve ez okaért másodnap a farkas, és egy jó kevér báránt kapa a nyájból, és elkezdte futni avval. Utána a komondor. De a félúton ledőle, mintha esztevérségnek miatta tovább nem mehetne. Hazamenvén a pásztorok megrondák a gazdának, mondván: „A mi komondorunk ma megmarta volna a farkast, és a kevér báránt megszabadította volna szájából, de esztevérségnek miatta nem mehetne utána. Ez okaért a farkas elvivé a jó báránt. És félünk, hogy több léssen efféle.” A feshén gazda nehezen vévé a kárt, és parancsolni kezdte naponként, hogy enni adnának a komondornak. Egy-két hét múlva ismeg elméne a farkas hozzája, és mondá néki: „No, mint vagy, barátom? Jobban vagyon-é dolgozol?” Felelé a komondor: „Jobban.” Mondá a farkas: „Látom, hogy jobban, mert simább mostan a hátad, hogy mint azelőtt. De még jobban leszen dolgozol, ha tanácsomat fogadod.” Felelé a komondor: „Micsoda a tanács?” Mondá a farkas: „Holnap is eljövök, és elkapok egyet a bárányok közül, és te ismeg utánam fuss, és mikoron elérsz, taszítsad orroddal az oldalamat, és eldőlj, mintha erőtlenségnek miatta nem bírhatnál vélem. És meglátják azt a pásztorok, és megmondják a gazdának. És meglátod, hogy ennek utána jobban tart.” Felelé a komondor: „Bátor! Jó léssen!” Eljőve ez okaért másodnap a farkas, és elkapa egy igen jó báránt a nyájból. És utána futta a komondor, és mikoron elérte volna, megtaszítá a farkasnak az oldalát az orrával, és ledőle, mintha erőtlenségnek miatta nem bírta véle. És mikoron a pásztorok hazamentenek volna, megbeszélék a gazdának, mondván: „Ma a farkas ismeg egy báránt elkapa a nyájból. De ha a komondor jobb erőbe volt volna, bizon el nem vitte volna. Mert szinte elérte vala immár, és midőn hozzá harapa, erőtlenségnek miatta nem bírta véle.” Mondá a gazda a családoknak: „Viseljetez gondot a komondorra. Mindenha vessetek valami húst és leves kenyeret néki.” És a házi nép jól kezdé tartani a komondort, és meghízék. Egynyíhány hét múlva ismeg eljőve a farkas a komondorhoz, és mondá: „No, mint vagy, barátom?” Mondá a komondor: „Jól vagyok.” Mondá a farkas: „Látom, mert igen meghízta. Lám, mondám, hogy így léssen. Ez okaért add meg jutalmomat immár a jó tanácsért. Hadd vigyek egy jó báránt el.” Felelé a komondor: „Vaj ne! Kétszer adtál jó tanácsot, és két jó báránt vittél el érötte. Tovább ne nyúlj immár, mert megharagszunk egymással.” Mondá a farkas: „Ne légy oly hálaadatlan! Ha egyebet nem engedsz énnékem, mégis adj valami jó tanácsot, mert igen éh vagyok.” Mondá a komondor: „Ím, jó tanácsot adok. A gazdám mellett a szomszédnak kidőlt a pincének az egyik fala, és ott jó szalannák függnek, sok jó hús és eledel vagyon ott a pincében: Jó bor is vagyon ott, ha bort innyi akarsz: ott ez éjjel ugyan jó lakhatol.” Estve elméne

a farkas, és beméne a pincébe, és sok élést talála ott. És mikoron a jó lakás után szomjúhozni kezdene, vén a borban is, és váltig ivék abba. Midőn a boritaltól megzajosult volna a feje, jó kedvet vén magának, a hordóra felülvén, mondá: „Bizon mikoron estve a falukba bementem, hogy valamit kaphassak, ott hallottam, hogy a pórok a korcsoma háznál, midőn megittasultanak, ottan énekszót kezdöttek, és nagy vígan éneköltenek. Bizony én is azt műveltem: ugyan vígan mondom én is az éneket.” És mikoron ordítani kezdett volna, meghallák az ebek, és ugatni kezdenek. És mikoron feljebb kezdene énekölni, meghallák a szomszédok, és mondának: „Bizony erősen ordít egy farkas. Ugyan kezel vagyon hozzánk.” És mikoron az ordítás után mentenek volna, tehát ímé a pincébe vagyon. És a szomszédok rajta, és ugyan ottan megölelék, mert részeg vala, és nem tudá kiszaladni a pincéből.

ÉRTELME

E fabula előszer inti a családos embereket, hogy a fősvéniséget elhagyják, és az ő családjoknak gondjokat viseljék jó módon, hogy ne éhezzenek meg. Mert ha fősvényen tartják őket, sokkal nagyobb kárt vallnak miatta. Mert a házi nép megbúsul, és mind urát, mind annak jószágát meg kezdik gyűlölni, és nemhogy kártól megoltalmaznák, hanem inkább kárt téznek. Ennek felötte minden dolgokat pokol kedvvel művelnek, noha művelnek valamit.

Másodszor int e fabula, hogy senki oly dologban ne avassa magát, amelyet nem tanolt, nem szokott, avagy mely az ő természetének ellene vagyon. Mert olyan dolgot tisztességödre véghöz nem viszed. Mint itt a farkas, mely természete ellen bort kezdé innya, és bőrével füzete érötte.

HETVENHARMADIK FABULA
A szegénből lött kazdag emberről
és a kazdagból lött szegénről

Egy igen kazdag ember fia vala, kinek az atyja halála után sok marhát hagyott vala. Ez nemigen sok idő múlva alá kezde szállani és igen elszegényedni. Vala ennek egy jámbor vén szomszédja, ki mondhatatlan igen szegény vala, de nem sok esztendeig igen marhás lón és igen megkazdagula. Az ifjú, ki szegénységre jutott vala, a szomszédhoz méne, és szépen szóla annak, mondván: „Én ides uram, jó szomszédom! Mi oka annak, hogy én igen marhás embernek fia lévén annyéra elszegényedtem, hogy csak alég vagyok belé; te kedig oly igen szegény valál, hogy csaknem kuldulásra jött vala dolgod, de mostan igen kazdag vagy. Majd te magad sem tudod marhádnak számát. Kérlek tégedet, jó szomszéd uram, jelents meg énnékem, mi módon jutottál a marhához. Tudod, mely jó szomszédod vala az apám: az ő barátságáért műveld és jelents meg énnékem azt a módot, hogy én is megtanolhassam, mert nyavalyásul vagyon dolgozom.” Mondá a vén szomszéd: „Úgy vagyon. Az apád jó barátom vala, és őérette megművelem és megmondom, miképpen én megkazdagultam. De így, ha senkinek meg nem jelented és meg nem mutatod.” Felele az ifjú, és mondá: „Bizony nem jelentem, meg sem mutatom senkinek.” Mondá a vén szomszéd: „Jó fiam! A te kapud felett két fecske lakik. Ez esztendőbeli nyárba mindenkoron reggel felkelj, mikoron a fecskék reggel énekölni közdnek. És nagy figyelmetességgel hallgass reá, mit mondjanak. Egy napon jeles dolgot hallasz tőlek. Mert ketten csoda dolgot kezdnek egymással beszélni, melyből tanácsot vehetsz és nagy bölcsességet a megkazdagulásra. Mind megmondják azok, hol kell a kécncset keresni, és miképpen kelljen azt találni. Holnap ismeg jőj hozzám, és egy ereklőbe való szent állatot adok; akkoron megmondom, mit cselekdjél avval.” És elméne a vén szomszéd, és vén fel egy csontocskát a földről, és egy zemesbe varrá azt. És másodnap megadá az ifjúnak, mondván: „Ím, szent tetem vagyon ebbe (maga egy lócson-tocska vala). Minden reggel, mikoron meghallgattad a fecskéket, és azok a mezőre mennek, te is elmenj. Először a házba, és a szent tetemmel illessed az asztalt és az ágyat, a padokat, a táltartókat etc. És onnég kijövé, a pitvart, abban a szuszékokat, kádokat etc. Onnég menjél a pincébe, és a szent tetemmel illessed az ászkokat, az ajtókat. Onnég menj az istállóba, illessed a vályókat, az pajtáiban a gyászolokat, a csűrben a csürbálványokat, a kertben a gyümölcsfákat etc. Onnég menj a szőlőbe, és tisztességgel fenn hordozzad az erőklét, és megkörüld a szőlét. És meglátod, jó fiam, mely igen szentséges légyen az erőkle, és mely igen nagy áldomása légyen.” Az ifjú igen megköszenvén, elvivé az erőklét, és úgy cselekdék, miképpen ötet tanította vala a vén szomszéd. Midőn kedig harmadnapig reggel felkölt volna, és a fecskéket megleste volna, tehát mind felesége, mind házanépe erősen aloszik. A szomszédok készen kimennek szántani, és a szőlőbe kapálni. A szomszéd asszonyok tehát megfejték az ünöket, és készen kihajtották őket a több barmokkal egyetembe. Magában kezde ez okaért gondolkodni, mondván: „Bezzek nem jó így! Pokol útban jártam eddig. Nem csoda, hogy elszegényedtem.” És bemenvén a házba, megszólítá a feleségét: „Kelj fel, Rebeka! Emeld fel a nehezedet! Nem jól vagyon a dolog. Nem úgy élnek az emberek. Ott áll az ünő, még berekesztve vagyon a borjú. Maga a szomszédóság készen ki is hajtotta minden barmát.” Reggel ez okaért ekképpen kezdé felköltegötni házanépét, és ő maga is a fecskéknek tanácsát meglesni. Annak utána a szobába menvén az erőklével, és illetvén az asztalt, a padokat etc., látá, tehát mindenütt darab könyerek és maradék borok vannak. Mosatlanok a tálok, töröttek a fazekok, és fél esztendővel gyűtött szemétek, rozsdás nyások, sörpönék és vágókések etc. Annak utána a pitvarba vivén az erőklét, tehát lyukasok a szuszékok, és a disznók behágtanak a kádakba, és nagy kárt töttenek. Ezenképpen a pincében is és a szőlőben csak kárt látta etc. Kezde az okaért ő magába mondani: „Ennek előtte reggel virradtáig és szinte eleget aludtam, annak utána morálván egy kevesik mindjáraást felestökre mentem. Minden gondomat feleségemre és béresimre hattam. Lám, ördegül vagyon dolgozom.

Nem csoda, hogy elszegényedtem. No, nem jó más ember szájával ennyi. No, bezzek a fecskékkel reggel felkelek, és elhordozom az erőklét.” Mikoron esztendeig elhordozta volna ekképpen, hazavivé ennek utána az erőklét a vén szomszédnak, mondván: „Jó szomszéd uram, igen köszönöm tekegyelmednek a jó fecskés tanácsot és a szentséges erőklét. Áldott dolog volt. Igen megszorodott ez esztendőbe minden marhám. Minden elegendem vagyon. De gonoszul valék annak előtte.” Mondá a vén szomszéd: „Megnyitottad-é az erőklét?” Felelé az ifjú: „Nem.” Megnyitá ez okaért a vén szomszéd a zemest, és megmutatá néki a csontot. Mondá az ifjú: „Nem erőkle ez, hanem lócsont.” Mondá a vén szomszéd: „Az tott. Látod-é, hogy nem ez szaporította meg marhádat, hanem hogy mindennap elmenvén, házadhoz és örökségödhöz láttál: az művelte a szaporodást. No, mit tanyítanak a fecskék?” Felelé az ifjú: „Bizony erősen lestem, hogy vélem szóljanak, de soha nem szólának. De addig hallgattam reggel fecsegőtésetek, hogy immár elszoktam a reggeli álomtól, és örömet és minden nehézség nélkül felkelhetek és ottan dolgomat tehetem.” Mondá a vén szomszéd: „Csak ebbe maradj immár, és soha el nem szegényedel.”

ÉRTELME

E fabulának az értelme könnyű. Először azt jelenti meg, honnég legyen, hogy az emberek elszegényednek. Tudniillik ebből, hogy tunyák és restek, és csak a testnek gyönyörűségét keresik. Nem vigyáznak, és reggel az Istennel nem beszélnek, és nem imádkoznak őnéki. Továbbá, hogy hivataljokban restek és gondviseletlenek. Annak utána inti e fabula a resteket és tunyákat, hogy ébren legyenek, és könyöregvén az Istennek, az ő hivataljokban, a munkálkodásban szorgalmatosok legyenek. Mert efféle munkálkodó híveknek munkájokat megáldja az Úr, és ménáját adja. Mint Salomon mondja: Az Úrnak áldomása, a tészen kazdaggá. Ismeg a bölcs: A rest kéz megszegényít. A munkálkodó kéz megkazdagít. Ne várjad ez okaért a sült galambokat az égből szájadba, hanem az Istennek parancsolatjának általa megindíttatván munkálkodjál, és az Isten megáldja munkádat. *Ora et sedulo labora: Et sic habebis multa bona.*

HETVENNEGYEDIK FABULA

Egy farkasról, egy rókáról és a rókának a fiáról

Egy rókának fia lón. Az elmenvén, komává kéré a farkast. A farkas öremest felvévé a komaságot; és nevezék a rókafiat Lupescónak. Egynyíhány hónap múlva eljőve a farkas az ő komához, és mondá: „Jó komám, add nékem a te fiadat, a Lupescót, én gondot viselek reá, és megnevelem, és sok tudománra tanyítom, tudniillik mindazokra a tudományokra, melyeket én tudok, és melyeket én eddig kerestem mind magamnak, mind fiaimnak életünkre. A nélkül is sok fiad vannak. Nem győzed őket tanítanyi, táplálni és tartani.” A róka igen megköszöné a farkasnak, hogy mind ő magáról, mint az ő fiáról gondot viselt volna, kiváltképpen, hogy tanítani akarná a Lupescót, hogy jövendőre mesterségesen tudna éléni. És odaadá néki, az ő komának a Lupescót. Hozzája vévé ez okaért a farkas az ő keresztfiát, a Lupescót, és elballaga együtt véle a falukba az ólok környül, hogy meglátná, ha valamit kaphatnának. És mikoron éjjel semmit nem kaphatna, reggel felméne egy hegyre az ő keresztfiával, a falunak ellenébe, honnég benézhet vala a faluba. És mondá a farkas az ő keresztfiának, a Lupescónak: „Ez éjjel sokat jártam hejába, és igen elfáradtam. Lefekszem ez okaért és nyugszom. De te, jó keresztfiam, vigyázz, és meglásd, mikoron a barmokat kihajtják a faluból, és énnékem renddel megmondjad, hogy annak utána alámenjek, és ennünkvalót foghassak.” És lefeküvék a farkas és elaluvék. A Lupesco kedig virraszta mellette. Hajnalba tehát ki kezdék hajtani a disznókat a faluból nagy csoportokkal. És látván azokat a Lupesco, megszólítá a keresztatyját, mondván: „Keresztapám, keresztapám!” Felelé a farkas: „Mi dolog, jó keresztfiam?” Mondá a Lupesco: „Ím nagy sok disznót hajtnek ki a faluból.” Felelé a farkas: „Hadd járjanak! Nem szeretem a disznókat, mert rú, ondok állatok. Mikoron egyiket megeszem benne, nem győzem megtisztítani a sok sertőktől. Egy hétig is tökerögnek a hasamba. Légy veszteg csak, és vigyázz!” És ismeg elaluvék. Egy kis idő múlva ismeg mondá a Lupesco: „Keresztapám, keresztapám!” Felelé a farkas: „Mi dolog, ídes keresztfiam?” Mondá a Lupesco: „Íme nagy sok ökröket hajtnek ki a faluból, az ünőcsorda is utána jó.” Mondá a farkas: „Hadd járjanak. Nem kedvelem azoknak húsát. Igen goromba húсок vagyон, és kemény a bőrek.” És ismeg elaluvék. Egy kis idő múlva ismeg megszólítá Lupesco a farkast. Felelé a farkas: „Mit látsz?” Mondá Lupesco: „Vajki szép juhokat hajtnek ki, ugyan sokat kedig.” Mondá a farkas: „Hadd járjanak! Bizony jó húсок vagyон ugyan, és igen szeretném. De tudja az ördeg, ennyi sok pásztorok és nagy komondorok vannak környüle, hogy senki hozzá nem fér. Ha odaballagok, mihelt meglátnak az ebek, ottan ugatni kezdnek, és a pásztorok hurogatni. Úgy szégyellem, hogy ugyan megpirult orcával kell elmennem onnég. Hadd járjanak ez okaért! Vigyázz oda!” Azonközbe kezdék a méneseket kihajtani a faluból. És monda a Lupesco a farkasnak: „Keresztapám, keresztapám, ím a méneseket kezdik kihajtani.” Felelé a farkas: „Jól vagyон. Reá vigyázz, hová hajtják őket.” Annak utána mondá Lupesco: „Ím szinte jó helyre hajtják, a fübe, az erdő mellé, ama ritka fák közükbe.” Mondá a farkas: „Jól vagyон.” És felkelvén, mondá a Lupescónak: „Jere, lásd meg mesterségemet és tanold meg.” És midőn a bokrok között igen lassan a ménesekhöz ballagott volna, egy igen kevér lovat megkapa hirtelen az orránál, és levoná azt a földre és megfojtá, és a keresztfiával megévé. És midőn az erdőbe járnának, mondá a keresztfiának: „No, ídes keresztfiam, jóllakál-é? Mint tetszik e mai felestők?” Felelé a Lupesco: „Bizony jó. Igen jó ídes húsa vagyон a jó kevér lónak.” És menet mondá a Lupesco ő magában: „Immáron jól vagyон dolgom, mert jó mester-séget tanoltam. Elélhetek immár: az anyámat is eltáplálhatom.” És szólván a farkasnak, mondá: „Kérlek, ídes keresztapám, ne legyen ellened: Én hazamegyek az anyámhoz. Mert immár elég mesterséget tudok, nem kell énnékem több tanítás. Ha valamit izensz az anyámnak, megművelem és megmondom.” Felelé a farkas: „Nem mégy, mert még igen keveset tanoltál.” Mondá a Lupesco: „Kérlek, hadd menjek el. Nyilván tovább nem maradok.” Mondá a farkas: „Én azt mondom, ne menj el. Mert igen félek, hogy megbánod. De ha egyebet nem akarsz benne tenni, ottan menj el, és mondj keszenetemet az anyádnak.” Midőn Lupesco az anyjához jutott

volna, megijede az anyja rajta, és mondá: „Mi dolog, fiam, hogy oly igen hamar visszajöttél?” Felelé Lupesco az anyjának: „Azért, hogy eleget tanoltam keresztapámtól. Oly mesterséget tanoltam tőle, hogy könnyen immár élélhetek, tüteket is eltáplálhatom, valamennyin vagytok, és nemigen nagy és erős munkámmal.” Mondá az anyja: „Hogyhogy tanolhattad oly igen hamar ezt e nagy mesterséget?” Felelé Lupesco: „Mi gondod vagyon erről? Én megtanoltam, s tudom. Jere ez okaért velem, és téteménnyel megmutatom.” Elméne ez okaért az anyja véle. És Lupesco vivé az anyját a falu mellé, és ott leselkedék, hogyha valamit kaphatnája. De nem találta semmit. És hajnal felé mondá az anyjának: „Jer, menjünk fel a hegyre, mely a falu előtt vagyon.” És mikoron felmentenek volna, mondá Lupesco az anyjának: „Igen elfáradtam e kerengéssel, ídesanyám, és lefekszem és aluszom, te kedig vigyázz virradóra a falura, és megmondjad énnékem, micsodaféle barmokat hajtnak ki a faluból.” Leüle az anyja, és vigyáza. És midőn megvirradott volna, látá, tehát egy nagy csorda disznót hajtnak ki. És megszólítá az anyja a Lupescót, mondván: „Íme, ídes fiam, sok disznót hajtnak ki a faluból.” Felelé Lupesco: „Nem kedvelem a disznóhúst. Igen sok sörtéje vagyon, azok torkomban megakadnak, és egy egész hétig is veszedésem vagyon vélek. Hadd járjanak!” Egy kevés idő múlva mondá az anyja: „Íme, ídes fiam, a tehéncsordát hajtják ki a faluból.” Felelé Lupesco: „Nem kedvelem azoknak húsát, mert igen kemény, és nehezen emészthetni; a bőrek is igen kemény és erős. Hadd járjanak!” Ismeg egy kevés idő múlva mondá az anyja: „Ídes fiam, sok juhokat hajtnak ki a faluból.” Felelé Lupesco: „Igen jók volnának ezek, de sok pásztorok és komondorok vannak környülek, és mihelyt meglátnak, ottan hurogatni kezdenek. Hadd járjanak!” Végre mondá az anyja: „Ídes fiam, ám a ménescsordát hajtják ki a faluból.” Felelé Lupesco: „Jól vagyon. Vigyázz reája, ahová hajtják őket.” Mondá az anyja: „Ám az erdő mellé hajtották őket a fűbe, a ritka fák közübe.” Felkele ez okaért Lupesco, és mondá: „Jere, ídesanyám, ím megmutatom mesterségemet.” És mikoron alámentenek volna, mondá Lupesco az anyjának: „Ídesanyám! Menj fel amoda a dombra, és onnég megnézzed mesterségemet. Ezennel igen jól tartlak.” És elméne igen lassan a bokrok között, és addig méne, méglen a méneshöz jutna. És oda szekölvén, egy igen kevés lónak az orrára csüggelődék, erősen egybeharapván a fogakat, és azt tudá, hogy a keresztatyja módjára a lovat levonhatja és megfojthatja. De a ló fenn hordozá a Lupescót, és elfutván, a pásztorokhoz vivé. Mert úgy harapta vala Lupesco az ő éles fogait egybe, hogy annak utána a ló orrából ki nem vonható. Látván Lupescónak az anyja, hogy a ló vinni kezdé Lupescót a pásztorok felé, igen kezdé kiáltani, mondván: „Lupesco, ídes fiam, hadd el a ragadománt! Hadd el a lovat!” És mikoron az anyja látá, hogy a pásztorok nékifutamodnának pálcákkal és botokkal, és eszébe vennéje, hová menne a vége, feje előtt egybe kezdé kulcsalni a két első lábát, és jajgatni és sírni kezdé, és mondá: „Jaj, én ídes fiam, jaj, én ídes fiam! Ó, miért siettél oly igen hamar az oskolából? Ó, igen hamar löttél volt mesterré! Miért nem engödtél a te jámbor anyádnak? Ó, nyavalyásul tanoltad mesterségödet! Elvesztötted, mind magadat s mind engemet! Jaj, fiam, jaj!” Azonközbe a pásztorok leragadák Lupescót a kevés lónak orráról, és megbotolák a fejét, és levonák a szép sima veres bőrét.

ÉRTELME

E fabula jelenti meg annak bolondságát, ki előbb akar mester lenni, hogynem mint tanoló. Ez a bolondság igen köz az emberek között. Mert az ördeg a bűnnek általa ezt e mérges magot és kövélséget hintötte a természetbe, hogy az ember nem elégöszik meg az ő hivataljával és abban való munkájával, hanem mindenkoron feljebb ügyeközik, és nem mértékli meg az ő erejét és tehetségét, hanem oly dologban avatja magát, mely ereje előtt vagyon. Innég léssen annak utána a nagy sok szégyen, kárvallás és veszedelem. Ha ez okaért úgy nem akarsz jární, mint a bolond Lupesco, tehát vedd eszedbe magadat. Tanolj előszer, és úgy fogj annak utána a mesterséghöz. Hadd el a kövélységet, és alázd meg magadat. Sulyogasd és megmérjed erödet, és úgy kezdj dolgaidhoz.

HETVENÖTÖDIK FABULA

A komondorról, farkasról és kosról

Egy családos embernek egy nagy juhnyája vala. A mellé nevelt vala egy igen nagy komondort, mely őrzi vala a juhokat. Ez kedig, miérthogy igen nagy és fene vala, elijeszti vala a farkasokat, hogy nem mernek vala a nyájhoz jóni. Ha kedig odaoroszknak vala, a komondor mindjára utánok futa, és elérvén, megmará őket. Végre meghala a komondor, és a pásztorok igen bánkódván rajta, mondának: „Megyünk? A jó vigyázó és erőző oda vagon. Bezzek tízszer nagyobb vigyázásunk lészen immár.” Hallván azt egy nagy kos, mondá a pásztoroknak: „Én igen jó tanácsot adok tünéktek, ha fogadjátok. Vonjátok le a bőrt az komondorról, és nyírjétek engemet, és szarvaimat lefűrészeljétek, és énreám adjátok a komondornak a bőrét, és a farkasok meglátnak engemet a nyájnál, és nem mernek odajóni.” Mondának a pásztorok: „Jó lészen.” És azt művelék. Megláták ez okaért a farkasok a kost a nagy komondor bőrében, és félének tőle, mert ugyan a komondornak vélik vala lenni. Egynyíhány idő múlva eljőve egy igen éh farkas, és elragadá egyiket a bárányok közül, és elfuta véle. A kos nagy hamarsággal utána, és midőn közel elérte volna a farkast, hátratekénthe, és annyéra elijede a nagy komondor szabásó kostól, hogy ugyan ottan elhánna a nemjót, és igen kezde futni. Utána kedig nagy sietséggel a komondorbőrbeli kos. És nagyobbban kezde ijedni, annyéra, hogy ismeg elszalasztaná a gonosz bűzübe. És inkább futni kezde. Ismeg a kos utána. Azonközbe a bokrok közübe szalada be a farkas, és a kos utána. De ottan megakada a kos a komondor bőrével a bokrokon, és azok elszagatták a komondorbőrt róla. Látván azt a farkas, ottan megismeré őtet, és hozzásietségén, mondá: „Mi dolog? Kicsoda vagy te?” És a kos megijede, és mondá: „Ím, látod, egy szegény kos vagyok.” Mondá a farkas: „Ha egy szegény kos vagy, mire merészletted ezt rajtam művelni? Miért gugoltál olyformán?” Felelé a kos: „Csak csúfságban műveltem.” Mondá a farkas: „Jere utánam. Megmutatom szömlátamást, ha énnékem csúfság volt, avagy nem.” És oda, a helyre vivé, ahol az üzéskor elhánna vala a nemjót, és megmutatá néki, mondván: „Micsoda ez? Nem csúfság tekörte ezt ki a belemből.” Annak utána elvivé őtet a második helyre, ahol elejtötte vala a büdest, és mondá néki: „Minek mondanád ezt? Csúfságból esött-é ez? Nem kicsin ijedségből lött ez, higgyed, jó kos bátyám. Ez okaért megtanítlak, hogy másszor hátrahagyod a csúfságot.” És hozzákapván, ledöté a szegény kost, és megfojtá és megévé.

ÉRTELME

E fabula szolgál a közembereknek, kiknek az Úristen nem adott ennyi ajándékokat, mint a többinek, kiket feljebbvaló rendre emelt. Inti ez okaért azokat, hogy a bölcseknek, eszesöknek, vitézöknek, jeles férfiaknak, kiknek az Úristen dolgokat elővitt, és kiket felmagasztalt, dolgaiban ne avassák magokat, és azokkal ne társolkodjanak egybe, semmit se indítsanak ellenek, mert akármit kezdjenek ellenek, akárminémű bátorságot mutassanak ellenek, azért ugyan végre nem vihetik. Csak tettetes dolog afféle, és valóba semmi. Ezért látod a minden üdöbéli példákából, hogy akik valamit az elrendelt fejedelmek ellen indítottanak, hogy véghöz nem vihatték, hanem mint a szegény kos, úgy jártának etc.

HETVENHATODIK FABULA

Egy emberkéről és egy oroszlánról

Vala egy zömök emberke. Ez erdős helyen lakik vala, és ott keresé életét földásással, vetéssel, favágással etc. Lakik vala kedig ott az erdőben egy oroszlán, mely nagy sok kárt téssen vala az emberkének. Mert vetését elnyomodja vala, és egyéb sok bosszúságokat művele rajta. Az emberke megharagvék az oroszlánra, és sokféle töreket kezdé vetni az ösvényeken, hogyha valamiképpen megejthetné az oroszlánt. Eszébe vévén azt az oroszlán, félni kezdé az emberkének csalárdságától, és mondá ő magában: „Igen okos ez a perentölke. Nem nyugszik, méglen valamiképpen megejthet.” És hozzája vévén az ő kisfiát, elhagyá azt a földet, és más földre méne lakni. Egynyíhány esztendő múlva mondá az ifjú oroszlán az atyjának: „Ídesatyám, mi dolog ez, hogy igen sován földén lakunk? Mindéltig itt laktunk-é, avagy más földről jöttünk ide?” Felele az atya, s mondá: „Nem mindenkor laktunk itt, hanem igen jó, szép, zsíros és kies földén laktunk azelőtt. De egy emberke miatt el kelle onnég búdosnunk.” Mondá az ifjú oroszlán: „E szégyen dolog, hogy egy oroszlán búdosóban essék egy perentel miatt. Bizony én odamegyek, és bosszút állok rajta.” Mondá az agg oroszlán: „Vaj ne menj, jó fiam, mert az emberke igen okos, és nagy bölcsessége vagyon. Mihelt odamégy, utánad ólálkodik, és meg nem szűnik, méglen valahol törben ejt és megöl.” Felelé az gyermekdid oroszlán: „Életemre mondom, hogy abból nem fogadom szódat, hanem elmegyek, és erről e nagy bosszúságról bosszút állok.” Mondá az atya: „No, elmehetsz, de bizony jól tudom, hogy megbánod.” A fia nem gondola véle, és elméne. Az úton menvén, talála egy lóra, mely az út mellett jára, és eszik vala a fűben. Annak túros vala a háta, és igen esztevér vala, annyéra, hogy csak a csontja és bőre vala. Mondá annak az ifjú oroszlán: „Bezzek rútul vagy! Kicsoda szörzett olyformán?” Felelé a ló: „Egy emberke vagyon itt a pusztában, az jó reám, és megfog, és zabolát vet szájamba, és nehéz nyeretget vet hátomra, és reám ülvén té s tova megyen rajtam, és jargal széllal az ő akaratja szerént. Ekképpen vesztötte a hátamat, és csak alég vagyok belé.” Mondá az ifjú oroszlán: „No, ne bánkódjál! Bizqny ezennel megállom bosszúdat az perentel kurvafián.” És onnég előbb menvén talála egy ökerre. Az is igen esztevér vala, és a nyaka felhámolt és felcsumózott vala; az oldali is hoportosok valának. Megkérdé kedig az ifjú oroszlán az ökret: „Bezzek hitvánul vagy benne! Kicsoda szörzett tégedet olyformán?” Felelé az öker: „Egy emberke lakik itt kezel, az fog be szinetlen a járomba, és esztene vagyon, avval gyakja az oldalimat, és úgy hajt a szekérbe; abba vesztem oly igen, mert nincsen nyugodalmom tőle.” Felelé az ifjú oroszlán: „No, ne bánkódjál! Ezennel megállom bosszúdat. Megtanítom a lator perentelt, hogy többszer sem tégedet, sem mást meg nem bánt.” És midőn elejbe néze, láta egy embernyomot, és mondá: „Micsoda ez?” Mondá az öker: „Az emberkének lába nyoma ez.” Megaraszolá a gyermek oroszlán a nyomdékot, és mondá: „Ó, kurta kurvafia! Ki revid lábocskája vagyon! Hogyhogya tehet ez oly igen nagy dolgokat? Kérlek tégedet, vígy reá engemet, és mutasd meg énnékem.” Mondá az öker: „Amhol vagyon a hegyen fenn.” Mondá az oroszlán: „Mi ördeget csinál? Nem tudom, ha táncol-é, avagy mit művel.” Felelé az öker: „Nem látod-é, hogy kapál?” Felkiálta ez okaért az ifjú oroszlán, és mondá: „E, te lator perentel! Sok latorságot műveltél az apámon és a több vadakon. Nem tudod-é, hogy az apám a király minden vadaknak? Bizony ezennel megfizeted, mert bosszút állok rajtad.” Az emberke mutata néki egy nagy botot, egy fejszét és egy hegyes tört, és mondá: „Te kevély ledér, jőj fel csak! Ím e nagy bottal agyonütlek, és e hegyes törrel véredet vészem, és e szekercével megkoncolom húsadat. Jőj fel csak!” Elcsodálkozék az oroszlán emberkének meréségén, és mondá: „Igen fenn vagy véle; de meglátod, hadd mehessek fel csak, alább hagyod.” Mondá az emberke: „Mit akarsz? Minem jámbor és eszesb vagy az apádnál! Lám, avval tudtam egybeférni, midőn itt lakik vala, és jó barátságunk volt egymással; nem tudom, mit akarsz te!” Felelé az ifjú oroszlán: „Az apám mást mond: ugyan azért jöttem én ide, hogy bosszút álljak rajtad.” Mondá az emberke: „Bezzek nem mást mond. Meghallanád, ha én is szömbe volnék.” Mondá az ifjú

oroszlán: „Jere tehát, légy szembe az apámmal.” Felelé az emberke: „Bátor. Meglátod, hogy úgy leszen, amint én megmondottam.” Mondá az oroszlánfiú: „Jere alá tehát.” Felelé az emberke: „Tetszik, hogy bolond vagy, mert még az igaz utat sem tudod. Jere fel, itt mind e bércezen menjünk elő az erdőn által; sokkal hamarabb leszen, mert általút ez. Két nap is előbb jutunk oda, hogynem mint az úton, melyen te eljöttél.” Felméne ez okaért a fiú oroszlán, és együtt indula az emberkével. Az emberke kedig vezérli vala az oroszlánt ösvénökre, ahol kelepcéket és töreket vetett vala a vadoknak. És mikorontan az erdőbe jutottanak volna, mondá az emberke: „Nem jól cseleköszem, megbocsásd, mert tenéked kell elöl járnod, mert király fia vagy.” Elöl megyen vala ez okaért az oroszlánfiú nagy kevélyen, és utána jődögél vala az emberke a hosszú bottal. És minekutána valamennyére bementenek volna az erdőbe, ottan törben akada az oroszlánnak első két lába, és a tör egybekötélédé a két lábát. És kiáltani kezde az fiú oroszlán, mondván: „Emberke, emberke, siess utánam! Soha nem tudom, micsoda vagyon itt a fűben: egybeszorítja a két lábomat; majd el sem járhatok.” Felelé az emberke: „Menj előbb csak; nincsen semmi. Valami szederi általnött az esvényen, abban akadtál: nem árt.” És az oroszlánfiú előbb kezde menni nagy nehezen, mert mind jobban-jobban kötölédik vala a két lába a járásban. És midőn nemigen messze ment volna, az utolsó két lábával is törbe esék. És midőn elő igyeköznék menni, nem lelete, hanem eldőle. És erősen kiáltani kezde: „Emberke, emberke, jőj éleste; nem jól vagyok.” És eljövén az emberke, mondá az oroszlánnak: „Mi lele?” Felelé az ifjú oroszlán: „Soha nem tudom, micsoda szorította lábaimat egybe. Fél nyomaig sem mehetek.” Mondá az emberke: „Úgy kell kövély latornak! Miért jöttél ide, te kevély ledér? Mi járásod volt a földön? Nem tudod-é, hogy enyim ez a föld? Az ageb lator apád szinte így járt volna, ha fel nem szögte volna a fűrhalót, és más földre nem ment volna lakni. No, állj bosszút immár. De jó oskolában jöttél, megtanyítlak, hogy másszar otthon ülsz.” És kínálni kezdé őtet a köszvényyel, a nagy bottal, és igen megveré őtet. A megveréskor kiáltani kezde a fiú oroszlán, és mondá: „Ó, ember uram, én ides uram. Ne verd a hátamat, se a hasamat, hanem verd a füleimet, miérthogy nem akarták az apám beszédit hallani, és verd a szüvemet, miérthogy nem akart az apámnak jó tanácsának engödni. Mert ő mondja vala énnékem, hogy ide ne jönék, mert te lagnál itt, és igen okos volnál. Megmondja vala, hogy így fognék jární, ím szavát nem fogadtam, és mint jártam.”

ÉRTELME

E fabula ezt jelenti, mint járjanak azok, kik elhiszik magokat, és erejekbe bízván megvetnék mind szüleiknek, mind jámbor vénembereknek minden jó adott tanácsokat. Tudniillik, hogy az ő kevélységökben megcsalatkoznak, és nagy szégyenekbe és halálos veszedelmekbe esnek. Mert nagyobb az okosság és bölcsesség a nagy erőnél. Ez okaért erődbe ne bízzál, és el ne hidd magadat. És meg ne utáld senkit, noha kicsidnek és alávalónak tetszik tenéked, akit megutálsz. Mert csakhamar terténhetik, hogy az, akit te semminek véled, terajtd hatalmat vészen, és győzedelmével nagy szégyenbe bekever. Tudod a Dávidnak és Góliátnak históriáját. Noha Góliát, a nagy óriás híres-neves vitéz megutálá a szegény perentelt, Dávidot, de azért ugyan meggyőzeték tőle.

HETVENHETEDIK FABULA

A kösseléről és hollóról

Egy kesselő aláröpile nagy sebességgel egy igen magas kőszikláról, és a juhnyájából ragada egy báránt, és azt elvivé. Látván azt egy holló, mondá: „Szép dolog ez. Mit járok én is a dögök után? Bizony én is azt művelem, amit a kesselő, és mindennap jó új húst ehetem, és ugyan jóllakhatom.” Nagy sebességgel ez okaért ő is a nyájra röpile, és körmeit erősen beveré egy báránnak a hátában. Futni kezdte a szegény bárán, és a hollót a hátán hordozni. Meglátá azt a pásztor, és nagy sietséggel odafutamék, és megkapá a hollót. Mert annyéra beverte vala a körmeit a báránnak a hátába, hogy soha onnég ki nem vonhatá. És minekutána megfogta volna, mind a két szárnyát elvágá, és hazavivé a gyermekskőknek, hogy azok játszadoznának véle. A szomszédság látván a kurta hollót, megkérdők tőle, kicsoda és mi állat volna ő. Felelvén a holló, mondá: „Azelőtt vélekődésem és akaratom szerint kesselő valék, de most látom, hogy kurta holló vagyok.”

ÉRTELME

E fabula erre tanít, hogy megmértékeljed magadat, és erőd avagy tehetséged szerint kezdjed a te dolgaidat. És hogy erődnek felötte semmit ne kezdj. Ha valakit látsz, ki jeles és csodálatos dolgokat cselekszik, ne légy te majomtermészetű, hogy te is mindjára kövessed. Egyült nincsen értéked hozzá, hogy tisztességödre végrevihessed. Sok saru vagyon a vargamesternél, de nem mindenik illik lábadhoz: ki kicsin, ki nagy. Ha ezt mondod: Én is ember vagyok, amaz is csak ember: úgy vagyon. Ez is Mátyás, amaz is Mátyás, de azért más a Mátyás király, más ismeg Mátyás kovács etc.

HETVENNYOLCADIK FABULA

Egy rókaról és egy bakról

Egy róka és egy bak úton járnak vala egymással. És mikoron igen szomjúhoznának mindketten, találának az út mellett egy kutat. És beletekintvén a bak, mondá: „Fráter róka! Bezzek jó volna ebből innya! De hitván pórok laknak itt e vidékbe, hogy sem kankorikot, sem vedret szöröznek melléje. Megyünk?” Mondá a róka: „Bizony meghalunk szomjúval, ha belé nem hágunk.” Mondá a bak: „Nem mély, amint látom. Jere, hágjunk belé.” És alászekelék a bak a kútba. A róka is utánaszekelék. És mikoron kívánságok szerént ugyan eleget ittanak volna, környül kezdte tekinteni a bak, és mondá a rókának: „Itt benn vagyunk ugyan, eleget is ittunk, de hogy-hogy mehetünk ki innég?” Mondá a róka: „Könnyű dolog ez. Ágaskodjál fel szépen egyenesen a fal mellett, és én felhágok reád a vállodra, és onnég a fejedre, és arról annak utána kiszokelem, és kezemet alányújtom, és tégedet is felvonszom.” Mondá a bak: „Bizony jó lészen.” És nekitámaszkodék a falnak. A róka kedig felhága a baknak szarvaira, és azokról kiugordék a kútból. És mondá a baknak: „Ha igen bánod, jőj utánam.” Mondá a bak: „Nyújtszetsze a kezedet!” Felelé a róka: „Majdan kezemet nyújtom büdes agebemnek! Csak meg nem öltél az úton nagy sok posszogásoddal. Jó helyen vagy! Légy ott csak!” Mondá a bak: „Jól adták reád a nevet, hogy ravasznak neveztenek. Egy hógyagazó és fondarló marcana latorka vagy.” Felelé a róka: „Te egy bolond számár vagy! Kár, hogy oly szép ősz szakállod vagyon. Bolond, hogy nem gondolád meg előszer, hogy ha beszeknél a kútba, miképpen ismeg kijöhetnél belőle. Légy ott csak. Jó híves helyen vagy.” És ott hagyá a szegény bakot a kútba.

ÉRTELME

E fabula erre inti az embert, hogy meglássa, kivel társolkodik egybe. Mert nem úgy kell az embert ítélni, amint kívül látod. Mert gyakorta szép szín alatt és ártatlanságnak palástja alatt egy igen ravasz álnak lator lakik. Ennek utána erre inti az embert, hogy vakmerő bátorságból, magagondolatlanul semmihöz ne kezdjen, hanem mindennek, amit kezdeni akar, előszer meggondolja a végét. Így jó lészen mindaz, amit akar kezdeni. Vajki nehéz a meglött dolgot visszavonni, avagy a lött dolog után tanácsot találni.

HETVENKILENCEDIK FABULA

A kakasról és a macskáról

Mikoron egy macska megéhezött volna, a kert megött megfoga egy kakast, és mellyeszteni kezdé azt. És mondá a kakas: „Mit csinálsz? Mire műveled ezt rajtam? Lám, soha nem bántottalak sem tégedet, sem a te nemzetségedet.” Felele a macska, és mondá: „Mit mondasz? Méltán halálnak vagy fia. Mert nyughatatlan állat vagy. Kiáltásodnak soha nincsen vége. Éjjel sem ember, sem egyéb lelkes állat nem nyughatik tőled.” Felelé a kakas: „Minem az embereknek gonoszára művelem azt. Hanem felserköntem őket, hogy vigyázzanak az orvosok ellen, hogy el ne lopják marhájakat, és hogy a munkára reggel felkelhessenek, hogy jól élélhössenek.” Annak utána kárhoztatni kezdé őtet a macska, és mondá: „Ocsmány és undok állat vagy, és bujaságodnak nincsen vége. Nem gondolsz sem anyáddal, sem nénéddel, sem húgoddal, hanem általmégy a dologban, annyéra, hogy tízszer is méltó vagy halálra.” Felelé a kakas: „Bizony evvel én vétket nem tészek. Mert hivatalomban híven eljárók, és a gazdának hasznot teszek, mert ekképpen sokat tojnak a tyúkok, és igen megszapornak.” Mondá a macska: „No, a te disputálásodnak nincsen vége. Eleget felelsz és okokat adsz. De avval nem tölík be a gyomrom; én kedig nem akarok ma böjtelni. Ez okaért megmellyesztlek és megészlek.” És ottan megövé.

ÉRTELME

E fabula azt jelenti meg, minémű természetűek legyenek a gonoszságosok: Hogyha valami ártalmasságos dolgot végözhetnek szüvekben valaki ellen, soha nem tudják azt megváltoztatni. És semmit használ őnálók sem Istennek emléközeti, sem Istennek igéje, sem ígélet, sem fenyeöötés, sem mennyország, sem pokol, sem semmi. Akármit mondasz és prédikálasz a farkasnak: ő mindéltig csak báránt mond. Ez okaért megójad magadat afféle gonoszságosoktól.

NYOLCVANADIK FABULA

Egy rókaról és szederiről

Egy róka beméne egy csüres kertbe, hogy valamit fogna ennyivalót. Midőn meglátták volna az ebek, utána kezdének futni és erősen kergőtni. Felkapa ez okaért egy szederibokorra, hogy azon felvonná magát, és a sevényen általszökelhetnék. De mikoron a szederibokorhoz kapott volna, a bokornak tevisi mind bemenének kezébe, és erősen megsérték és megsebesíték a kezét, és megtekéntvén a kezét, mondá: „Hamis gonosz állat vagy! Mert segítségért kaptam hozzád, de te viszonttag megsértötted és megsebesítötted a kezemet. Nem jámborság tetőled!” Felelé a szederi: „Hallod-é! Jól ismerlek, ki légy. Miért kapál hozzám? Félek vala tőled, mert vélem vala, hogy úgy kapsz hozzám, mint minap a szomszédnak gúnarához. Lám, az sem vétett vala tenéked semmit; azért hozzákapál, megfogád és kegyetlen megöléd. Ez okaért vedd jó néven ezt tőlem, és másszor senkihöz ne kapj.

ÉRTELME

E fabula erre int, hogy az ember igen jól meglássa, kihöz folyamik tanácsért és oltalomért. Mert gyakorta lészen, hogy oly helyre siet az ember tanácsért, és oly embernél keres oltalmat, honnég annak utána bántás, kár, nyavalya érközik. Mert aki ő magában mérges és gonosz, hogyhogy adhatna az másnak jó tanácsot? Hogyhogy oltalmazhatna az valakit? A gonosz és ártalmas természetű gonosznál egyebet soha nem tud cselekdni. Ez okaért meg ne közesülj az istentelenekkel, hanem távoztasd el az ő barátságokat etc.

NYOLCVANEGYEDIK FABULA

Az emberről és a halványról

Egy embernek egy bálványa vala, kit feltött vala az ő házába, és nagyon szolgálmas vala annak tiszteletiben. És minekutána nagy ájítatossággal könyörgött volna néki, hogy jó szerencsét adna néki és előmentet dolgaiban, semmit nem használa véle, hanem napról napra szegényebb lészen vala. Végre eluná az ember a sok hejába való szolgálatot, és megbúsulván, megkapá lábánál fogva a bálvánt, és a fejével a falhoz kezdé azt ütni, mondván: „Bizony hejába nem szolgállok.” És midőn keményen a falhoz ütötte volna, meghasada, és letörék a feje. És ottan egy gira arany kiesek belőle. És az ember felszedegöte azt, mondván: „Ó, visszafordult te gonosz állat, mely igen ájítatosan szolgállok tégedet, és kívántam, hogy segítségül lönnél szegénségemben, és jó szerencsét szörzenél énnékem, de soha nem segítél semmivel, hanem mind magadnak koporítottad az aranyat. Mostan kedig, hogy berontottam agyadat, ím, elég aranyat adtál, és minden szegénségemből kisegítettél.”

ÉRTELME

E fabula ezt jelenti, hogy a családos ember hejába kedvez a gonosz családjának. Mert oly igen megátalkodtanak és megkeményedtenek a gonoszok az ő gonoszságokba, hogy hízelkődéssel, ködvezéssel, jó cselekedéssel soha semmi hasznokat nem veheted. Ez okaért szükség, ha azt akarod, hogy valami jót és hasznos dolgot cselekdjenek, hogy jó sompálca és bot legyen kezedbe, és avval bírjad gonosz keménségöket. Azért mondották a régiek: Malo nodo, malus querendus est cuneus: A gonosz göcses fát ha meg akarod hasítani, tehát sulyok és vasék kell hozzá. Item: nux, asinus, mulier, familia non faciunt fructum nisi vapulent. A diúfa; szamár, gonosz asszonyember és házi nép nem terem gyümölcset veretlen.

NYOLCVANKETTEDIK FABULA

Az egerökről és macskáról

Egy macska eszébe vevé, hogy egy házban sok egerek volnának. Bebújék ez okaért abba a házba, és sokat foga meg az egerökben, és egymás után megövé azokat. A több egerek azt eszekbe vevén, egybegyűlének, és tanácsot tartanak egymással, mit kellene művelniük, hogy a macskától megmeneködnének, hogy magvok ne szakadna miatta. És azt végezék, hogy tovább egy egér se laknék alatt a házban, hanem ott fenn a ház héján lennének és laknának, ahová a macska nem mehetne. Megérté a macska az egereknek tanácsát, és igen kerese módot hozzá, hogy ő is felférközhetnék a ház héjára. Mikoron kedig fel nem férkezhetnék, felfüggeszté magát a házba az utolsó két lábával egy faszegre a falon, és úgy tetté magát, mintha megholt volna, és úgy lesé ott az egereket. Mikoron kedig az egereknek az egyike alájött volna, és a padlásról meglátná ott függeni a macskát, mondá: „Vajon micsoda függ ott a szegen? Talám valami fúót függesztöttek oda. No, vagy fúó, avagy nem, de bizon innég alá nem megyek. Vaj ha a nyaka környül fojtották volna a kötelet, és azon függnél a szegről alá. Légy ott csak: hejába leselködel etc.”

ÉRTELME

E fabula megírja az eszes embernek dolgát. A bolond ember nem tudja magát eszébe venni, akármint megcsalják őtet. De aki eszes, tehát ha azt egyszer valaki megcsal, annak soha nem hiszen többszer, akármely igen szép szót adjon a csalárd néki. Nagy nyavalya ez az emberekben, hogy gyakorta esztelenbek az oktalan állatoknál. Mert ahol a szamár egyszer elesik, oda soha többszer nem hajthatod. De az ember hiszen a csalárdnak. Efféle kábaság énbennem is vagyon, noha gyakorta nagy bút és kárt vallottam.

NYOLCVANHARMADIK FABULA

Egy juhásztor gyermekről

Egy pásztorgyermek legeltöti vala az juhokat egy dombon. Ez gyakorta kiáltani kezdte a szántóknak. „Tolvaj, tolvaj! Ne hagyjatok, ne hagyjatok! Mert a farkas jött a juhok közikben.” Hallván azt a szántók, elhagyák szántásokat, és a gyermekhez sietének mindnyájan, hogy megszabadítsanak a juhokat a farkastól. És mikoron odamentenek volna, ottan kacagni kezdte a gyermek, és megmeveté a szántókat, miérthogy megcsalta volna őket. Ez kedig gyakorta lőn. Nem sok idő múlva ugyan valóba eljőve a farkas, és szaggatni kezdé a juhokat. Ottan kiáltani kezdte a gyermek: „Tolvaj, tolvaj! Ne hagyjatok, jó uraim! Mert a farkas mind leszaggatja a juhokat.” De a szántók nem hívék a gyermeknek beszédét, miérthogy azelőtt hazugságával gyakorta megcsalta vala őket. És mikoron senki nem jőne segítségre, és a farkas nagy sokat leszaggatna a juhokban, odafutamék, hogy a pálcával elűzné a farkast. Látván a farkas, hogy csak gyermek volna, reáje tére, és őtet is lemará. Ekképpen vévé a hazugságnak hasznáját.

ÉRTELME

E fabula erre int, hogy az ember az igazmondást szeresse és kövesse, és a hazugságot gyűlölje és eltávoztassa. Kiváltképpen az ifjak. Mert szidalmas dolog a hazugság, miképpen szép jószág az igazmondás. A hazugság soha nincsen szégyen és kár nélkül. A hazugsággal általmehetni az országon, de nem jöhetnek vissza. Aki egyszer hazugságban találtatik, vajki nagy kárt vall. Mert másszor, ha szinte igazat mond is, azért ugyan nem hisznek néki.

NYOLCVANNEGYPEDIK FABULA

Egy hangyáról és galambról

Egy hangya igen szomjú lévén, kényszerítették a forráskútra menni, hogy ott innék. És midőn aláhajolna, hogy innék a vízbe, ottan beleesék a vízbe. Áll vala kedig egy fa a kút mellett, melynek ágai a kút felüben érnek vala, melyeken egy galamb ül vala. Ez látván a fáról a hangyát, hogy veszednék a vízbe, egy ágocskát leszegdöle a fáról, amelyen ül vala, és azt hagyítja a kútba. Arra mindjárt felmászka a hangya, és azon nyugodván, kimászka a kútból, és megmenekődék a haláltól. Azonközbe juta egy madarász. Az látván a galambot a fán, mindjárt vén egy hosszú rudat, és lépet ragasztá annak hegyire, és lassan-lassan fel kezdé azt a fának ágai között tolni, hogy avval megfogná a galambot. Mikoron kedig ezt látta volna a hangya, hamar odasiete, és a madarásznak a lábán felmászka, és erősen megcsipé azt, annyéra, hogy a madarász leejtá a lépes rudat. És hallván a galamb a rúdnak zörgését, megijede, és látván a madarászt, elméne: ekképpen megmenekődék a haláltól.

ÉRTELME

E fabula erre int előszer, hogy az ember jámbor legyen, és senkinek ne ártson, kárt se tegyen, hanem inkább arra igyekezzék, hogy minden emberrel jól tegyen. Mert a jótétel soha nincsen jutalom és haszon nélkül. És bár ne nézz arra, ha kicsin, együgyű, szegény etc., akivel jól tész. Mert módja adatik idővel, hogy ismeg jóval, szolgálattal és haszonnal lehet tenéked. Másszor tanít e fabula hálaadásra, hogy hálaadatlanok ne legyünk, és hogy a jót gonosszal ne füzessük, hanem tiszta jóval. Mert ebtermészetűek azok, kik a jót gonosszal megfűzetik. Mert ha az eb a vízbe esik, ha kezdeddel hozzányúlsz, hogy kivonjad: ottan megharapja a kezedet.

NYOLCVANÖTÖDIK FABULA

A méhről és Jupiter istenről

Egy méh vén mézébe és viaszában, és ezeket ajándékba vivé Jupiternek. Jupiter igen jó néven vevé ezeket, és ajánlá magát a méhnek. És a méh könyörgeni kezdte Jupiternek, hogy ezt e jót tenne övéle, hogy minden, valaki kosarához kezdene, és mézét ki akarná vinni abból, és ő azt megmarná, hogy az ottan meghalna. Jupiter megbúsula hallván ezt a könyörgést, és miérthogy igen szereti vala az emberi nemzetet, olyan választ tón a méhnek, hogy ő senkit meg ne marnája: mert ha valakit megmarna, nem akarná, hogy az meghalna, hanem hogy ő maga a méh meghalna. És Jupiternek akaratjából így lön. Most is úgy lészen; hogy valamely méh megmarja az embert, annak ottan meg kell halni.

ÉRTELME

E fabula erre int, hogy minden emberhöz jóakarattal legyünk, és senkinek gonoszt ne kívánjunk, senkit meg se átkozzunk. Mert az átoknak oly természeti vagyona, hogy arcol visszatér arra, aki átkozódik. Mert az Isten jóakaró az emberekhez, megáldja őket, és minden javaival megajándékozza őket. Annak felötte kegyelmes, irgalmas és igen tűrő etc. Azt akarja ez okaért, hogy az ő természetit kövessük. És mikoron felebarátunk egy történetből ellenünk vétkeznek, nem akarja, hogy mindjárt örök veszedelmet reája kiáltsunk.

NYOLCVANHATODIK FABULA

Egy férfiúról és annak két feleségéről

Vala egy férfiú, kinek felesége, kit igen megunt vala, télbe meghala, kinek halálán a férfiú igen örüle. És mikoron a tavasz el kezdene érközni, tanácsot kezde kérdözni barátitól, kit volna jó házastársul választani és venni magának. Egyik barátja ezt mondja vala néki: „Szerető barátom! Ha meg akarsz házasodni, tehát igen ifjat ne végy, hanem olyant, ki a te idődhöz hasonló. Mert te is immár koros szabásó vagy, és lisztes immár a fejed. Ha ifjat vész, az ottan kezd ősz hajaidat megutálni, és nagy nyomorúságokban és bánatokban kezdesz miatta lenni. Tied lészen a bárány, akárcicsoda volt a kos.” Másik barátjához menvén, attól is tanácsot kezde kérdeni. Az ekképpen szóla néki: „Szerető barátom! Koros asszonyállatot ne végy! Tudod-é, mint untad vala a másikat, mely jó szerencsédre meghala. Ha korost vész, az bírt az elébeli urával, és amint avval bánt, szinte azonképpen véled is akar cselekedni. Soha nem győzed kedvét keresni. Ha bejő a házba, morog véled. Ha kimegyen, posszogással véssen búcsút tőled. Ez okaért végy ifjat, azt kezdedre taníthatod, és gyönyörúséges lészen véle lakásod” etc. Elbúsula a férfiú a két tanács miatt, és mondá: „Megyek? Elveszett eszem ezeknek tanácsok miatt. No, tudom, mit művelek.” És elméne, és két feleséget vén magának, egy korost és egy igen ifjat. Mikoron immár együtt lagnának, mindenik a feleségek közül hízelködni kezde férjének. De a férfiú inkább kezdé szeretetet megmutatni a szép menyecskéhez, hogynem a koroshoz, melyen a koros igen bánkódni kezde. De álnakságot gondola, és elméne a férfiú mellé, és hozzá kezdé magát törteni, és nagy szeretetet hozzá mutatni. És miérthogy untalan fejébe néz vala, gondolá ő magában: „Bizony az én férjemet énhozzám hasonlóvá tészem.” És midőn a térdén alonnék a férje, ki kezde lassan-lassan az fekete hajakat tépni, mondván: „Énnékem is ősz a fejem, de ez ezennel hozzám hasanlatos lészen; mert bizony mind kitépem a feketéket.” Látván azt a menyecske, gondolni kezdé: „Bizony ebből jó nem következik, mert az uram meglátja a tükörben, hogy teljességgel ősz haja vagyon, és ottan meg kezd tégödet, miérthogy igen ifjú vagy, utálni és a vén vigyorhoz ragaszkodik; ottan nem jól lészen dolgod.” És elméne, és hízelködni kezde a férjének, és midőn a térdén alonnék, mind kitépé néki az ősz hajokat, annyéra, hogy a feje megkapaszula, és sima lön, mint egy vakart tök. És mikoron kijött volna a házból, megláták őtet a szomszédok, és mondának: „Mi ördög lelta a szomszédot? Ím, mint fénlik a taréja.” Azelőtt fűrtes Gálnak vala neve, de immár kopasz Gálnak híják. Agebül járt!

ÉRTELME

E fabula megjegyzi és megcsúfolja a vénembereket, kik eszket hátrahagyván, és természetöknek fogyatkozását nem mértékölvén, magagondolatlanul testi gyönyörúségöket és kívánságokat követik, és vénkorokban megházasulnak. Ezek nagyobb bolonságot nem cselekedhetnek, és kárt nagyobbat magoknak soha nem tehetnek. Mert ha aggot véssen az ember, mi haszon jó abból? Nemhogy szolgálna néki, hanem szükségesb volna, hogy ő maga szolgálna annak. Aminémű erkölcsöt hozott az előbeli urától, azt soha el nem hagyja. Ez is nagy nyavalya. Ha ifjat véssen: a sem illik egybe, mert a tehén- és borjúhús nem fő meg egyaránt. Onnég lészen, hogy övé lészen a bárány, de más volt a kos.

NYOLCVANHETEDIK FABULA

Egy asszonyállatról és farkasról

Egy farkas igen éh lévén, kijöve estvefelé az erdőből, hogy látná, ha valami ragadománt kaphatna, melyet hazavinne az farkasnénak és fiainak. És a falu felé tartván, kerengeni kezd egy házat. Midőn kedig egy gyermecske a házban igen sírna, az anyja megbúsulván fenyegeti vala a gyermeskét, mondván: „Vesztteg, gonosz gyermek! Hallgass, és aludj el, mert ezennel kivetlek a farkasnak!” Hallván azt a farkas, hiszen vala az asszonyállatnak, és éten-étszaka mind ott virraszta az ablak alatt, várván, hogy az asszony kivetné a gyermeket önéki. De mikor a gyermek eleget sírt volna, elaluvék mind anyástól. Midőn kedig megvirradott volna, kijövének a pórok a faluból, hogy ki-ki mind dolgához kezdene. És látván ott az ablak alatt a farkast, kiáltani kezdének, és szekercékkal hagyigálni fogának, és pálcákkal a farkast jól megdereckölni, és csak alig szaladhata el. Mikoron kedig az erdőben ment volna az ő barlangjához, mondá a farkasné: „Mint jössz, én ídes farkasom? Lám, nem hozsz semmi ragadománt. Mint jártál? Igen felborzadott a szőr a hátodon. Jaj, ki szomorú vagy! Mi lelt?” Felelé a farkas: „Egy agebné miatt csaknem elveszék. Kerengém egy házat, tehát igen sír ott benn egy gyermek. Az anyja fenyegeté a gyermeket, mondván: Hallgass, mert ezennel kivetlek a farkasnak! Ezt hallván mind ott lestem az ablak alatt. És mikoron hertelen reám megvirradott volna, ott tapasztalának a pórok, és kelle az Istennek, hogy oda nem ölének; így jártam a vizsla agebné miatt.” Mondá a farkasné: „Bolond vagy, és bolondul cselekedtél. Nem hallottad-é, hogy valaki az asszonyi állat szavának hiszen, hogy az a gyégre fondálja házát?”

ÉRTELME

E fabula erre tanít, hogy az asszonyállat szavának nem kell mindenkor hinni. Mert valaki asszonyember szava után indul, az gyakorta megcsalatozik. Mert az asszonyi állatoknak hosszú a hajok, de igen rövid az eszek. Igen hamar meggondolják magokat, és igen gyors lovok vagyon. És miképpen az ebek akkoron sántálnak, mikoron ők akarnak, azonképpen az asszonyállatok akkoron sírnak, mikoron ők akarnak. És mihelt sírnak, ottan megója magát a férfiú; mert akkoron keres utat, miképpen megcsalhatta. De ököztek is külembőség vagyon. Mert a jámborát Salomon igen dicsíri. Proverbio, 31.

NYOLCVANNYOLCADIK FABULA

A tekenés békáról és kösseléről

A tekenés béka magában panaszolkodván, mondá: „Nem tudom, micsoda állat vagyok én; ím, mely rövid lábaim vannak, de mindazáltal ezt a nagy pajzsot a hátamon kell viselnem, és mindéltig a földön mászkálnom. Mennyé sok madár vagyon az ég alatt; mely igen szép magasan röpülnek, és senkitől semmit nem félnek. Vajha én is ezenképpen felmehetnék!” És elméne a madarakhoz, és mondá nékik: „Valaki engemet felvinne az égbe közületek, annak nagy titkot jelenteném meg, miképpen megtalálhatni a szép gyöngyeket a csigáknak házaiban.” Maga ő maga sem tudja vala, hol kellene azokat megtalálni. Mondá a kösselő: „Ím én felviszlek.” És körme közé vevé, és felvivé magason az égbe. Ott fenn immár meg kezdé kérdeni a tekenés békát, hol kellene a szép gyöngyeket találni. És midőn meg nem mondhatnája, körmelni kezdé a kösselő a tekenés békát, és kényszeríteni, hogy megállaná a fogadást. És jajgatni kezdé, és mondá: „Jaj énnékem! Mit műveltem? Bolondul cselekedtem, hogy ide fel, hol semmi járásom nincs, kívánkoztam. Ha a földön maradtam volna, nem volnék most oly nagy gyötrelembe. Jaj énnékem!” Eluná a kösselő a tekenés békának panaszolkodását, és megharagván, aláhagyítá. És az a földre esvén, mind elszéledék és elvesze.

ÉRTELME

E fabula arra int, hogy ki-ki mind az ő Istentől elrendelt állapotjában megmaradjon, és szertelen abból ki ne hágjon. Mert bölcs az Isten. Miképpen hogy tudta az embert teremteni, azonképpen jól tudta, minémű állapotba helyeztesse őtet. Avval ha az ember meg nem elégöszik, hanem kevélységből kihág belőle; amennyével feljebb akar hágni, annál nagyobbat esik alá. Igen jó ez okaért az embernek az ő állapotjában isteni félelemben megmaradni.

NYOLCVANKILENCEDIK FABULA

Két rákról

A gyermekdid rákot látta az ő atyja, hogy a vízbe mind visszamenne, és igen megháborodék rajta. És megszólítja a fiát, mondván: „Jó fiam, ne járj olyformán, mert rút vagy véle. Elő járj, mint az egyéb lelkes állatok.” Felelé a fiú az atyjának, a nagy ráknak: „Vallom, ídesapám, hogy a fiú tartozik az atyjának engödni, és annak példáját követni. De miérthogy rákot soha nem láttam, ki elő járt volna, hanem csak hátra, ez okaért a mi nemzetünknek példáját követtem eddig. De ha te, ídesapám, jó és szép példát adsz énnékem, és előttem elől mégy, én is igyeközem példádat követnem.” Mikoron az öreg rák jó példát igyeköznék adni az ő fiának és elől akarna menni, igen lassan kezdde ballagni, miérthogy nem szokta volna. Mondá a fia: „Ha a halászok kergötöni kezdenek, igen hamar elérnek és megfognak, ha így kezdesz ballagni.” Felelé az atyja: „Más módon megyek akkor.” Kérdé a fia: „Mint mégy akkoron?” És mondá az atyja: „Így.” És gyorsan hátra méne. Mondá a fia: „Ídesapám! Ha ez a járás hasznosb, tehát csak e mellett maradok meg. Ám valaki elől akar menni, menjen.”

ÉRTELME

Előszer e fabula ezt jelenti, hogy nehéz a természetből vött szokást megváltoztatni. Amint az Isten az embert teremtötte, és az ő életének módját tisztességgel elrendölte, ha így jár és cselekszik, jól vagyon, és igen illik hozzája. De ha finnyáskodik, és az elrendelt útból kihág, ottan kitör belöle és kimutatja magát a kövélység, mely igen szidalmas. Annak utána a fabula arra inti az embert, hogy ha mást akar megfeddni és igazgatni, tehát előszer ő maga köbelébe nézzen, és megismerje magát, ha afféle vétökben részes, melyről mást meg akar feddeni. Mert nem illik külemben.

KILENCVENEDIK FABULA

Két társról

Ketten egybetársolkodának, és egyik a másiknak erős hittel megesküvék, hogy halálig egyik el nem állana a másiktól. És midőn egy nagy erdőn általmennének, talála egy nagy medve reájok. Látván azt, az egyik társ mindjára elfutamék, és egy nagy fára felhága. A másik kedig látván, hogy el nem szaladhatna, ledőle a földre, és holtta tevé magát. Mikoron a medve odaérközött volna, megkörülé az embert a földön, és bizelni kezdé, és az orrát a füleihöz tartá és szájához. De mikoron lehetet nem érzene, miérthogy az ember erősen megtartja vala lehetét, elhagyá őtet és elméne, megholt dögnék alítván az embert. Minekutána a medve elment volna, leszála az egyik társ a magas fáról, és odamenvén, megszólítá a társát, mondván: „Kelj fel, menjünk el, mert elment a medve.” Felkele az, és elindula a társával. Mikoron az úton mennének egymással, megkérde ez a társát, mondván: „Szerető társom! Mit beszél vala véled a medve, és mit súg vala füleidbe, mikoron a földön fekszel vala?” Felelé az: „Sok jó oktatásokat és tanításokat ad vala előmbé, és a többi közett erre is inte, hogy másszor eszesb legyek, és igen jól meglássam, micsoda emberrel társolkodom egybe. Mert igen véltá talál az ember egy hív és állhatatos társra, úgy monda.” És ottan elválnak egymástól.

ÉRTELME

E fabula megmutatja, mely igen nem kell az embereknek hinni, avagy az ő ígéretökben bizodalmot vetni. Mert ha a nyavalya elérközik, az próbálja meg annak utána az embereknek az ő mivoltokat. Ez okaért meglásd, kivel egybetársolkodol. Mert ha nyavalyád és szükséged tertényik, ottan megválík, melyik volt a jó és a hív társ.

KILENCVENEGYEDIK FABULA

A páváról és daruról

Egy páva vendégségbe hívta egy darut. És mikoron immár jóllaktanak volna, a beszédek között egybeveszének a külemb-külemb ajándokokért, melyekkel őket megékösítötte volna a természet. A páva mondá: „Micsoda vagy te énhozzám képest?” És azonközbe felveté a farkát, és megmutatá az ő szép tükeres festett tollait. „Micsoda szép kék bárson érne az én mellyemmel? És nézzedsze, mely szép korona vagyon - úgy mondá - a fejemen. Semmi vagy énhozzám képest. Rút undok szürke madár vagy” etc. Felelé a daru: „Úgy vagyon. Szép fénes tollaid vannak, és ugyan szép madár vagy. De mit használz szépségöddel? Mit használnak tenéked a szép tollaid, noha tükeresek és fénesek? Mindéltig csak itt alatt a földön, a sárban és nagy bűzbe kell laknod, mert szép tollaiddal nem mehetsz fel az égbe. A disznók is gyakorta reád támadnak, és kitépnek benne. De engemet e rút szürke tollak felemelnek az égbe, és ott fenn járok az égbe, kezel az istenekhöz; és onnég az égből nézem az Istennek csodáit a földön nagy gyönyörúséggel és vigassággal. Ha egy tollam kihull, azt örömmel kapják az emberek, és a nagy hősek feltészik süvegben, és avval ékösítik meg magokat. Senki kedig nem becsüli a te tollaidat, hanem hogy legyözét csinálnak belőle. Eredj el immár, és kérékdjél szépségöddel! Bizony szépen vagy véle!”

ÉRTELME

E fabula minden embert inti, hogy ne legyen kevé, és ha látja az Istennek ajándékit nála, hogy azok miatt senkit meg ne utálja. Mert az Isten szabad véle, kinek mint és micsodát ad. Ha tenálad egy jószágos ajándék vagyon; másnál más vagyon; éskedig olyan, amely sokkal hasznosb, hogynem az, amely tenálad vagyon. Hadd férjen el ez okaért más ember is melletted, és alázd meg magadat.

KILENCVENKETTEDIK FABULA

Négy ökerről és egy oroszlánról

Négy egyarányú szép szarvas ökör vala egy társaságban, és mindenkor együtt mennek vala ki a mezőre, és semmi fenevad nem mere reájok támadni, miérthogy igen egyenlő akaratúak valának, és egyik a másik mellett támad vala. Az erős oroszlán egynyíhánszor feléjük kezdé menni, és noha igen éh volna, azért, látván az egyenességet köztek, nem mere hozzájuk kezdeni. Végre álnakságot gondola, és az egyik ökerhöz menvén, mondá neki: „Tudod-é, mint vagyon dolgozol? A te társaid igen meggyűlöltnek tégedet, és végözést végöztenek ellened. Kirekesztnek a társaságból. Ez okaért megójad magadat tőlek.” Az öker meghívé az oroszlán beszédét, és kétséges kezdé társaihoz lenni, és idegenséget hozzájuk mutatni. Ezenképpen méne az oroszlán mind a többihez, és eláztatván egybeveszté őket. Mihelyt ez okaért idegenek löttenek volna egymáshoz, ottan eljőve az oroszlán, és az egyiket, magának lévént, megkezdé, és lemará azt és megövé. Annak utána mind a többét is. Mikoron kedig a negyedikhez és az utolsóhoz kezdett volna, mondá az: „Ó, te álnaksággal megtölt fenevad, mely igen megcsaltál minket. Ha a kétségnek és gyűlötségnek magvát nem hinted vala közünkbe, bizony győzedelmet nem vöttél volna rajtunk. De immár oda vagyunk. Minden lelkes állat megtanoljon tőlünk, hogy álnakságos hízelködé beszédőknek ne higgyen, és a régi barátságot és társaságot minden apró vélekődésért meg ne vesse. Mert ha mi a mi barátságunkban és társaságunkban állhatatosan megmaradunk vala: bezzek ez fene oroszlán egyet sem ött volna bennünk; de ez a mi bolondságunknak jutalma.”

ÉRTELME

E fabula előszer igen dicsíri az egyenességet a társaságban. Mert addig, méglen az emberek, kik egy társaságban vannak, egyenlő akaratúak, és egyik szereti a másikat, igen nehezen fér valaki hozzájuk, hogy kárt tenne avagy ártana nekik. De ha kétségösek lesznek egymáshoz, és kezdik egymást gyűlölni: ottan odaveszett minden dolgok. Ez okaért hamar ne adjad füledet a rágalmazónak, és nem minden okért megvessed régi barátodnak barátságát.

KILENCVENHARMADIK FABULA A fennyűfáról és galaganyáról

Egy igen szép, egyenes és magas fennyűfa áll a galagonyatevis mellett. És az, megutálván a galagonyateviset, mondá: „Bezzek sűrű bojtos, tevises bokor vagy, és igen alacson. Ugyan nem vagy méltó, hogy együtt mellettem állj. Mert én szép egyenes és magas vagyok, annyéra, hogy tetejem a fellegöket feléri. Nagy becsületben is vagyok. Mert engemet a hajókban kezéparánt felállatnak, és az árbocfát csinálnak belőlem, és énhozzám kötik a vitorlákat, és nagy becsületbe vagyok. De te kicsoda vagy? Ott állasz, mint egy méhkaptár, alacson, és minden ember megutál. Ez okaért nem vagy énhozzám hasanló.” Felelé a galagonyatevis: „Igazat mondasz. Szép vagy, és én igen hitván termetű vagyok. Sem vagyok hozzád hasonlatos. De mit tehetek róla, holott a természet így és olyan termettel látogatott meg? Mostan úgy vagy, igen fenn vagy véle és teljességgel megutáltál engemet, és a dücsőség mind neked áll. De ha kevés idő múlva eljő a favágó, és meg kezd kerengeni, és éles fejszével tégedet kocogatni, és a földre leejteni, és szép ágaidat lenyesni, vaj mint akarnád, ha te is olyan bokor tevis volnál. Mert engemet nem bánt senki, de tégedet nagy gyönyörűséggel levágnak. Mit használ ez okaért tenéked a te kérködséged?”

ÉRTELME

E fabula inti azokat, kiket az Isten meglátogatott külemb-külembféle szép ajándékokkal, hogy az ő ajándékok miatt el ne higgyék magokat, és meg ne utálják a szegény együgyűeket. Mert az Isten gyűlöli a kevélyeket. Abból lésszen az, hogy gyakorta elesnek, és nagy szégyent vallnak. Az együgyűek kedig megmaradnak etc.

KILENCVENNEGYEDIK FABULA

Egy síró gyermekről és egy orvról

Egy gyermek üle egy igen mál kút mellett igen sírván, és nagy szomorúságot és bánatot megmutatván. És ehhez találkozik egy igen okos orv, nagy szorgalmatossággal kezdé kérdőzni a gyermektől az okát, miért sírna és bánkódnék oly igen. A gyermek álnakságot gondolván, mondá az orvnak: „Jaj, egy aranyvederkém vala, és avval meríték vala vizet, és belészakada a kútba. És immár semmiképpen nem lelhetek módot hozzá, hogy kivehessem a kútból.” Örüle a kívánatos orv a beszédnek, és mindjárt leveté a felsőruháját, s lehága a kútba, és keresni kezdé az aranyvedret. Méglen ő ott keresi vala az aranyvedret, az inas felkapá a felsőruhát az orvnak, és elfuta véle az erdőbe. És midőn sokáig megkereste volna az aranyvedret, látá, hogy hejábavaló volna keresése, és kihágván a kútból, nem találá meg a letött felsőruháját. És bánatban esvén, egy kőre leüle, és igen kezdé sírni, és mondani: „Vaj bolond, hogy nem elégőszel meg a tieddel? Ím, mást keresvén, egy sincsen immár.”

ÉRTELME

E fabula arra int, hogy ki-ki mind avval megelégedjék, amit az Úristen néki adott és amivel megajándékozta őtet. És hogy a más ember marhájának kívánságától megoltalmazza magát. Mert az Isten igaz, ki hamar az ő igazságának ítéletiből ezt műveli, hogy úgy rendeli a dolgot, hogy ha a másét álnaksággal és hamissággal magadnak akarod koporítani, hogy a tiedet is utána veszted. Mert mihelt igyedet és keresményedet az Isten meg nem áldja, ottan megkábulsz, és egyik kárból a másikban esel, és abból megbúdulsz.

KILENCVENÖTÖDIK FABULA

Egy lúdról és arany lúdmonyról

Egy családás jó major ember vala, kinek sok ludai valának. A többi között vala egy, mely mindennap egy aranyonyat tojik vala. Ennek igen örüle a családás ember. De látván az aranyonyokat, aranyának nagyobb kívánságába esék, és gondolkodni kezdé, honnég jőnének ez igen szép aranyonyok? Gondola ez okaért, hogy a lúd belől rakva volna arannyal, és nem győzi vala várni, hogy mindennap egyet-egyet tojnék, hanem megtekeré a lúdnak a nyakát, és egy éles késsel nagy kívánsággal meghasítá a ludat, hogy az aranyat kivennéje egyszersmind belőle. És ímé, semmit nem találá benne. Így vesze el a hasznos lúd tőle az ő nagy kívánságnak általa.

ÉRTELME

E fabula feddi meg a telhetetlenséget és sok heábalóknak kívánságát, holott az emberek meg nem elégődnek avval, amivel az Úristen megajándékozta őket, hanem azoknak kívüle olyanokra űznek és olyanokat keresnek, amelyeket az Isten nekik nem engödet. Ennek okaért az Istennek ítéletiből az esik rajtok, nemhogy többet nyerhetnének az ő telhetetlenségöknek kívánságok szerént, hanem azt is elvesztik, ami nálók vagyon. Ez okaért ne légy telhetetlen!

KILENCVENHATODIK FABULA

Egy pórról és szép madárkáról

Egy pórnak vala egy igen szép szénakertje, melyben szép gyümölcsfák valának, és egy igen szép kútfő. Mikoron egynémelykor munkájától megtért volna, beméne a szénakertbe, és lefekivék egy szép almafa alatt, hogy ott megnyugodnék. Jöve egy igen szép madárka az almafára, és ott kezdé énekelni ídes és igen gyönyörűséges szóval. Hallván azt a pór, igen gyönyörkedék abban, és nagy sok helyen kezdé urkokat és lépet vetni, méglen megfogá a madárkát. És midőn immár megfogta volna, és kezébe hordoznája, megszólítá a madárka a pórt, mondván: „Miért szörzettel ennyé munkát magadnak énérttem, hogy megfognál engemet? Mit használsz vélem? Látod-é, mely igen apró madárka vagyok?” Felelé a pór: „Azért fogtalak meg, hogy énekelj énnékem.” Mondá a madár: „Bizony én soha nem éneklek tenéked.” Felelé a pór: „Tehát megészlek.” Mondá a madárka: „Hogy ennél engemet? Nem látod-é, mely igen kicsin vagyok? Mind tollastól egyszersmind benyelhetnél engemet. De mit használnál véle? De ha elbocsátasz, így nagy hasznámat vészed, mert szabadulásomat hálaadással megfűzetem, és háromféle jeles tanóságot jelentek tenéked, melyet többet használsz, hogynem mint három kevér borjút adnék ajándokba tenéked.” Hallván a pór ezt az ígéretet, elbocsátá a madárkát. A madárka elmenvén, egy fára üle, és onnég kezdé alászólani, mondván: „Hallod-é, poremus? Megmondom a tanóságokat. Első: Ne higgy mindent, amit hallasz, kiváltképpen, ha eszedbe veheted, hogy az igazsággal ellenközik. Ami nálad vagyon, és amivel bírsz, azt megtartsad és el ne bocsássad. Harmadik: amit elvesztöttél és vissza nem hozhatsz, az után ne bánkódjál, hanem elfelejtsed.” Ezeknek utána felszóval kezdé a madárka énekelni és az Istennek hálaadással dicsíretet mondani, mondván: „Dicsírem az én Istenemet, ki rólam gondot viselt, és megkábitotta poremus bátyámat, hogy nem tudta eszébe venni a szép robintot, mely az én gyomromban vagyon, kinek nehézsége egy egész lotot nyom; melyet ha poremus bátyám kaphatott volna, mindjára nagy úrrá lött volna. De énnékem ezért meg kellett volna holnom, mostan kedig élek. Hála legyen az Istennek.” Hallván ezt a pór, sírni és jajgatni kezdé és bolondsága felől igen panaszolkodni. Mondá ez okaért a madárka önéki: „Ó, bolond pór! Miért gyötred szüvedet bánattal? Elfeledköztél-é immár olyan hamarsággal a jó tanúságról? Tudod-é, mint mondám, hogy ne hinnél mindazt, amit hallasz, kíváltképpen, ha oly dolog leend, mely az igazmondáshoz nem hasanló. Hogyhogy lehetne ez, hogy gyomromba egy lot nyomó robin volna, holott ennenmagam csak alig nyomok egy nehezéket? És ha szinte igaz volt volna, amit megmondottam vala: tehát meg kellett volna engemet tartanod és el nem bocsátnod. Ennek felötte, ha igaz volt volna, immár elvesztötted volna, nem kellett volna utánam bánkódnod, miérthogy oda vagyok, és vissza nem hozhatsz. Ez okaért, jó pór bátyám, hadd el a grobiánságot, és tanold meg a bölcsességet.”

ÉRTELME

E fabulának nem szükség sok beszéddel az ő értelmét megadni. Mert az értelme benne vagyon megjelentvén. Tudniillik, hogy mindent ne higgyünk mindjára, amit hallunk, hanem mértékre vessük, és meglássuk, ha egyeránt jár az igazságnak linával. Ezért mondották a régiek: Qui facile credit, facile decipitur. Aki hamar hiszen, kész megcsalt ember az. Másszor, hogy Istentől nekünk adott ajándékokat megőrizzük, és bolondságból azokat el ne vesszessük. Harmadszor, hogy az elmúlton és mi elveszett, ne bánkódjunk. Mert ez bolondság.

KILENCVENHETEDIK FABULA

Egy pórról, farkasról, rókaról és egy sajtról

Egy szántó ember méne ki a mezőre szántani oktatlan ökrökkel. És midőn té s tova búdosnak vala a barázdából, erősen szidja vala őket a szántó ember, a farkasnak adván őket gyakorta. Mikoron azt egy farkas meghallotta volna, ott lesé az ökröket mind napestig, hogy a szántó ember néki adná őket. Midőn immár estvefelé volna, kibocsátá a szántó ember az ökröket az járomból, és hazafelé kezdé őket hajtani. Elejbe körüle ez okaért a farkas, és mondá a szántó embernek: „Igen sokszor adtad immár ökreidet énnékem. Ez okaért add ide immár őket, és megálljad beszédidet.” Felele a szántó ember, és mondá a farkasnak: „Nem ígértem tenéked semmit, csak pokocsáltam beszédimmal. Nem vagyok ez okaért semmiből köteles tenéked.” Mondá a farkas: „Vaj ezt akarom, hogy eleget tégy ígretődnek.” Mikoron kedig így pampolódnának egymással, talála egy róka odajöni, és megkérdé őket, mondván: „Mit veszétek egymással?” Felelének azok, és megbeszélek néki a dolgot, miért pampolódnának egymással. Mondá a róka: „Ha akarjátok, én szólok közitökbe, és megítélem a dolgot közöttök, és egybe-békéltötök.” Mondának azok: „Bátor.” Mondá a róka: „Menj el te, szántó ember, amoda, és megállj ott. Te kedig, farkas, imide állj.” Mikoron kétfelé állatta volna őket, elméne a szántó emberhöz, és lassan mondá néki: „Hallod-é, ha egy jó tyúkot adsz énnékem, feleségemnek is egyet, tehát módot lelek a dologban, hogy megmeneködel a farkastól, és szabadon hazahajtatod az ökröket.” Örüle a szántó ember néki, és megígéré néki a két tyúkot. Elméne a róka annak utána a farkashoz is, és mondá neki: „Ím, barátságodért műveltem, és a pórt reábírtam, hogy egy igen nagy szép sohajtat ad. Ez okaért hadd menjen el békével az ökrökkel. Másszor is megtalálod őket.” Tetszék a szerződés a farkasnak is. És a róka elküldé a pórt az ökrökkel haza. És mondá a róka a farkasnak: „Jere te énvelem. Én odaviszlek, ahol találok a nagy jó sajtat.” Elhordozá ez okaért a farkast mind hegyen-völgyen, annyéra, hogy beestvedék, és a holdvilág jól feljött vala. És jutának egy mély kúthoz, melyen két veder függ vala, egyik feljőve, a másik aláméne. És beléje tekintvén a róka, meglátá a holdnak képét a kútbeli vízbe. És megszólítván a farkast, mondá neki: „Ihol, atyámfia farkas, a nagy szép sajt; szállj alá, és vedd el.” Mondá a farkas: „Vaj nem úgy, hanem add kezembe, mert avval tartozol. Ez okaért te magad szállj előszer alá, és ha szükség leszen, én is segíték annak utána.” Felelé a róka: „Bátor, ím én alámegyek.” Az egyik vederbe üle ez okaért a róka, és mindjára alábocsátkozék a kútba, és sokáig lön oda alá, mert a vederben ülvén, nem jöheté ő magától fel a kútból. És a farkas gondolkodni kezdé, mondván ő magának: „Ím, a róka alámént a kútba, és igen hallgat. Talám a ravasz vizsla mind megeszi a sajtot ott alant.” És alá kezdé a farkas kiáltani a kútba, mondván: „Mit késel oda alá? Hogy nem jössz fel véle?” Felelé a róka: „Bizonyába jeles és igen jóízi sajt, de igen nagy, nem bírok véle. Ül a másik vederbe, és jőj alá, és segítsed felvinni.” Örüle a farkas a nagy jó sajtak, és mindjára a vederbe üle, és miérthogy sokkal nehezebb vala a rókánál, mindjára alá kezdé szállani fenék felé, és a másik vederbe feljőve a róka, és mindjára kiszeköllék belőle, és a farkast meg kezdé csúfolni és nevetni a kútba. A farkas kedig ott alatt ülvén, erősen kezdé bánkódni és bolondságáról panaszolkodni.

ÉRTELME

E fabula arra int, hogy az ember eszes legyen, és ha valami igye vagyon, tehát az álnakoktól tanácsot ne kérjen, és nem minden bírara hagyja ottan igyét. Mert a bírák emberek, kiket az adomány igen hamar megvakítja és az igazságnak útából kitántorítja. Ez okaért jó idején lásd dolgozhoz, hogy azt, ami előtted vagyon, kezedből hertelen ki ne bocsássad, és ugyan kötve higgyed komádat. Minden ember ember: de nem minden ember jámbor. Egynyíhánszor a szép szín alatt igen hatható méreg vagyon elrejtve.

KILENCVENNYOLCADIK FABULA

Egy madarászról és a madarokról

Egy madarász szűrét csinála a mezőn, és hálóját megveté, és önni vete a madaraknak a szűrébe. Látván azt egy rigó, mondá: „Jó ember! Mit munkálkoszol itt, és mit csinálsz?” Felelé a madarász: „Várost építék itt.” És a rigó elhivé a madarásznak beszédit. Elméne onnég a madarász, és elrejtezék. Odamenvén a rigó, hogy megnézegötné a madarásznak épiletit, látá ott az önnivalót. És midőn reáment volna, ottan reája burítá a madarász a hálót, és megfogá a rigót. Midőn odafutamnék a madarász, hogy kivenné a rigót a hálóból, mondá a rigó: „Ó, ember, ember! Bezzeg hitván építő vagy! Ha te olyan várost építeni akarsz, nyilván nem sok polgárokat avagy lakosokat találsz beléje!”

ÉRTELME

E fabula ezt jelenti, hogy a közenséges társoságnak és annak ő hasznájának semmi nincsen nagyobb ártalmára, mint ha a fejedelmek megváltoznak az ő tisztekben, és kegyes gondviselők-ből kegyetlen nyúzó, fosztók és tirannosok lesznek. Efféle vérszopó fejedelmek alatt nem sokáig állandó a közenséges békösség, és a közenséges társoságnak ő állapotja nem állandó, hanem elbomol, és nyavalyás élet leszen belőle. Ez okaért e fabulából tanoljanak ez urak, hogy elhagyják a kegyetlenséget és a sok nyúzást. Mert ha esztelen kegyetlenségből megrontják a szegény alatta valókat, és mindenütt hálót vetnek azoknak: mi leszen végre benne? Pusztaságban leszen birodalmok. Hová marad még az Istennek kemény haragja és bosszúállása. Jaj, mond az Isten, annak, aki prédál! Nyilván ismeg megpredáltatol! De e mostani veszett időben nem hiszik azt az emberek. A pap költötte, úgy mondnak, hajts is el ez okaért a csörcet. De az Isten sem siet, sem késik.

KILENCVENKILENCEDIK FABULA

Egy nemesemberről és az ördögről

Egy kegyetlen és szegényekre éhezett nemesember vala, ki igen kegyetlenül nyomorgatja vala a szegény jobbágyokat, mind törvéntelen adóval, dolgoztatással és külemb-külemb színek alatt való sarcoltatásokkal és bírságokkal, annyéra, hogy teljességgel megnyomorodtanak vala a szegény jobbágyok az ő kegyetlensége miatt. Ez egyszer a mezőre lovon kimenvén, meglátá a szegény jobbágyokat, hogy magoknak egy keveset szántanának; morogván ő magában mondá: „Latrok az én szolgálaim; egy sem jár el benne, amibe bocsátom őket. Kedveznek e pesti póroknak. Maga meghagytam, hogy hét éjszaka énnékem szántsanak, kapáljanak, arassanak, kaszáljanak. Szinte elég, ha a pestiek szombaton délután és vasárnapon magoknak szántnak, kapálnak, aratnak, kaszálnak. Ó, hogy nincsen egy jó hispánom, kire bízhatnám a dolgot, hogy ugyan valóba hajtáná a pestieket a mindennapi dologra! Ugyan jól megfűzetnék néki, ha olyant kaphatnék!” Azonközbe elejbe kezdte jőni lovon egy emberszabásó, veres nagy agyará, hasított süvegben, és egy igen széles galléros mente vagon rajta. Nagy a szöme, és azokra bartoson alávoná a süvegét. Megkérde azt a nemesember: „Hová mégy?” Felelé az: „Szolgálatot keresni megyek.” Mondá a nemesember: „Honnég való vagy és kicsoda vagy? Mert énnékem kellene olyan szolga.” Felelé az: „Én vagyok a pokolbeli ördeg. Ha ez okaért kell szolgálatom, meglátod, hogy híven szolgállok.” Mondá a nemesember: „Légy hispánom, hogy győtheressem e pesti pórokat. Mert nem találok igaz szolgát, mindnyájan kímílik a pesti pórokat.” Mondá az ördeg: „No, hadd énreám! Sok idétől fogva forgattam efféle tisztbe; meglátod, hogy esztendeig elég marhád leszen.” Mondá a nemesember: „Mit adjak tenéked esztendeig a te hívséges szolgálataodért?” Felelé az ördeg: „Semmit ne adj, hanem esztendő múlva, amit a jobbágyok ingyen és jó szüvekből ajánlonak énnékem, a legyen jutalmom és bérem.” Mondá a nemesember ő magában: „No, jó szolga leszen ez; ez ingyen szolgál énnékem. Ám a pórok ha ajánlonak valamit néki, avagy nem, mit gondolok én véle; csak ő szolgáljon énnékem híven.” És mondá az ördögnek: „Ámbátor úgy legyen! Az legyen béred.” És midőn a nemesember az új hispánt ajánlotta volna a jobbágyoknak, ottan hozzájuk kezdte a szegény jobbágyokhoz, és igen kegyetlenül bánik vala vélek. És naponként új-új fortélyokat talála ellenek. Megfogá a szegény jobbágyoktól a borárolást. Az önne szőlővizeket elvévő tőle négy-négy forintért, és rajtok árolá három-három pénzért pintét; és midőn vízzel elegyítvén megvesztötte volna a bort, reájok veté és házonként osztogatót azt nekik fűzetésre. Hazajövén ugyan tanisztrával hozá vala a pénzt az urának. Annak utána elméne, és az özvegyasszonyokkal égetett bort égettete a borsópréből, és azt is a szegény jobbágyoknak osztogatót drága pénzért. Mennyé faggyú esik vala mind ökerből s mind juhból, azt is mind az úrnak foglaltatá, és az özvegyasszonyokkal györtyát csináltata belőle, és azokat a jobbágyokra osztogatót. Kerteket is kapáltata a jobbágyokkal, és annak utána mind a hagymát és mind a petrosollyomat a jobbágyokra veté. És midőn annak a pénzt felszedte volna, ugyan süveggel vivé be nemesasszonyának, mondván: „Ihol, tisztelendé asszonyom, kegyelmed vegye jó néven! Kegyelmed más ruhákat vegyen. Mert K. nemesasszony! Nem illik kegyelmedhez a braszlai köntes és szoknya, hanem tabit legyen, és ugyan szép tafota inneplő ruha legyen, szép virágos kamoka ötszer való bársonyos perémmel. A fedél ne legyen fejjér, hanem sárga, veres, alakos és slógos. Kezed legyen rakva villámó szép aranyos gyűrökkel, inged cinadoff és legvékomb gallérgyölesből. Lá, minémű sarud vagon, fekete, széles, mint egy sulyok; szép karmazsin bőrből csináltat vegyenek, vereset, vékont, rakván szép körek hegyes szegekkel. Ne hadd magadat, asszonyom! Mert ekképpen nemcsak uram teként gyönyörűségképpen kegyelmedre, hanem még a szomszédáságbeli nemesuraim is. Hadd csak hadd; még uramat is felruházom és felékösítem.” És azonközbe megjuta a nemesember, mikoron az hispán elment volna. És mondá az asszon az urának: „Bezzek jámbor hispánra találtál, im ugyan süveggel hordja be a pénzt! Onné is teremti a pénzt minékünk,

honnég mi soha nem tudtunk volna várni. Bezzek be kell menned a városba vásárlani. Mert én immár egyszer kiöltöztem e jászruhából. Én is ugyan megmutatom, hogy nemesasszony vagyok!” Egynyíhány nap múlva ismeg eljőve az hispán, és hozza egy turba pénzt, és mondá: „Ihol a bor ára. Majd elég pénz esik. Ezennel elérkőznek szép gyermeklovakkal és kevé ökrökkel: ezeket patvarkodásból vöttem a jobbágyokon, mert megbírságotam őket. A gyermeklovak közül válassz ki a javát, és oszd el a kazdagokra a jobbágyok közül, hogy neveljék és kiteleljék őket. Ha megmaradnak, vedd őket udvarodba. Ha kedig meghalnak, avagy a farkas megészen benne, mindenikért végy tizenhat forintot rajtok, és ezt mondjad, hogy nem jól bántanak vélek, és hogy éhkel ölték meg őket, és meg nem őrezték. Az kövér ökrököt behajtasd a városba: azok kész pénzek. A hitvánokat vágasd meg vélek, és a húst osztogasd reájok; a bőrekből bocskorokat metéltess, és nyolc-nyolc pénzen osztogasd nekik. Ím, elettünk a böjt, hozass sós halat, vizát, pontyot, veszett herenget, azt is vesd reájok: azon is szép pénzt nyerhetünk. Mikoron a gabonát megaratják, megdézsmálom előszer; annak utána az ötödét kiveszem; annak utána a földvámot, a bejövő köveket is lehányatom vélek; asztalbúzát is vészek rajtok. Emellett kántorludat, kappant, és tyúkot vészek rajtok; Szent Balázs malacát is meg kell adniok, méglen Szent György a bárányokkal elérkőzik. A nyomást is az erdővel egyetembe tilalomban; csak oda tekintsen a csörc, bizony behajtom. Meglátod, ezennel megkazdagítlak, te kedig ugyan úr módra öltezzél, és szép ékösen felruházd magadat. Bár a szomszéd zászlósúr legyen, te semmiből ne engedj néki” etc. A nemesember örüle néki, és mondá szépen felruházott kopogó feleségének: „Bizony jó szerencse talált evvel az hispánnal! Immár élélhetünk, szép hölgyem. Bár az Isten magának tartsa a mennyországot, csak én lehessek itt e földön olyan gyönyörűségben és uraságban. Ám sokat csacsognak a prédikátorok a mennyországnak bódogsága felől, de bár övék legyen: én nem kívánkozom oda!” És midőn ezek renddel mind meglennének, történnék beteljesedni az esztendőnek. És midőn a nemesember lovon menne, és az hispán utánamenne, és közelgötte nek volna egy falujához, mondá az hispán a nemesembernek: „Tisztelendő uram! Tudja kegyelmed, hogy az én időm betölt, és esztendőm immár elmúlt, és mindedig is semmi jutalmom nem volt. Jó volna ez okaért, ha énnékem is lenne valami füzetésem, ennyé munkámért; mert tudja K., hogy jámborul szolgáltam K., és sok dologra tanítottam tekegyelmedet s mind asszonyommal egyetembe, kiket tü K. annak előtte ingyen sem tudott avagy értett; annyéra, hogy immár K. alkalmas kazdagságban vagyon.” Felelé a nemesember: „Jó szolgálám, jámbor vagy, és jámborul cselekedtél, de jusson eszedbe, mint szegedtünk egymással, mikoron hozzám állottál ennek előtte esztendővel. Azt mondád, hogy éntőlem semmit nem kérsz, hanem ha az jobbágyok ingyen és jóakarattal néked valamit ajánlonak, hogy azt tiednek mondod, és azt veszed és tartod magadnak. Mit vársz ez okaért éntőlem? Én semmivel nem tartozom tenéked.” Felelé az hispán: „Úgy vagyon, jó uram; ottan abban maradjon.” És azonközbe előbb-előbb menvén, jutának a faluba. És mikoron a faluba bementenek volna, kifutamék egy öker egy udvarból, és egy ember utána, ki szidja vala az ökrét, miérthogy nem hagyja magát befogni az járomba, mondván: „Hók, vizslának jószága, el hova mégy? Vigyen el az ördeg!” Hátranéze a nemesember, és mondá: „Hispán, hallod-é, mit mond a pór? Néked ajánlá az ökrét: tied az!” Felelé az: „Nem engemet illet, mert nem jókedvéből ajánlá nékem az ökrét; megbúsult szegény, búsultából műveli.” Továbbmentvén, igen síra egy gyermek egy házban, és az anyja rengeti vala bölcsében. És midőn nem akarna elalonni, szidja vala a gyermeket, mondván: „Vaj, síró gonoszné fia! Vigyen el az ördeg! Lám, semmit nem tehetek miattad!” Hallván azt a nemesember, mondá: „Hispán! Hallád-é, mit monda az asszony? Néked ajánlá a gyermeket, tied ez!” Felelé az hispán: „Vaj nem, mert nem jóakarattól ajánlja énnékem, hanem búsultából műveli szegény.” Mikoron a faluba továbbmentenek volna, vala egy ház előtt egy kis leánka. És az, látván a nemesembert, megjijede tőle, és befutamék az udvarba az anyjához, hol az ünöt fej vala, és kiáltván mondá: „Anya, anya, ihol jó a nemesember, a mi urunk!” Felelé az anyja: „Ördög vigye el a vérszopó kegyetlen árolót! Talám valami dögöt érzett valahol, és arra jó a bírságra!” Hallván azt az hispán, mondá a nemesembernek: „Hallod-é, mit mond a szegény asszony?” Felelé a nemesember: „Hallom, de

nem szüve szerént mondja, hanem csak pokocsából. Ki tudja, miért búsult meg ez agebné?” Felelé az hispán: „Bizony nem pokocsából mondja, hanem szüve szerént ajánla tégedet énnékem. Ez okaért enyim vagy, és elviszlek.” És megragadá az üstekét, és ki kezdé említeni a nyeregből. És mondá: „Mit csinálsz, áruló? Nem tudod-é, hogy nemesember vagyok? Nem tudod-é, min maradsz a dekrétom szerént, miérthogy nemesembert mersz fogni?” Felelé az hispán: „Nem gondolok a te dekrétomoddal és ítílmesterreddel; más dekrétoma vagyon annak, aki elejbe én viszlek, kinek én poroszlója vagyok.” Mondá a nemesember: „Jaj, ha még csak egyszer láthatnám az szép veres karmazsin saruba kopogó nemes hölgyemet! Jaj, ha csak egyszer apolhatnám meg.” Felelé az hispán: „Ne bánkódjál! Utána vagyon társom: majd melléd hozza! Együtt ültek a feredébe, a kénköves tüzes tóba.” Mondá a nemesember: „Megelégném feleségemmel egy feredőkáddal; minek való egy egész tó?” Felelé az hispán: „Minek a tó? Még az is kicsin immár! Mert ennyi sok urakat, nemeseket, kegyetleneket, hamisakat, vérszopókat, dúló-fosztókat hordottam társaimmal belé, hogy majd nem fér több beléje. Bizony, kik még hátravannak a földön nemesek, minékünk nagy munkát szőreznek, mert a tót nagyobbban kell ásnunk, hogy azok is beleférjenek. Miérthogy a nagymester erősen prédikáltatja nekik a szent evangéliomot, de mint látjuk, egyik fülén bemegy, a másikon ki, és senki nem tér a mi utunkból penitenciára, noha jól tudják, hogy a hamis, kegyetlen nagyurakat és több nemeseket mind elhordottuk. Ez a jele, hogy mind a többit is a kénköves tüzes tóba kell hordanunk.” Mondá a nemesember: „Vaj bolondságom, mit műveltél? Ám hallám, hogy mondják vala a prédikátorok, hogy pokol vagyon, és hogy az Isten megítéli a hamisságot és kegyetlenséget; de én nem hittem. Azt gondolám, hogy csak a szegény prédikátorok gondolták volna afféle beszédöket.” És mondá az hispánnak: „Hadd tekéntsek hátra; mert valaki jó utánunk.” Mondá az hispán: „Bezzek jönek; mert ez az út soha nem üres.” Mondá a nemesember: „Malomtaligát látok, és valami emberek vannak rajta; de undok, rettenetes lovat látok, aki vonssza; lám, fekete, tüzes szájú és szömű sárkány; bezzek rettenetes taligás ül rajta. Ám két férfiú is és egy asszonyi ember vagyon a taligába.” Mondá az hispán: „Ez a társom, kiről emléközém ennek előtte. Nem ismered-é ezeket a taligában?” Mondá a nemesember: „Ím, mind a kettő nemesember, és mindenik szomszédom vala a világba: Bezzek sokáig pörlöttünk egymással.” És megszólítván őket, mondá: „Hojsz ide, hojsz! Lám egyszer vége lehetett a sok perpatvarnak.” Felelének azok: „Jaj, vége vagyon, szánja az Isten. Nem látod-é, ki ül itt köztünk?” Mondá: „Kicsoda? Nem ismerhetem, mert elrejtőzik előttem. Ah, te vagy-é, ídes Kata asszony, én ídes hölgyem?” Mondá az hispán: „Nemcsak te hölgyed volt, hanem mindezek ketten éltek ez világban. Azért ültötték ötet közikbe a taligában.” Mondá a nemesember: „Bezzek ördegi dolog ez!” Felelé az hispán: „Ugyan is nem angyali!” Mondá a nemesember: „Jaj, ki nagy temérdek, fekete, sűrő, lángos füstét látok amott messze: Lám, az égig ér fel! Micsoda az?” Felelé az hispán: „Ott vagyon a kegyetlen nemeseknek föredéjek.” Mondá a nemesember: „Jaj, vesztünk, odavissz-é?” Mondá az hispán: „Bezzek oda, mert a nagy Mester kezdetben készítette azt a feredőt minékünk és tünéktek hamisaknak és kegyetleneknek.” És mondá az hispán a taligásnak: „Elfáradott a karom, eluntam hordozni e kegyetlen latrot. Vedd fel a taligában.” És a taligában ültöté. És a taligás elrándula vélek. Mikoron még távoly volnának a rettenetes tüzes füsttől, meg kezdék hallani a nagy kiáltást, ordítást, panaszolkodást, sírást, jajgatást mindazoknak, kiket feresztnek vala a kénköves tüzes tóban. És monda amaz hispános nemesember: „Uraim! Bizony nem truffa ez! Bizony erről e rettenetes feredőről szólt az Isten fia, mikoron az evangéliomba azt mondotta: Vessétek ki a külső setétségbe; ott lészen sírás, jajgatás és fogoknak csikorgatása. Jaj minékünk, bolondoknak, hogy szót nem fogadtunk a jámbor prédikátoroknak! Ó, esztelen emberek! Jobb volna, ha soha nem születettünk volna!” És mondá az Kató asszony: „Lám, oly álnakok és patvarosok valátok az világban; lám, mindjára a sok perlődésben excepciót találtok vala, és haladást a pörbe. Ezt e rettenetes ügyünket vegyétek apellációra, és addig, még kérdére megyen a dolog, talám valami módot találhattok a megszabadulásunknak.” És szóla a nemesember az hispánnak: „Nagyságos urunk, kegyelmes urunk, légy kegyelmes hozzánk! Találj módot hozzá, hogy vissza vihess:

mindörökké te szolgálid leszünk. Minden jószágunkat és marháinkat néked adjuk. Bár ugyan örökké szánts rajtunk, csak ments meg e rettenetes főredőtől!” Felelé az hispán: „Tarde fabulare! Oda vagyon ez: elköltötek arról! Ahol jó urunk!” Mondá a nemesember: „Ah, ah! Lám, emberi szöm rettenetesb állatot nem látott soha! Lám, nincsen ennyi légy a széles világban, mennyi rút és ondok szolgálai vannak ennek. Kicsoda ez?” Felelé az hispán: „Ez a Sátán, kit Lucipernek nevezik. Ez a mi királyunk.” És elejbe méne az hispán, és térdet-főt hajtván, mondá: „Felséges uram! Ihol vannak te szolgálid: ennél többet nem hozhatánk most, de majd többet hoznak a te felséged szolgálai. A nagy Mester váltig prédikáltatja az evangéliomot nékik; de semmit nem gondolnak véle, hanem eljárnak az ő dolgokban, és erősen készülnek ide a feredében.” Mondá Luciper a kegyetlen nemeseknek: „Bene veneritis, Domini! Jó szerencsével, jámbor hív szolgálaim! Igen szennyesek vagytok, de kész a feredő.” És mondá: „Bolondul cselekedtél, te hispán! Miért hoztad el az asszonembert? Szép kurva volt ez; még sok hasznot tött volna ez minékünk, és sokat csalt volna cifrázásával a feredőbe.” Felelé az hispán: „Felséges uram, megéri véle, mert sok latrai vannak még hátra. És ugyan sok társai vannak hátra az világban, szebbek és cifrásobbak ennél. Azok eleget ingerlenek felségödnék szolgálatjára. Sőt nemcsak a nemesek között, hanem minden városokban: holott efféle cifrázással és felségödnék szolgálatjába majd meggyőzik még a nemeseket is.” Felelé a Luciper: „Doborsa! Jól vagyon. No, vigyétek a latrokat a főredőbe; tü kedig kisiessetek ismeg az világba! Mert kétséges vagyok a nagy Mesternek fiához. Mert művelhogy igen sieti a széles világban megpredikáltatni az ő evangéliomát, félek, hogy véget téssen az világi dologban, és eljő ítélni az elevenek és holtakat. Siessetek ez okaért véle, mert mikor hámlik a hárs, akkor kell ötet hántani. Hordjatok ide bőven benne, ugyan ama kevérokben is hozzatok!” Felelé az hispán: „Felséges uram! Annyéra hordottuk immár őket, hogy a kövérekben és nagyságosokban nemigen sok vagyon hátra. Hiszem, felséged jó néven vészi az egregiusokat is elegy csepkéssel.” Mondá Luciper: „Nem gondolok véle, csak hogy bőven hordjatok, és hogy a tó megtöljék!”

ÉRTELME

Ennek e fabulának sem szükség igen hosszú értelmet megjegyeznünk. Mert minden ember jól veheti eszébe, hogy inti e fabula az urakat, nemes népöket és kazdagokat, hogy kegyetlenek ne legyenek a szegényekhez, és semmi törvéntelenséget ne műveljenek rajtok. Mert a szegények megkeserödnék és megbúsulnak a nyomorúságokban és fohászknak az Úristenhöz. És az Úristen meghallgatja fohászknásokat, és megbüntöti a kegyetleneket az ő törvéntelenségökért és nyomorgatásokért. Mert ő maga azt mondja a Mózes által: Meg ne bántsátok és ne szomorítsátok az özvegyeket és árvákat! Mert ha megbántandjátok őket, ottan kiálnak énhozzám, és én kegyelmes Isten vagyok, és hamar meghallgatom a szegényeknek kiáltását. Megverlek tüteket. A tü feleségtök özvegyé és gyermektek árvákká lesznek. De mindez kevés volna, ha a dolog csak ebben megmaradna. De Szent Pál azt mondja, hogy egy kegyetlen ragadazónak sincsen az Istennek országában része.

SZÁZADIK FABULA

Egy pacsirtáról és annak fiairól

Egy pacsirta fészket raka a szántóföldön való búzában. És midőn monyait ülte volna és fiait kiköltötte volna, mondá az ő fiainak: „Eszesek legyetek, és a búzából ki ne menjetek! Maradjatok a fészökben, méglen jó szárnyasok lesztek! Én önnetek hordok. De addig, még én nem leszek jelen, vigyázzatok, és hallgassatok reá, ha valaki valamit itt a búza mellett szól, hogy meg tudjátok énnékem mondani.” És mikoron a pacsirta elment volna, eljőve a búzának az ura az ő küsebbik fiával. És megállván a búza mellett, mondá az ő fiának: „Jó fiacskám! Látod-é, hogy megért a búza, és hogy idő azt aratni. Ez okaért még ma elmenj, és megszólítsad a mi barátinkat, és hídd el őket, holnap reggel eljőjenek sarlókkal, és megarassák a búzát.” És azt mondván, hazafelé indula. Eljövén a pacsirta az ő fiához, megkérde őket, ha valakitől valamit hallottanak volna. És mondának a fiai: „Ó, idesanyám! Igen megijödtünk vala, mert idejött vala a gazda egy fiával, és meghagyá néki, hogy holnapra elhíja az ő barátit a búzát learatni. Ez okaért siess, idesanyánk, vígy minket innég máshová, mert igen félünk.” Mondá a pacsirta: „Jó fiaim, ne féljete! Ha a gazda az aratást bírta az ő barátira: nyilván meghiggyétek, hogy holnap nem leszen semmi benne. Nem szükség ez okaért, hogy elvigyelek ma innég.” Másodnap ismeg elméne a pacsirta, hogy önniek hozna fiainak. És igen reggel jőve a búza mellé a búzának az ura; és mind elvárá barátit a búzaaratásra, míglen immár a nap igen meghevült vala. De ímé, senki nem jőve. Monda ez okaért a gazda az ő fiának: „Nem tudom, mit csinálnak az barátim, hogy nem jőnek aratni, el kezdnek ezek engemet késtőtni. Ez okaért menj el, jó fiam, és hídd reggelre a mi rokoninkat, hogy eljőjenek aratni, mert igen megért a búza.” És hazafelé indula. Mikoron a pacsirta fiához jött volna, megmondák reszkőtte az anyjoknak, hogy a gazda ott volt volna, és ekképpen parancsolt volna fiának, hogy reggelre a rokonságit híná el az aratóba. Mondá a pacsirta: „Ne féljete, jó fiaim! Semmi nem kél benne: ezúttal is elmúlik az idő hejába.” És másodnap jó reggel ismeg eljőve a gazda, és erősen várá az ő rokonságit az aratásra. De senki nem jőve affelé. Mondá ez okaért a gazda: „Jó fiam! Látod, hogy nincsen hívség sem barátinkban, sem rokonságinkban: minden süketségre vészik a dolgot. Ez okaért ne együnk más ember szájával, hanem mi magunk kezdjünk és nyúljunk hozzá. Hozz holnap két sarlót, egyiket énnékem, a másikat tenéked, és mi magunk learassuk a búzát, hogy ide ne vesszen.” És ezt mondván, hazamenének. Mikoron a pacsirta hazajött volna, nagy félelemmel megmondák a fiai, amit mondott vala a gazda. És felele az anyjok, és mondá: „Jó fiaim, ezt immár ne vegyük süketségre: immár szükség elmennünk, mert immár a gazda dolga előmegyen, miérthogy ő maga hozzányúl.” És felvéve fiait, és elvivé onnég más helyre. Másodnap kedig eljőve a gazda az ő fiával, és az aratáshoz kezdvén, szépen levévék a búzát, és kévékben kötvén kalangyába rakák azt a szántóföldön. És mondá a pacsirta az ő fiainak: „Látjátok-é, jó fiaim, hogy szükség volt eljőnünk onnég? Lám, mondám, hogy mihelt a gazda ő maga hozzákezd, ottan előmegyen a dolog.”

ÉRTELME

E fabula előszer azt jelenti, melly igen véltán találtaik egy hív barátja avagy rokonsága embernek az emberek között. Azért szokták közbeszédben mondani: Mikor barátja kell embernek szükségére, akkor ötven fér egy fontos mértékre. Annak utána arra tanít e fabula, hogy ki-ki mind ő maga lászson dolgához, és másra ne bízza, mert ottan megcsalatozik. Másnak nem fáj a te károd. Bizony nem gondol véle, mert nem övé. Ez okaért, ha ünőd a sárba dől, te magad fogd a farkát, és erősen emeljed! Mert ha te magad hozzá nem nyúlsz, kétség nélkül odahal a sárba. Ha ez okaért a gazda azt akarja, hogy jó előmente legyen az ő dolgának, tehát szükség, hogy ő maga legyen a szolgáló, és az asszony ő maga legyen a szolgálóleány. Ezért mondották a régiek:

Micsodától hízik igen a ló? Feleltének: A családos embernek szömétől, azaz, ha ő maga látja szünetlen, mint bánnak a szolgák a lovokkal. Mert ha a gazda ő maga nem lát hozzá, csakhamar olyan leszen, hogy minden oldala csontját megszámlálhatnád. Ismeg: mitől zsírodik igen a szántó föld? Feleltének: A ganétól, melyet a gazda sarujával reája viszen. Evvel azt jelentötték, hogy ha a gazda gyakorta a szántóföldre megyen, és hozzá lát, miképpen a béresek szántnak, mint vetik be a földet, és mint boronálják be, tehát nyilván jó gabonája leszen.

A FABULÁK KÖNYVÉNEK VÉGE

SZÓMAGYARÁZATOK

AGEB - vén kutya (szitkozódás)

AGLEMUS - vén magatehetetlen

ÁLFURK - fortély, ravaszság

ALÍT - vél, gondol

APOL - csókol

APELLÁCIÓ - megszólítás, hivatkozás, fellebbezés

APPREHENDIT ASTUTOS IN ASTUTIA SUA - Az álnokokat saját álnokságukban fogja meg

ÁRTÁN, ÁRTÁNY - herélt sertés

ÁSZKOK - a hordók alá fektetett talpfák

ASZÚ FA - száraz fa

AZ TOTT - az tény, az biztos

BACCALARIUS (helyesen: baccalaureus) - tudományos fokozat a régi egyetemeken

BARTOSON - ravaszul, alattomban, sunyin

BEKAKOCSOLA - benéze

BÉLLETT - kétszínű

BENEDICERE - dicsérni, megáldani

BENE VERITIS, DOMINI! - Adj' isten, urak!

BEOROZKODIK - belopakodik

BERBETÉL - hadarva mond, szajkózik

BIRÉTOM - papi sapka

BIZELNI - bízolni, szagolni

BOJTORJA - bojtorján, bozót, csalit

BRASZLAI - boroszlói

CAPRAK - cafrang, cifraság, sallang

CATO - Marcus Porcius Cato (i. e. 234-149) római író, hadvezér, politikus. A Karthágó elleni háború híve, Hispánia meghódítója és helytartója. Mezőgazdasági szakkönyvei a latin próza legrégebbi emlékei közé tartoznak. A verses mondásaiból összeállított gyűjteményt egészen a 17. századig iskolai olvasmányként használták

CIBERE - savanyú böjti leves

CINADOFF - finom gyolcs

CONFIRMÁL - megerősít

CONFUSIO - zavar, rendetlenség

CO TOVA - takarodj tova, menj el!

CSAPÓ - posztóványoló mester
CSÁVA - lág, bőrt puhító áztatólé
CSEPKE - apró
CSERE - cserje
CSÖRC, CSÖRSZ - csősz, ör
CSUSSZOLÁS - feldörzsölés
CSÚRBÁLVÁNY - takarmányraktározó épület tartóoszlopa

DÁVID - bibliai szereplő, a filiszteusok elleni háborúban megölte Góliátot. Előbb Júda, majd Izrael királya lett, a hagyomány neki tulajdonítja a bibliai 150 zsoltárnak mintegy felét

DECRETUM - rendelet, törvénykönyv
DEFFENTŐ - szűrő, döfő
DE FIDE EXERCITATA OPUS EST - A hit gyakorlásából lesz a mű
DERECKEL - üt, ver
DEUS SUPERBIS RESISTIT - Isten ellenáll a gőgösöknek
DICATIS MELIORA! - Mondjátok jobban!
DOBORSA - jól van (szláv: dobrse, dobrsi)
DÖLLYESÉG - dölyfösség
DÚSOK - gazdagok

ÉBER PÁL - Paul Eber wittenbergi teológus, Melanchthon vitapartnere
EGREGIUS - jeles, kiváló, nemes
EGYBEFÉR - egyetért
EGY FALKÁIG - egy ideig
EGYÜLT - nyomban, azonnal
ELHISZI MAGÁT - elbízza magát
EME DISZNÓ - emse, koca, nőstény
ENCEBENCE - haszontalanság, csecsebecse
ESZTEN - (öszön, ösztök) állatok hajtására szolgáló vasvégű bot
ESZTERÁG, ESZTRÁG - gólya
ET FORMICA SUAM HABET IRAM - A hangya is haragra gerjedhet
EVETSÉG - genny
EXCEPTIO - kivétel, óvás, ellenvetés

FANDORLI - fondorkodik
FARMENTRING (helyesen: farmatring) - lószerszámnak farokra hurkolódó szíja
FELCEPPEKÉZÉK - összeszedte magát
FINCOL - szól
FISTULA DULCE CANIT, VOLUCREM DUM DECIPIT ANCEPS - Addig szól szépen a síp, amíg be nem csapta a mohó madarat
FONDÁL - alapít
FORBOTLANI - megtorolni, bosszút állni

FRÁTER GYÖRGY - Martinuzzi György (1482-1551) bíboros érsek, Erdély kormányzója. Szapolyai János halála után a gyermek János Zsigmond nevében irányította a fejedelemség politikáját, míg 1551-ben, alvinci kastélyában, Castaldo császári tábornok meg nem gyilkoltatta

FUAK - vadkacsa

FÚÓ - fűjtató

FURTUM ET RAPINA IN DOMIBUS VESTRIS - Lopás és fosztogatás a ti házaikban

FÜRHÁLÓ - fürjháló

GARDIÁN - gvárdián, ferences kolostor főnöke

GEDELECSKE - gödölye, kecskegida

GENEROSI EQUI NON CURANT LATRATUS CANEM - Nemes lovak nem törődnek a kutyaugatással

GIRA - középkorban használatos fémpénz

GÖMBÖLÉG - gömbölyű

GRITTI - velencei származású kalandor, a köztársaság konstantinápolyi titkosügynöke. 1528-tól Szapolyai János portai követe. A szultán 1530-ban Magyarország kormányzójává nevezte ki, ezt követően szembefordult Szapolyaival, akinek hívei végül a Medgyesre menekült Grittit elfogták és kivégezték

GROBIÁNSÁG - gorombaság, faragatlanság

GUGOL - gúnyol, csúfol

GYAKJA - szúrja, döfi

GYÁSZOL - jászol

GYÉG - jég

HAMMÁRA - hamvára

HÁMOS (HAMUS) - bőrkikészítéshez használt lúg

HÁRZSÁL - vetekedik, lovagi tornán vesz részt, bajt vív

HÁRZSÁLÓPIAC - bajvívótér

HÉSS - hős, ifjú

HESHUSIUS - Hesshusius, német evangélikus teológus, a lutheri tételek egyik leghevesebb védelmezője, Melanchthon vitapartnere

HIPOKRTTA - álszent, képmutató

HISPÁN - ispán, gazdatiszt

HÓGYAGAZZ - kerülgess, tétovázz

HOMO HOMINI DEUS - Az ember embernek istene

HOMO HOMINI LUPUS - Az ember embernek farkasa

HONORES MUTANT MORES - A tisztség megváltoztatja az erkölcsöt

HOPORTOS - feltört, túros

IGNORANTIA AUDACIAM GINGNIT AC TEMERITATEM AT SCIENTIA CUNCTATIONEM - A tudatlanság vakmerőséget és merészséget szül, a tudás pedig habozást

ILLÁRA VEVÉ - elillan

ISZTRÁG - eszterág, gólya

ITEM: NUX, ASINUS, MULIER, FAMILIA NON FACIUNT FRUCTUM NISI VAPULENT - A diófa, a szamár, az asszony és a cselédség nem terem gyümölcsöt, csupán veréssel

JANÁNT - gyanánt

JARGAL - nyargal

JARLÓ - gyarló

JÁSZRUHA - gyászruha

JOBB APÁD - öregapád

JUPITER - az antik római mitológiában az ég főistene, a mennydörgés atyja

KABALA - kanca

KALANDOS - társaság

KALANGYA - kévékből rakott kereszt

KAMOKA - kamuka, teveszőr kelme

KANKÓ - kampó, horog; nemi betegség. Heltainál káromló, becsmérő szó

KANKÓ KÉNCSTARTÓ BARÁT - vő. Fráter György

KANKORIK - vashorog a kútgém végén

KAPUCIOM - kapucni, csuklya

KAPORCSKODNI - ágaskodni

KAPTA - kaptafa

KARMAZSIN - vörös szín, vörös színű ruhaanyag

KEDIG - pedig

KÉPE - hajítórúd, szűrőszerszám

KÉPÍRÓ - festő

KINTORNÁLÁS - verklizés, hangoskodás (itt: riogatás)

KIÖTLETT - kiáradt, kiömlött

KÓBORLÓ - zsákmányoló, kapzsi

KOPOGÓ - utalás a cifrán felöltözött asszony kopogós sarkú cipőjére

KOPORIT - kuporgat, kaparint, szerez

KÓST - eleség, zsákmány, takarmány

KOSSZOGÁS - fáradozás

LANTORNA - marhahólyagból készített, áttetsző hártya

LEVEGÉS - libegős

LOT - lat, régi súlymérték

LUPESCO - kis farkas, farkasfi

MAGA - de, noha

MAGISTRATUS VIRUM MONSTRAT - A hivatal próbálja ki a férfit

MALO NODO, MALUS QUERENDUS EST CUNEUS - A rossz görcsös fához rossz éket kell keresni

MARCANA - marcona, harcias, vad, kegyetlen

MÁTYÁS KIRÁLY, MÁTYÁS KOVÁCS - a középkorban kedvelt, divatos magyar szólás-mondás. Eszerint noha a király és a kovács egyaránt a Mátyás nevet viseli, azért - a látszólagos egyenlőség ellenére - mégis nagy különbség van a kettő között. Heltai 15. fabulája ebben az értelemben idézi a mondást

MEGBÚDULSZ - megzavarodsz

MEGHARSOGNI - felhasadni, kihasadni

MEGKESERÜL - megsajnál, megszán

MEGSPERKÖL - megspékel, megtűzdel

MEGSZARDOD - bemocskolod, összepiszkolod

MEGUTÁL - megvet

MEGYÜNK? - mit tegyünk?

MELANTHON - Philip Melanchthon (1497-1560) wittenbergi evangélikus teológus, Luther munkatársa, a reformáció eszméinek egyik legnagyobb hatású terjesztője. A kortársak Németország tanítójának (Praeceptor Germaniae) nevezték kiemelkedő dogmatikai tudása és a három szent nyelvben (latin, görög, héber) való jártassága miatt

MÉNA - manna, áldás, ajándék

MENNYEKÖZE - menyegző, lakodalom

MESTERGÖSSE - gyalázza

METSZESZ? - mit teszel?

MINEM - avagy, hiszen nem, elvégre

MONY - tojás

MORÁL - mórál, gőgösen sétál, mesterkélten viselkedik

NÁM - lám

NÓDÍT - nógat, int

NON DISCEDET MALUM A DOMO INGRATI - A rossz nem távozik a hálátlan házából

NON EST PAX IMPIIS - Nincs béke a gonoszok számára

NYÁS - nyárs

OBSEQUIUM AMICOS, VERITAS ODIUM PARIT - Az alkalmazkodás barátokat, az igazmondás ellenségeket szül

ONDOK - undok, gyalázatos

ORA ET SEDULO LABORA: ET SIC HABEBIS MULTA BONA - Imádkozzál és serényen dolgozzál, és javaidban gyarapodni fogsz

ORÁCIÓ - beszéd, szónoklat

ORV - tolvaj

ÖLYÜ - ölyv

PAMPOLÓDIK - kötekedik, heccelődik

PARACSKÓ - vadászkutya

PAUPER UBIQUE IACET - A szegény ember mindenütt tehetetlen

PECSENÉS SZEM - vörös, dagadt szem

PENITENCIA (PÖNITENCIA) - bűnbánat, vezeklés

PERENTEL, PERENTÖLKE - hitvány, értéktelen ember

PESTI PÓR - beste, bitang pór

PHILOMELE, PHILOMENE - fülemüle

PINT - régi űrmérték, kb. másfél liter

PIPPERES - fűszeres

POKOCSÁL - tréfál

POSSZOGÁS - szellentés

PRIVILEGIOM - kiváltság, előjog

PUPPENEVER - denevér

QUID HABES, QUOD NON ACCEPISTI? - Mit van, amit nem kaptál? (Azaz: mindenedet kaptál)

QUI FACILE CREDIT, FACILE DECIPITUR - Aki könnyen hisz, könnyen csalódik

RABATÁS ÉLET - dolgos, munkás élet

REÁKAPORCSKÁLVÁN - reákapaszkodván

RENOVAMINI SPIRITU MENTIS VESTRAE ET INDUITE NOVUM HOMINEM - Újuljatok meg a ti elmétekben a lélek által, és öltöztök fel az új embert

RETTES - retkes

REVES - korhadt

SAEPE LOQUUTUM POENITUIT, TACUISSE NUNQUAM - A beszédet gyakran megbánták, a hallgatást soha

SALAMON - Dávid fia, Izrael királya (kb. i. e. 955-915), aki bölcs mondásairól lett híres

SALOMON (SALAMON) ZSÍRJA - okosság, ész

SÁLPOLKODÁS - sápitózás, panaszkodás

SLÓGOS - islóggal, fém pikkely díszítéssel kirakott

SOHAJT - sajt

SÖRPÖNE - serpenyő, lábas

SULYOK - döngölésre használt nehezék, bunkó. Régen mosáskor a ruha verésére használták

SZATIN - kiskutya
SZEKCSŐ - szöcske
SZENTENCIA - ítélet, kinyilvánítás
SZIÚS - szívós
SZÖMÉREM DOLOG - szégyenletes dolog
SZURDÉK - sötét sarok, zug, búvóhely
SZUSZÉK - gabona vagy liszt tárolására szolgáló nagyobb láda, tartály
SZÜLDISZNÓ - sündisznó

TABIT - könnyű selyemféle szövet
TAFOTA - taft, selyem
TANISZTRA - tarisznya
TARDE FABULARE! - Kései beszéd, hiábavaló mentegetőzés!
TETEM - csont
TIMPOLOM - templom
TIRANNIS - zsarnokság
TIRANNOS, TIRANNUS - zsamok
TRUFA - tréfa, játék
TURBA - tüsző, tarsoly, batyu
TURBOKOLNI - kavarni
TÚROS - feltört

URKOZ - büntet

ÜSZŐ - még nem borjazott, fiatal tehén

VADIT QUOMODO VADIT - Megy, ahova megy

VAJKI - vajmi

VÁSZ - madárijesztő, csontváz

VECSERNYE - esti ájtatosság, vacsora

VERITAS - igazság

VE SZÉGYEN! - Be szégyen!

VE TIBI QUI PRAEDARIS: QUIA PRAEDABERIS! - Jaj neked, ki fosztogatsz, mert téged is kifosztanak!

VÉLTA - vélte, véletlenül, ritkán

VIGYOR - vigyorgó, szenilis, elaggott (gúnyszó)

VIZSLA - éber, fürkésző

ZEMES - irha, bőr, bunda

ZSIBSÁGOT - gazságot

ZSUBICA - női kiskabát, suba